

Møteinnkalling

Utval:	Kontrollutvalet
Møtestad:	Møterom 425 Sunnhordland, Fylkeshuset
Dato:	17.06.2015
Tid:	11:00 NB! Merk tidspunkt

Møteplan:

- Kl. 11.00 – 12.00 Sakshandsaming i kontrollutvalet
Kl. 12.00 – 12.30 Lunsj
Kl. 12.30 – 13.00 Fylkesrådmannen orienterer:
- Forvaltningsrevisjon samhandling på vegområdet, sak PS 42/15
  - Rutinar for prosjektrekneskapar, sak PS 43/15
- Kl. 13.00 – 14.00 Evaluering av arbeidet i kontrollutvalet i valperioden 2011 – 2015, sak PS 44/15
Kl. 14.00 – Sakshandsaming i kontrollutvalet

Dersom nokon av medlemmene ikkje kan møte og må melde forfall, vert dei bedne om å gjere dette så tidleg som råd er ved å **ringa** til Roald Breistein, tlf. 55 23 94 47/ 975 05 152 eller til Hogne Haktorson, tlf. 55 23 94 53/911 05 982.

Til varamedlemar er denne innkallinga å sjå på som ei orientering.
Dersom det vert aktuelt at varamedlemar må møta, vil det bli gjeve nærmare beskjed.

Møteboka frå møte i kontrollutvalet 04.05.2015 kan lastas ned i GoodReader, men kan også lesast her:
<http://einnsyn.hfk.no/einnsyn/Utvalg/UtvalgmoeteDetail?Umoeteld=384>

Torill Veбенstad
kontrollutvalsleiar

Hogne Haktorson
kontrollsjef

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikkje underskrift

Kopi: Fylkesrådmann
Fylkesordførar
Revisor

Sakliste

Utvals- saknr	Innhald	Arkiv- saknr	U.Off.
PS 40/15	Godkjenning av innkalling og sakliste		
PS 41/15	Godkjenning av møtebok frå forrige møte		
PS 42/15	Oppfølging av forvaltningsrevisjon innan samhandling på vegområdet - Fylkesrådmannen orienterer om status	2014/16411	
PS 43/15	Godkjenning av 2 prosjektrekneskapar	2014/10499	
PS 44/15	Evaluering av arbeidet i kontrollutvalet i denne valperioden	2014/10506	
PS 45/15	Rutinar for tilrettelegging av attestasjonar - Deloitte orienterer om status	2014/10498	
PS 46/15	Vedtaksoppfølging - Kustnarbustad i Spania - Forslag til prosjektplan	2015/5589	
PS 47/15	Forvaltningsrevisjon av NDLA - Status i arbeidet ved Deloitte	2015/2073	
PS 48/15	Forvaltningsrevisjon av "Rusførebyggande arbeid" - Status i arbeidet ved Deloitte	2014/24576	
PS 49/15	Forvaltningsrevisjon av "Drift og vedlikehald av fylkesveggar" - Status i arbeidet ved Deloitte	2014/24577	
PS 50/15	Selskapskontroll av Storeholmen VTA AS - Status i arbeidet ved Deloitte	2015/943	
PS 51/15	Rekneskapsresultat hittil i 2015 for kontrollutvalet	2014/10498	
PS 52/15	Gjennomgang av møteprotokollar	2014/10500	
PS 53/15	Referatsaker		
RS 43/15	Innstilling frå FUV - Godkjenning av årsrekneskapen 2014	2014/10498	
RS 44/15	Innstilling frå FUV - Finansrapport 1. tertial 2015	2014/10498	
RS 45/15	Innstilling frå FUV - Tertialrapport pr. april 2015	2014/10498	
RS 46/15	Handlingsplan - oppfølging etter selskapskontroll av Fastlandssamband Halsnøy AS og Hardangerbrua AS	2014/14567	
RS 47/15	Oppfølging etter selskapskontroll av Hardangerbrua AS	2014/14570	
RS 48/15	Oppfølging etter selskapskontroll av Fastlandssamband Halsnøy AS	2014/14567	
RS 49/15	Handlingsplan - tiltak for å følgje opp tilrådingar etter selskapskontroll av Fastlandssamband Halsnøy AS	2014/14567	
RS 50/15	Status handlingsplan etter forvaltningsrevisjon sjukefråvær	2014/15006	
RS 51/15	Forvaltningsrevisjon innan " Prosjektstyring " - handlingsplan	2014/10536	

RS 52/15	Forvaltningsrevisjon HMT og internkontroll 2014	2015/5417
RS 53/15	Skatt april 2015	2014/10507
RS 54/15	Revisjonsuttale - Kontrollutvalet i Hordaland fylkeskommune	2014/10498
RS 55/15	Oversikt over større saker til politisk behandling våren 2015 - pr mai	2014/1527
RS 56/15	Status for spørsmål/oversendingsforslag i fylkesutvalet pr mai 2015	2014/356
RS 57/15	Partsbrev til kontrollutvalet vedk. vedtak - godkjenning av 5 prosjektrekneskapar	2014/10499
RS 58/15	Skatt mai 2015	2014/10507
RS 59/15	Anbudskonkurranse på revisjonstenester - habilitesvurdering	2014/10505
RS 60/15	Notat frå Thommessen dagsett 12.6.15 om habilitetsvurdering	2014/10505
PS 54/15	Eventuelt	

PS 40/15 Godkjenning av innkalling og sakliste

PS 41/15 Godkjenning av møtebok frå forrige møte

Arkivnr: 2014/16411-5
Saksbehandlar: Roald Breistein

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kontrollutvalet	42/15	17.06.2015

Oppfølging av forvaltningsrevisjon innan samhandling på vegområdet - Fylkesrådmannen orienterer om status

Bakgrunn for saka:

Fylkestinget gjorde slikt vedtak 12.12.2012 i sak 85/12:

«På bakgrunn av forvaltningsrevisjonsrapport «Samhandling på vegområdet i Hordaland fylkeskommune» ber fylkestinget fylkesrådmannen syte for å:

1. Etablere formaliserte prosjektspesifikke møte for oppfølging av investeringsprosjekt (ref. eigarstyringsmøte i Sogn og Fjordane).
2. Vurdere om det vil vere føremålstenleg å nytte eit nettbasert system for dokumentdeling mellom fylkeskommunen og vegvesenet knytt til vegprosjekt.
3. Etablere meir formaliserte rutinar for den årlege evalueringa av rammeavtalen og vurdere om dette til dømes kan gjerast i samarbeid med dei andre fylkeskommunane i Region Vest.
4. Trekkje Vegvesenet og andre fylkeskommunar inn i arbeidet med å utarbeide praktiske rutinar for å handtere nye krav til budsjettering og rekneskapsføring i investeringsrekneskapsen, og handtering av fleirårige prosjekt.
5. Vurdere om ingeniørkompetansen innan samferdsleavdelinga er tilstrekkeleg.
6. Lage ein handlingsplan innan 15.02.2013 som viser kva tiltak som skal setjast i verk for å følgje opp tilrådingane i rapporten, når tiltaka skal setjast i verk og kven som skal ha ansvaret for iverksetjinga.»

Fylkesrådmannen sendte i april 2014 m.a. slik tilbakemelding om status i høve oppfølging av vedtaka i denne forvaltningsrevisjonen pr. 31.12.2013:

«Fylkesrådmannen seier seg lei for at fylkestinget sitt vedtak ikkje er følgt opp slik det skulle. Det må i stor grad forklarast med at samferdselsavdelinga i 2013 har hatt fleire leiarskifte med mellombelse konstitueringar og redusert bemanning.

I det følgjande vert dei ulike vedtakspunkta kommenterte.»

Kontrollutvalet handsama svaret i møte 06.05.14 og gjorde då slikt vedtak:

«Kontrollutvalet registrerer at det er gjort lite til no for å følgje opp fylkestinget sitt vedtak. På bakgrunn av dette seier kontrollutvalet seg ikkje nøgd med oppfølginga og ber om ny status i form av skriftleg tilbakemelding innan 17.11.2014.»

Fylkesrådmannen leverte ny status i høve vedtaket i starten av januar 2015. Svaret vart handsama i kontrollutvalet i møte 16.2.15 der det vart gjort slikt vedtak:

«Kontrollutvalet registrerer at det er sett i gang fleire positive prosessar for å følgje opp fylkestinget sitt vedtak, men at ferdigstilling for nokre vil skje i løpet av første kvartal 2015 og i løpet av første halvår 2015. På bakgrunn av dette ber kontrollutvalet om at fylkesrådmannen kjem med ny skriftleg status på området innan 17.4.15. I denne tilbakemeldinga er det ønskjeleg med meir konkrete fristar for gjennomføring av tiltaka, jf. vedtak i fylkestinget 12.12.12 punkt 6.»

Drøfting:

I samband med møte i kontrollutvalet i Hordaland fylkeskommune 4.5.15 vart m.a. dette protokollert:

«Status forvaltningsrevisjon samhandling på vegområdet:
Kontrollutvalet har til no ikkje motteke skriftleg status i tråd med vedtaket over. Det viste seg også ved forrige rapportering at svar vart motteke 5.1.15, lenge etter den fastsette fristen som var 17.11.14.

Etter dette vart slikt vedtak samrøystes vedteke.

Vedtak:

Kontrollutvalet ber om at statusrapport med frist 17.4.15 vert levert snarast. I tillegg vert fylkesrådmannen bede om å komme i møte 17.6.15 for å presentere statusrapporten og å orientere om kvifor ikkje statusrapportar frå samferdselsavdelinga vert levert innan fastsette fristar.»

På bakgrunn av vedtaket over er det avtalt at fylkesrådmannen kjem i dette møtet for å orientere om dette. Sekretariatet har enno ikkje motteke skriftleg statusrapport i tråd med vedtaket over.

Konklusjon:

På bakgrunn av det som kjem fram i møtet må kontrollutvalet drøfte seg fram til ein konklusjon. Saka vert difor lagt fram utan forslag til vedtak.

Forslag til vedtak

Saka vert lagt fram utan forslag til vedtak.

Hogne Haktorson
kontrollsjef

Roald Breistein
seniorrådgjevar

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikkje underskrift.

Arkivnr: 2014/10499-44

Saksbehandlar: Roald Breistein

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kontrollutvalet	43/15	17.06.2015

Godkjenning av 2 prosjektrekneskapar

Bakgrunn for saka:

Kontrollutvalet skal i samsvar med gjeldande budsjett- og økonomiforskrifter, uttala seg om årsrekneskapane. Det er lagt til grunn at prosjektrekneskapar følgjer same prosedyre. I samband med dette gjorde fylkestinget slikt vedtak i sak 49/13 i møte 15.10.13:

«Fylkestinget vedtek at prosjektrekneskapar:

1. På 10 millionar kroner eller høgare skal reviderast av ekstern revisor og handsamast i kontrollutvalet før dei går vidare til politisk handsaming.
2. Der avviket i høve opphavleg budsjett er meir enn 10 % skal same rutine følgjast.»

Uttalen frå kontrollutvalet skal for desse prosjektrekneskapane leggjast ved sak frå fylkesrådmannen til fylkestinget, som gjer vedtak i saka. Sekretariatet har motteke uttale til prosjektrekneskap for 2 prosjekt og begge desse prosjekta har kostnadsrammer som er over 10 millionar kroner og kjem difor inn under punkt 1 i vedtaket over. I revisjonsmeldingar dagsett 1.6.15, har Deloitte stadfesta at prosjektrekneskapane gjev eit rettvise bilete av prosjekta og at dei er i samsvar med god kommunal rekneskapskikk.

Notat om avslutning av prosjekta, prosjektrekneskapar, revisjonsmeldingar og oversikt over prosjektrekneskapane ligg ved.

Drøfting:

Begge desse byggeprosjekta er store prosjekt der det er løyvd midlar ved fleire høve og over fleire år. Dersom ein ser rekneskapsresultatet i forhold til løyvd kostnadsramme er det forholdsvis små avvik på begge prosjekta, jf. vedlagte oversyn. For storfe fjøs ved Voss jordbruksskule er det løyvd midlar tre gonger og for Nordahl Grieg vgs heile 8 gonger. Det er ulike årsaker til at det er løyvd midlar ved fleire høve og med gode forklaringar på at det har oppstått behov for meir pengar. Det er difor ikkje lett tilgjengeleg å finne ut kva den opphavlege budsjetttramma eigentleg er. Følgjeleg er det også vanskeleg å kunne seie noko om

korleis dei reelle avvika har vore i høve opphavleg budsjett. Dette gjeld spesielt for prosjektet Nordahl Grieg vgs. Kontrollutvalet har som kjent ved fleire tidlegare prosjekt kommentert det same. Sekretariatet vil på bakgrunn av dette på nytt kommentere at det vil vera ei føremon om ein kan unngå dette i framtidige prosjekt. Ut frå det som går fram over er det igjen grunn for å spørja om kalkylane, eller grunnlagsmaterialet for kalkylane, har vore gode nok.

Det går fram av begge prosjektrekneskapane at det har teke lang tid frå siste løyving vart gjeve og til rekneskapsavslutning låg føre:

- 02105 Voss jordbruksskule – Storfefjøs 2012
- 06009 Nordahl Grieg vgs. – Nybygg 2010

Sekretariatet stiller igjen spørsmål ved om det er naudsynt å vente så lenge før prosjektrekneskapane vert avslutta. Det vert også vist til at kontrollutvalet i fleire tidlegare uttalar for prosjektrekneskapar har kommentert det same.

Sekretariatet vil igjen framheve at det på bakgrunn av dette vil vera ei føremon om ein i framtida kan finne fram til rutinar som gjer at ein kan avslutte slike prosjektrekneskapar tidligare enn det som har vore tilfelle her.

Kontrollutvalet gjorde i samband med dette slikt vedtak i sak PS 21/15 «Godkjenning av 5 prosjektrekneskapar» i møte 23.3.15:

«Kontrollutvalet ber fylkesrådmannen om å møte i kontrollutvalet 17.6.15 for å gjera greie for kva som er/vil verta gjort for å betre rutinane som er omtala i punkt 3 i uttalen.»

I punkt 3 i uttalen stod det dette:

«Kontrollutvalet har merka seg at det har teke lang tid frå siste løyving blei gitt for 4 av prosjekta, til endeleg rekneskap ligg føre. Vidare har utvalet merka seg at fleire av prosjekta har store avvik i høve opphavleg budsjett og at det difor kan vera grunn for å spørja om kalkylane, eller grunnlagsmaterialet for kalkylane, har vore gode nok.»

Utover det som går fram over er handsaming og revisjon av prosjektrekneskapen utført i tråd med regelverket ved at dei vert revidert etter kvart, ved at dei vert send vidare til sekretariatet for handsaming i kontrollutvalet og at det er lagt ved notat med forklaring på avvik for alle prosjekta.

Konklusjon:

På bakgrunn av det som kjem fram i fylkesrådmannen si orientering om rutinane på dette området vert det tilrådd av at kontrollutvalet drøftar seg fram til ein konklusjon.

Sekretariatet tilrår elles at kontrollutvalet tar konklusjonane frå Deloitte til etterretning.

Forslag til uttale

1. Kontrollutvalet viser til konklusjon frå Deloitte, der det går fram at prosjektrekneskapane gjev eit rettvise bilete av at prosjekta er i samsvar med god kommunal rekneskapskikk.
2. Utvalet tar konklusjonen frå Deloitte til etterretning.
3. Fylkesrådmannen orienterte om rutinane innan prosjektrekneskapar i Hordaland fylkeskommune og kontrollutvalet.....

Hogne Haktorson
kontrollsjef

Roald Breistein
Utvalgssekretær

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke underskrift.

Vedlegg

- 1 Oversyn 2 prosjektrekneskaper
- 2 Rekneskapsavslutting prosjekt nr. 02104 - Voss jordbruksskule - storfefjøs
- 3 Rekneskapsavslutting prosjekt nr. 02104 - Voss jordbruksskule - storfefjøs
- 4 Revisjonsberetning Voss jordbruksskule
- 5 Rekneskapsavslutting prosjekt nr. 06009 - Nordahl Grieg vgs. - nybygg
- 6 Rekneskapsavslutting prosjekt nr. 06009 - Nordahl Grieg vgs - nybygg
- 7 Revisjonsberetning Nordahl Grieg vgs

Prosjektrekneskap

Rekneskapsført: Mars 2015

Revidert: 1.6.2015

Prosj.nr.	Eining	Føremål	Løyving	Rekneskap	Avvik	Avvik i %
2104	Voss jordbruksskule	Storfefjøs	kr 29 000 000	kr 29 429 693	-kr 429 693	-1,5 %
6009	Nordahl Grieg vgs	Nybygg	kr 473 771 000	kr 470 675 590	kr 3 095 410	0,7 %
TOTALT			kr 502 771 000	kr 500 105 284		

Deloitte AS
Postboks 6013 Postterminalen
5892 BERGEN

Dato: 23.03.2015
Vår ref.: 2015/1183-3
Saksbehandlar: vidklos
Dykkar ref.:

Rekneskapsavslutting prosjekt nr. 02104 - Voss jordbruksskule - storfejø

KOSTNADSRAMME	29 000 000
Fuv 63/08 løyvd	1 000 000
Fuv 33/11 løyvd	9 000 000
Fuv 21/12 løyvd	19 000 000
FINANSIERING	
Finansiert bruk	29 429 693,41
Meirforbruk	429 693,41

Overskriding vert dekket av totalramma.

Tor Oddvar Sjøvoll
Fylkeskasserar

Vidar Kloster
Spesialrådgjevar

Vedlegg: Notat frå Eigeomsseksjonen

Kopi: Sekretariat for kontrollutvalet

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Notat

Dato: 03.03.2015
Arkivsak: 2014/577-29
Saksbehandlar: ireolse

Til:	Vidar Kloster
Frå:	Eigedomsseksjonen

Rekneskapsavslutting prosjekt nr. 02104 - Voss jordbruksskule - storfefjøs

Rekneskap: 29 429 693,41   Budsjett: 29 000 000,-

Fuv 63/08   løyving kr 1 000 000,-

Utdrag frå saka:

«Voss jordbruksskule sitt storfefjøs er frå 1957 og tilfredstillar ikkje dei krav som gjeld i dag. Bygningane manglar tilfredstillande ventilasjon og garderobane til elevane og dei tekniske løysingane er langt under målkrava.

Både frå Mattilsynet og frå veterinærhald vert det påpeika at skulen per i dag driv på dispensasjon
Ein rår til at det vert løyvd 1 mill. kroner til formålet.»

Fuv 33/11

FT 8   løyving kr 9 000 000,-

Utdrag frå saka:

«Utbygginga av nytt storfefjøs omfattar :

- Riving av eksisterande fjøs
- Bygging av nytt storfefjøs med undervisningslokale
- Mindre utbetringar av uteområde

Eksisterande storfefjøs har plass til 79 storfe totalt, derav 22 mjølkekyr.

Planlagt storfefjøs har eit bta på omlag 1200 m² totalt, og plass til 123 storfe, derav 31 mjølkekyr

Nytt storfefjøs har ein kostnadsramme på 20 mill kroner inkl. mva. basert på forprosjektkalkyle.

4. Finansiering

I denne saka vert det rådd til at det vært løyvd ytterlegare 9 million kroner til vidareføring av prosjektet.

Fylkesrådmannen vil kome attende til restfinansiering av prosjektet ved fordeling av midlar frå denne samleløyvinga i 2012.

5. Framdrift

Følgjande tidsplan gjeld for prosjektet:

Tilbudsutsending 20.03.11

Tilbudsopning 01.05.11

Oppstart entreprenør 20.06.11

Ferdig 20.08.12»

Fuv 21/12   løyving kr 19 000 000,-

Utdrag frå saka:

«I mai 2011 vart det gjennomført anbodskonkurransen. Det var kun 2 tilbodare og lågaste tilbod var om lag 26 mill kroner inkl. mva. Etter dette vart samla prosjektkostnad 29 million kroner.

Arbeida på prosjektet starta i september 2011 og nytt storfefjøs er venta klart til bruk 01.09.2012.

Frem til sumaren 2012 har skulen leigd seg fjøsplass eit lite stykke frå skulen.

Det er så langt løyvd totalt 10 million kroner til prosjektet, og ein rår no til at det vært løyvd ytterlegare 19 million kroner.»

Kommentar:

Overskriding på ca kr 430 000,- skuldast for det meste følgjande:

- Omlegging av spillvassleidning pga endra plassering av gjødselsilo etter krav frå Voss kommune
- Oppgradering av låssystem i bygget frå mekaniske sylindrarar til adgangskontroll med kortlesarar.

Bjarte Molvik
Seniorrådgjevar

Irene Olsen
Spesialkonsulent

Vedlegg: Statusrapport

Til fylkestinget

REVISORS BERETNING

Uttalelse om prosjektrengskapet

Vi har revidert prosjektrengskapet for prosjekt 02104 – Voss jordbruksskule – storfefjøs, dagsett 23.3.2015, som viser en samlet investering på kr 29.429.693. Prosjektrengskapet er avsluttet med et merforbruk på kr 429.693 i forhold til vedtatt kostnadsramme.

Ledelsens ansvar for regnskapsoversikten

Ledelsen er ansvarlig for utarbeidelsen av prosjektrengskapet, og for slik intern kontroll som ledelsen finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et prosjektrengskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om prosjektrengskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at prosjektrengskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i prosjektrengskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at prosjektrengskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for selskapets utarbeidelse av et prosjektrengskap som gir en dekkende fremstilling. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige ut fra omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av enhetens interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige samt en vurdering av den samlede presentasjonen av prosjektrengskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon

Etter vår mening gir prosjektrengskapet for 02104 – Voss jordbruksskule – storfefjøs i det alt vesentlige et rettviseende bilde av prosjektet i samsvar med god kommunal regnskapsskikk.

Grunnlag for regnskapsavleggelse

Prosjektrengskapet er utarbeidet for å gi informasjon til fylkestinget i Hordaland fylkeskommune. Prosjektrengskapet er derfor ikke nødvendigvis egnet for andre formål. Vår uttalelse er kun beregnet på fylkestinget i Hordaland fylkeskommune og skal ikke distribueres til andre parter. Dette forholdet har ingen betydning for vår konklusjon.

Bergen, 1. juni 2015

Deloitte AS

Helge-Roald Johnsen
statsautorisert revisor

Deloitte AS
Postboks 6013 Postterminalen
5892 BERGEN

Dato: 23.03.2015
Vår ref.: 2015/1183-4
Saksbehandlar: vidklos
Dykkar ref.:

Rekneskapsavslutting prosjekt nr. 06009 - Nordahl Grieg vgs. - nybygg

KOSTNADSRAMME	473 771 000
Fuv 365/02 løyvd	100 000
Årsbudsjett 2004 løyvd	4 000 000
Årsbudsjett 2005 løyvd	13 000 000
Årsbudsjett 2006 løyvd	7 000 000
Årsbudsjett 2007 løyvd	53 000 000
Årsbudsjett 2008 løyvd	180 000 000
Årsbudsjett 2009 løyvd	88 000 000
Årsbudsjett 2010 løyvd	121 900 000
Tilskot	6 771 000
FINANSIERING	
Finansiert bruk	470 675 590,36
Mindreforbruk	3 095 409,64

Tor Oddvar Sjøvoll
Fylkeskasserar

Vidar Kloster
Spesialrådgjevar

Vedlegg: Notat frå Eigedomsseksjonen

Kopi: Sekretariat for kontrollutvalet

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

NotatDato: 09.03.2015
Arkivsak: 2014/577-41
Saksbehandlar: ireolse

Til:	Vidar Kloster
Frå:	Eigedomsseksjonen

Rekneskapsavslutting prosjekt nr. 06009 - Nordahl Grieg vgs - nybygg**Rekneskap: 470 675 590,36   Budsjett: 473 771 000,-****Fuv 365/02 – løyving kr 100 000,-**

Utdrag frå saka:

«I framlegget til økonomiplan for 2003 – 2006 er det ført opp ei første løyving på 4 mill kr i 2004 til ny vidaregåande skule i søndre bydel i Bergen.

Ein har hatt ein skulebyggkonferanse, ”Slik vil vi ha det”, og i samband med dette har ein hatt utgifter. Eg gjer framlegg om at det vert løyvd kr 100.000 til planleggingsutgifter for skulen, slik at ein kan dekkja påløpte utgifter og at ein også har midlar til tilfeldige utgifter i samband med nybygget. Summen vert foreslått dekkja av disposisjonskontoen.»

Årsbudsjett 2004 – løyving kr 4 000 000,-**Årsbudsjett 2005 – løyving kr 13 000 000,-****Årsbudsjett 2006 – løyving kr 7 000 000,-****Årsbudsjett 2007 – løyving kr 53 000 000,-****Fuv 231/07 / FT 67/07**

Utdrag frå saka:

«Fylkestinget godkjente i møte den 12.12.06 forprosjekt for Sørås vidaregåande skule med kostnadsramme på kr 380,0 mill.

Namnet på skulen er seinare endra til Nordahl Grieg vidaregåande skule.

Det var tidlegare føresett at skulen skulle stå ferdig til starten av skuleåret 2008/2009.

I romprogramsaka vart det gjort greie for at det var nødvendig med lengre tid til gjennomføring av arkitektkonkurranse og planleggingsarbeid for prosjektet, og at ikkje var realistisk at skulen kunne takast i bruk før til skulestart hausten 2009.

Ved oppstart av prosjekteringsarbeidet vart det utarbeidd ein rammetidsplan for prosjektet.

For å halda framdriftsplanen viste det seg nødvendig å dele opp tilbodinnhenting, kontrahering og igangsetjing av dei ulike fag/entrepriser, slik at det vart overlapping i planleggings- og utføringsfasen.

Etter separat tilbodinnhenting vart grunnarbeida for prosjektet oppstarta i juni mnd. –07.

Kontraktssummen for denne entreprisen ligg innanfor kostnadsoverslag i forprosjektet.

Det er no innhenta tilbod på alle bygningsmessige fag, som utgjer ca. 70 % av samla, kalkulererte entreprisekostnader i forprosjektet.

Tilboda er ikkje ferdig kontrollert/evaluert. Basert på dei lågaste tilbodsprisane viser resultatet av tilbodsinnhentinga for dei bygningsmessige faga at prisane ligg ca 25 % høgare enn det som er kalkulert i forprosjektet. I sum utgjer dette ca kr 50,0 mill. inkl. mva.

Tilbod på dei tekniske entreprisene i prosjektet er planlagt innhenta i nov./ des. i år.

Med den generelle prisutviklinga som er registrert i byggebransjen den seinare tid er det grunn til å venta ein tilsvarande kostnadsauke for dei tekniske faga som for dei bygningsmessige.

For dei tekniske faga er det såleis lagt til 25 % i entreprisekostnadene i høve til kostnader oppgitt i forprosjektet, oppjustert til dagens prisnivå iht den reelle prisutviklinga i byggemarknaden.

Nedanfor er det sett opp ny kostnadsoppstilling for Nordahl Grieg vgs, basert på innhenta tilbod og oppjusterte kalkyler.

Til samanlikning er ført opp kostnader i godkjent forprosjekt, med prisbasis november –06.

Nordahl Grieg videregående skole	Rev.kostnader pr 01.10-07	Kostnader forprosjekt nov -06
Entreprisekostnader	276.000.000	220.000.000
Generelle kostnader	32.000.000	32.000.000
Inventar og utstyr	16.000.000	14.000.000
Reserver, marginar	23.000.000	24.000.000
Løns- og prisstigning til ferdigstilling	17.000.000	14.000.000
Sum	364.000.000	304.000.000
25 % mva	91.000.000	76.000.000
Prosjektkostnad	455.000.000	380.000.000

Forventa løns- og prisstigning i byggeperioden er oppjustert noko i høve til dei prognosane som var lagt til grunn i forprosjektet. Kostnadene er no kalkulert med grunnlag i løns- og prisstigning på 6,0 % pa , basert på trenden i dei sist kjende byggekostnadsindeksane.

I forprosjektet var rekna med løns- og prisstigning på ca 4 % pa.

Ein har også funne det nødvendig å auke posten for inventar og utstyr med kr 2,0 mill. ekskl. mva.

Totalt er prosjektkostnadene auka med kr 75,0 mill., om lag 20 % i høve til kostnadene i forprosjektet.

Etter framdriftsplan skal alle byggearbeida ferdigstillast i mai mnd. –09, og skulen skal takast i bruk til skulestart i august –09.

Fylkestinget godkjenner at kostnadsramma for Nordahl Grieg videregående skole vert auka frå kr 380,0 mill. til kr 455,0 mill. «

Årsbudsjett 2008 – løyving kr 180 000,-

FT 68/08

FT 21/09

FT 56/09

Utdrag frå saka:

«Kostnadsramma for Nordahl Grieg videregående skole er 455 mill kr. Kostnadsramma er basert på innhenta tilbod for dei viktigaste entreprisane.

Det visar seg no at kostnadsramma er for låg.

I gjeldane prosjektramme er det avsett kr. 28,75 mill. for reserver og marginar. Posten skal dekkja utegløynde postar i anboda, endringar som er ynskjeleg å gjera undevegs og kostnader som ein

tidlegare ikkje kunne forutsjå.

Anboda som kontraktene byggjar på visar seg ikkje å vere komplette. Postar er utegløynde. Dei største kostnadene knyter seg til ekstra grunnarbeid, ekstra berekonstruksjonar i stål, innvendig tømrararbeid og utegløynde postar på røyr- og ventilasjonsentreprisane.

Skråninga over idretts- og utomhusanlegget er vurdert som rasutsett. Dette kjem fram i ein rapport som vart utarbeid etter at det gjekk eit jordskred i skråninga under rekordnedbøren 14.09.2005. Det er difor turvande med rassikringstiltak for å hindre steinsprang og jordskred i skråninga. Dette er ikkje tidlegare teke omsyn og medfører kostnader på ca. 2 mill. kr.

Totalt sett føreslår ein å auke posten for reservar og marginar med 12 mill. kr.

For å dekke ekstrakostnadene ber fylkesrådmannen om at kostnadsramma vert auka med 12 mill. kr. frå 455 mill. kr. til 467 mill. kr»

Årsbudsjett 2009 – løyving kr 88 000 000,-

Årsbudsjett 2010 – løyving kr 121 900 000,-

Tilskot 6 771 000,-

Kommentar:

Prosjektet har ei vedteke kostnadsramme på 467 million kroner. Når budsjettet er blitt 473,77 million kroner skuldast det at ein i løpet av prosjektet har justert rekneskapspraksis slik at tippemilder blir budsjettet på prosjektet heller enn å komme til frådrag på utgiftssida.

Prosjektet vert no avslutta med ei samla mindreforbruk på om lag 3,1 million kroner. Dette skuldast i hovudsak at inntektene knytt til tippemidlar er blitt høgare enn det ein har lagt til grunn tidlegare i prosjektet. Vidare har sluttoppgjera blitt noko rimelegare enn det var tatt høgde for i budsjettramma.

Helge Haavardtun
Eigedomssjef

Bjarte Molvik
Seniorrådgjevar

Vedlegg: Statusrapport og brosjyre

Til fylkestinget

REVISORS BERETNING

Uttalelse om prosjektrengskapet

Vi har revidert prosjektrengskapet for prosjekt 06009 – Nordahl Grieg vgs. – nybygg, dagsett 23.3.2015, som viser en samlet investering på kr 470.675.590. Prosjektrengskapet er avsluttet med et mindreforbruk på kr 3.095.410 i forhold til vedtatt kostnadsramme.

Ledelsens ansvar for regnskapsoversikten

Ledelsen er ansvarlig for utarbeidelsen av prosjektrengskapet, og for slik intern kontroll som ledelsen finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et prosjektrengskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om prosjektrengskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at prosjektrengskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i prosjektrengskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at prosjektrengskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for selskapets utarbeidelse av et prosjektrengskap som gir en dekkende fremstilling. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige ut fra omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av enhetens interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige samt en vurdering av den samlede presentasjonen av prosjektrengskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon

Etter vår mening gir prosjektrengskapet for 06009 – Nordahl Grieg vgs. – nybygg i det alt vesentlige et rettviseende bilde av prosjektet i samsvar med god kommunal regnskapsskikk.

Grunnlag for regnskapsavleggelse

Prosjektrengskapet er utarbeidet for å gi informasjon til fylkestinget i Hordaland fylkeskommune. Prosjektrengskapet er derfor ikke nødvendigvis egnet for andre formål. Vår uttalelse er kun beregnet på fylkestinget i Hordaland fylkeskommune og skal ikke distribueres til andre parter. Dette forholdet har ingen betydning for vår konklusjon.

Bergen, 1. juni 2015

Deloitte AS

Helge-Roald Johnsen
statsautorisert revisor

Arkivnr: 2014/10506-3
Saksbehandlar: Roald Breistein

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kontrollutvalet	44/15	17.06.2015

Evaluering av arbeidet i kontrollutvalet i denne valperioden

Bakgrunn for saka.

I februar 2011 gav Kommunal og Regionaldepartementet (KRD) ut kontrollutvalsboka. Boka er utarbeida av Deloitte AS på oppdrag frå KRD og er ein lekk i å styrka arbeidet med eigenkontrollen i kommunane.

Kommunal og regionalminister Liv Signe Navarsete påpeikte dette under lanseringa av boka:

"Målet med Kontrollutvalsboka, som Deloitte har skrive på vegne av departementet, er å skape større forståing for rolla og oppgåvene til kontrollutvalet, og bidra til eit godt samspel mellom aktørane i eigenkontrollen."

Drøfting:

Kapittel 11 i boka omhandlar "Oppfølging og evaluering" av kontrollutvalet, sekretariatet og revisjonen sitt arbeid. No er snart valperioden 2011 – 2015 ferdig og det kan, etter sekretariatet si meining, vere bra at det vert gjennomført ei evaluering av det arbeidet kontrollutvalet har gjort i denne valperioden. Dette kan gjerast t.d. ved at kontrollutval, sekretariat og revisjon saman drøfter nokre av dei spørsmål og innspel som kjem fram i kontrollutvalsboka på sidene 142 og 143, som omhandlar evaluering og erfaringsoverføring til nytt kontrollutval. Sekretariatet har laga eit skjema med forslag til spørsmål som brukast i ei slik evaluering. Skjemaet ligg ved. Fylkesvaraordførar og fylkesrådmann er også invitert til å vera med i ei slik evaluering.

Sidene 142 og 143 frå kontrollutvalsboka ligg ved.

Konklusjon:

Sekretariatet tilrår at det vert gjennomført ei slik evaluering i dette møtet. Evalueringa bør resultere i eit forslag til ev. endringar/betringar i rutineane som kan gjere arbeidet med eigenkontrollen i Hordaland fylkeskommune enno betre. Resultatet av evalueringa bør leggjast fram for kontrollutvalet i valperioden 2015 - 2019.

Forslag til vedtak

Resultat av evaluering av arbeidet i kontrollutvalet i Hordaland fylkeskommune i valperioden 2011 – 2015
vert å leggje fram for kontrollutvalet i valperioden 2015 – 2019.

Hogne Haktorson
kontrollsjef

Roald Breistein
seniorrådgjevar

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikkje underskrift.

Vedlegg

- 1 Kontrollutvalsboka - Evaluering
- 2 Skjema for evaluering av arbeidet i kontrollutvalet

Evaluering

Eigenevaluering

Det kan vere nyttig for kontrollutvalet å evaluere eige arbeid jamleg. Målsetjinga er å sørge for kontinuerleg læring og forbetring ved å fokusere på korleis kontrollutvalet fyller sin kontroll- og tilsynsfunksjon.

Kontrollutvalet si samhandling med sekretariatet og revisjonen bør vere ein del av evalueringa. Evalueringa kan gjerne gjennomførast som ein dialog med revisor og sekretær, dersom dette ikkje er til hinder for at kontrollutvalet kan snakke ope og ærleg om sine erfaringar. Sentrale spørsmål vil vere om kontrollutvalet sine forventingar blir innfridde, om saker blir tilstrekkeleg førebudde og korleis samhandlinga kan bli endå betre.

Det kan skrivast referat frå evalueringa. Dersom ein identifiserer forbettringsområde, bør ein føreslå konkrete tiltak. Evaluering kan gjennomførast ein gong i året, gjerne før årsmelding og årsplan blir utarbeidde, slik at det er muleg å integrere forbetringstiltak utvalet sin verksemdsplan.

Tips

Tema for evaluering

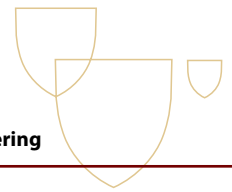
- Blir møta gjennomførte på ein effektiv og engasjerande måte?
- Er talet på møte tilstrekkeleg i høve til saksmengda?
- Klarer kontrollutvalet å fyller kontrollfunksjonen på ein god måte?
- Korleis blir utvalet oppfatta av andre sentrale aktørar slik som kommunestyret og administrasjonen?
- Er det klåre roller og klår ansvarsdeling mellom kontrollutvalet, kommunestyret og administrasjonen?
- Bør kontrollutvalet gjere meir og/eller mindre av noko?
- Korleis fungerer samhandlinga med revisor?
- Korleis fungerer samhandlinga med sekretariatet?
- Kva forbetringstiltak kan gjennomførast?

Eksempel

Evaluering av arbeidet og samhandlinga til kontrollutvalet

Kontrollutvalet i Fredrikstad bestemte seg for å gjennomføre evalueringar av eiga verksemd med eit spesielt fokus på samhandling mellom utvalet, ordførar og rådmann. I oppstarten fekk dei ekstern prosessrettleiing for å lære om korleis slike evalueringssprossar kan gjennomførast. I ettertid har kontrollutvalet gjennomført slike evalueringssamlingar med jamne mellomrom. På desse samlingane deltek både ordførar og rådmann saman med utvalet. Møta blir oppfatta som eit godt høve til å diskutere korleis kontrollutvalet kan ta hand om sine kontrolloppgåver, og korleis ein kan leggje til rette for god samhandling mellom utvalet, ordførar og rådmann. Spesielt har dei fokusert på korleis saker som ikkje er planlagde, som til dømes granskningar, skal handsamast.

Ein god måte å få innspel til tema i evalueringsmøte, er gjennom erfaringsutveksling med andre kontrollutval. Då kan ein ta opp erfaringar knytte til arbeidet i kontrollutvalet og gje kvarandre innspel til gode arbeidsformer og liknande.

*”Utvikling skjer ved erfaring og opplæring. Fellesmøter med andre kontrollutvalg og kontrollutvalgsledere gir nye impulser og utvikling.”
(Kontrollutvalsleiar, Rindal)*

Involvering av samhandlingspartnarar

Det er også viktig at kontrollutvalet sine samhandlingspartnarar får høve til å evaluere arbeidet til kontrollutvalet og kome med innspel til forbetningsområde. Både kommunestyret og administrasjonen kan ha verdifulle erfaringar som kan vere med på å gjere kontrollutvalet sitt arbeid endå betre. Å invitere desse aktørane med på ei evaluering kan også medverke til å synleggjere og forankre kontrollutvalet sitt arbeid. Evalueringa kan gjennomførast ved at ordførar, gruppeleiarar og administrativ leiing blir inviterte til eit møte.

Erfaringsoverføring til nytt kontrollutval

Når kontrollutvalsperioden går mot slutten, er det viktig å leggje til rette for erfaringsoverføring til neste kontrollutval. Det er ein føremon at ikkje alle medlemmene blir skifta ut, slik at ein sikrar ein viss kontinuitet i arbeidet til utvalet. Sekretariatet og revisjonen vil også vere med på å halde oppe stabilitet. Det er uansett avgjerande å etablere ein god praksis for erfaringsoverføring. Mulege tiltak kan vere å:

- gjere mest muleg av kontrollutvalet sine rutinar og erfaringar skriftlege
- gjere materialet lett tilgjengeleg for nye medlemmer, til dømes i form av ein perm som dei får ved oppstart. Permen kan innehalde:
  - lover og forskrifter
  - rettleiar
  - reglement
  - årsplanar
  - relevante rutinar og retningslinjer,
  - overordna analyse og planar,
  - dei siste gjennomførte forvaltningsrevisjonane, selskapskontrollane og liknande undersøkingar
  - årsmeldingar
  - evalueringar
- invitere tidligare kontrollutvalsleiar til eit av dei første møta i kontrollutvalet for å snakke om erfaringar

Skjema for evaluering av arbeidet i kontrollutvalet i valperioden 2011 – 2015

Til vestlandssamlinga i Flåm i juni 2015 vil kontrollutvalet (heretter kalla KUV) og sekretariatet gjennomføre evaluering av arbeidet i KUV i valperioden 2011 – 2015. Evalueringa inneheld desse spørsmåla:

Nr.	Spørsmål	Svar
1	I kva grad blir møta gjennomførte på ein effektiv og engasjerande måte? Kva kan gjerast betre?	
2	Er talet på møte tilstrekkeleg i høve til saksmengda?	
3	Klarar KUV å fylle kontrollfunksjonen på ein god måte, kva kan gjerast betre?	
4	I kva grad har KUV hatt økonomiske rammer til å gjennomføre oppgåvene på ein god måte?	
5	Korleis blir KUV oppfatta av andre sentrale aktørar slik som fylkestinget og administrasjonen?	
6	Har fylkestinget og administrasjonen forståing av kva rolle og ansvar KUV har? Korleis kan KUV bidra til god forståing?	
7	Er det klare roller og klår ansvarsdeling mellom KUV, fylkestinget og administrasjonen?	
8	I kva grad er KUV synleg nok på fylkeskommunen si heimeside?	
9	Bør KUV gjere meir og/ eller mindre av noko?	
10	Korleis fungerer samhandlinga med revisor? Kva kan gjerast betre?	
11	Korleis fungerer samhandlinga med sekretariatet? Kva kan gjerast betre?	
12	Kva forbetringstiltak kan gjennomførast?	
13	Kva bør folkevaldopplæringa for det nye KUV innehalde og kor omfattande bør det vera?	
14	Folkevaldopplæringa for fylkestinget: <ul style="list-style-type: none"> - Bør KUV få delta her? - Bør roller og ansvar for KUV presenterast her?	
15	Anna	

Arkivnr: 2014/10498-56

Saksbehandlar: Roald Breistein

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kontrollutvalet	45/15	17.06.2015

Rutinar for tilrettelegging av attestasjonar - Deloitte orienterer om status

Bakgrunn for saka:

I samband med at Hordaland fylkeskommune i frå 1.7.2007 valde Deloitte som ekstern revisor vart det laga rutinar for samhandling mellom Deloitte AS og fylkeskommunen. Desse rutinane inneheld m.a. dette punktet:

«Deloitte vil gjera ei kartlegging av omfanget av attestasjonar på kvar avdeling. Ut frå denne kartlegginga vil det verta utarbeidd rutinar for korleis arbeidet med attestasjonar skal gjerast. Desse rutinane skal kvalitetssikrast av Økonomiavdelinga, fylkeskassen og evt. kontrollstaben før dei vert sett ut i livet.»

Av ulike årsaker vart ikkje slike rutinar utarbeidd i 2007. Erfaringar viser at det no kan vera trong for å utarbeide slike rutinar, både for vanlege attestasjonar og for EU-prosjekt (inkl. Lead Partner-prosjekt). På bakgrunn av dette vart det 5.12.14 halde eit møte mellom økonomiavdelinga, Deloitte og sekretariatet med føremål å starte ein prosess for å utarbeide slike rutinar.

Etter dette møtet vart det protokollert m.a. følgjande:

*«Deloitte vil utarbeide krav til dokumentasjon av attestasjonar. Vidare vil dei kartlegge korleis kvaliteten er på det dei enkelte einingane i fylkeskommunen leverer i dag. Dette for å finne ut kva eining som har størst utfordringar og kva eining som har «best practice». **Frist for dette vart sett til 16.1.2015.»***

Sekretariatet har ved fleire høve etterspurd Deloitte munnleg om status. På bakgrunn av dette orienterte Deloitte kontrollutvalet om status i saka i møte 4.5.15 der det vart gjort slike vedtak:

1. *Deloitte skal syta for at arbeidet med rutinar for tilrettelegging av attestasjonar er ferdig innan neste møte i kontrollutvalet, med frist for levering av skriftleg sakstfang til sekretariatet 8.6.15.*
2. *Administrasjonen i Hordaland fylkeskommune skal for sin del vera ferdig med deira del av arbeidet, slik at det kan presenterast i møte i kontrollutvalet 21.9.15.*

Drøfting:

På bakgrunn av vedtaket over har sekretariatet motteke frå Deloitte «Oversikt attestasjonar Hordaland fylkeskommune». Dokumentet ligg ved saka. Det vert lagt opp til at Deloitte i dette møtet presenterer oversikten og orienterer om status i høve arbeidet.

Konklusjon:

Ut frå det som kjem fram i møtet bør kontrollutvalet diskutere seg fram til ein konklusjon. Denne konklusjonen bør uansett innehald ein frist for når Deloitte skal vera ferdig med arbeidet med desse rutinane. Det vil vera naturleg at denne fristen samsvarer med den fristen som administrasjonen har i høve det arbeidet dei skal gjera med denne saka, jf. punkt 2 i vedtaket over.

Forslag til vedtak

Deloitte skal, slik administrasjonen også er bede om, vera ferdig med arbeidet med rutinar for tilrettelegging av attestasjonar, slik at det kan presenterast i møte i kontrollutvalet 21.9.15.

Hogne Haktorson
kontrollsjef

Roald Breistein
Utvalgssekretær

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikkje underskrift.

Vedlegg

1 Oversikt attestasjoner Hordaland Fylkeskommune

**OVERSIKT ATTESTASJONER HORDALAND FYLKESKOMMUNE
- arbeidsnotat**

De fleste regnskaper/ prosjekter som revisor skal bekrefte/ uttale seg om vedrører tilskuddsmidler Hordaland fylkeskommune mottar fra ekstern part (unntaksvis også internt) hvor det foreligger tilskuddsbrev som spesifiserer krav til regnskapsutarbeidelse, samt noen ganger også kontrollpunkter revisor skal gjennomføre, eventuelt type uttalelse revisor skal gi. Det er viktig at eining som mottar tilskudd er klar over betingelsene for tilskuddet, herav krav til rapportering og revisorkontroll. Det er vår erfaring at i de tilfeller hvor tilskuddsmottaker ikke har et bevisst forhold til dette, men først blir klar over kravene når prosjektet er avsluttet, er dokumentasjon av svakere kvalitet og hele prosessen blir tidkrevende. Det er videre vår erfaring at det i mange tilfeller ikke er foretatt tilstrekkelig kvalitetssikring av dokumentasjon/ prosjektregnskap som oversendes til revisor. Igjen vil det ofte medføre forsinkelser i den videre prosessen. Det hender også at forespørsel om revisorattestasjon kommer rett før frist for innsendelse av revisorattestert regnskap. I slike tilfeller kan det være svært utfordrende å få gjennomført arbeid innen fristens utløp. Slike situasjoner bør kun oppstå helt unntaksvis.

Når det gjelder erfaringer fra de ulike einingene er det ikke mulig å konkludere entydig med noen enheter som dokumenterer bedre enn andre eininger, da type attestasjoner varierer stort og da kvalitet på dokumentasjon kan variere fra type til type også innad i en eining. Utfordringer med tilfredsstillende dokumentasjon har det vært på flere eininger, som tannhelse, eieendom og opplæring. Se over om omtale vedrørende viktighet av at eining er klar over krav fra tilskuddsgiver fra start til slutt i prosjektet.

Det forutsettes at Hordaland fylkeskommune særlig merker seg følgende:

- Tilskuddsbrev skal alltid gjennomgås før dokumentasjon oversendes revisor for å påse at eventuelle krav her hensyntas tilstrekkelig i dokumentasjonsgrunnlaget som revisor mottar.
- Dersom tilpasset regnskapsoppstilling er utarbeidet for revisjonsformål skal det fremgå klart hvordan kobling er mellom denne og regnskapsrapporter fra regnskapssystemet til Hordaland fylkeskommune
- Dersom underdokumentasjon ikke fremgår av regnskapsrapport fra regnskapssystemet til Hordaland fylkeskommune skal det forklares hvorfor og dokumentasjon skal fremlegges

Oversikten vedlagt baserer seg på de siste års erfaringer og er ikke uttømmende.

Tilskuddssøknad
Tilskuddsbrev
Regnskapsrapport regnskapssystem - artsnivå
Regnskapsrapport regnskapssystem - blagsnivå

Annen dokumentasjon

Navn	Hyppighet	Antall årlig estimert	Eining	Mottaker	Dokumentasjon				Kommentar	
Refinansiering låneopptak	Sporadisk	1	Økonomi	Norsk Tillitsmann				Budsjettvedtak opprinnelig lån, dokumentasjon administrativ behandling	Viktig at HFK klart spesifiserer hva som revisor skal bekrefte	
Prosjektregnskap bygg	Sporadisk	15	Eigedom	HFK v/Fylkesutvalget/ Fylkestinget		x	x	Skjema regnskapsavslutning og tilhørende redegjørelse prosjekt og eventuelle budsjettavvik	Prosjekter med kostnad over MNOK 10 eller budsjettavvik over 10% revideres	
Rentekompensasjon anlegg	Sporadisk	1	Økonomi	Husbanken			x	Søknadsskjema		
Prosjektregnskap "Biblioteklandskap i endring"	Sporadisk	1	Kultur- og idrett	Nasjonalbiblioteket	x	x	x	x		
Regionalt Utviklingsprogram for Hordaland	Sporadisk	5	Opplæring	HFK v/Regionalavdelinga	x	x	x	x	Signert sluttregnskapsskjema med spesifikasjon opprinnelig budsjett mot endelig regnskap	Viktig at tilskuddsmottaker (skoler) vet at regnskap skal prosjektføres
Prosjektregnskap "Narkotikaprogram med domstolskontroll"	Sporadisk	1	Opplæring	Fylkesmannen i Hordaland	x	x	x	x		
Tilskudd til fagskoleutdanning i helse- og sosialfag	Årlig	1	Opplæring	Helsedirektoratet		x			Studentliste, Søknader studenter, vedtak tildelt plass (Hordaland helsefagskole)	Kontrollhandlinger spesifisert i egen mal fra Helsedirektoratet
Tilskudd til lokale innvandrorganisasjonar og frivillig verksemd i lokalsamfunn	Årlig	1	Kultur- og idrett	Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)		x	x	x	Dokumentasjon på bruk av midler	
Den kulturelle skolesekken	Årlig	1	Kultur- og idrett	Kulturdepartementet		x	x	x	Dokumentasjon på bruk av midler og bankdokumentasjon med renter på midler	
North Sea Commission	Årlig	1	Regional	North Sea Commission			x	x	Eget prosjektregnskap med kobling til underdokumentasjon og kopi av underdokumentasjon	Ifm HFK sin overtakelse av sekretariatstjeneste i 2014
Tilskudd til folkehøyskoler	Årlig	1	Opplæring	Utdanningsdirektoratet					Informasjon om system for registrering av kurs, frammøtelister kort- og langkurs, dokumentasjon betaling egenandel kortkurs, rapport Navi (Manger Folkehøyskole)	Kontrollhandlinger spesifisert i egen mal fra Utdanningsdirektoratet
Tilskudd til lokale kulturbygg, fritidsklubber og flerbrukslokaler (spillemidler)	Årlig	1	Kultur- og idrett	Kulturdepartementet		x	x	x	Dokumentasjon på bruk av midler og bankdokumentasjon med renter på midler	
Tilskudd til idrettsanlegg (spillemidler)	Årlig	1	Kultur- og idrett	Kulturdepartementet		x	x	x	Dokumentasjon på bruk av midler og bankdokumentasjon med renter på midler	
Spillemiddelregnskaper	Sporadisk	5	Eigedom	Kultur- og idrett	x	x	x	x	Signert regnskapssammendrag med spesifikasjon opprinnelig budsjett mot endelig regnskap	Normalt kommunen sin revisor som bekrefter regnskapssammendrag
Næringsbarometeret	Årlig	1	Regional	Innovasjon Norge	x	x	x	x		
Tannklinikken Bergen Fengsel	Årlig	1	Tannhelse	Helsedirektoratet	x	x	x	x	Lønnsdokumentasjon	
Tilskudd til etablering av tannhelse tilbud til tortur- og overgrepssatte og personer med odontofobi	Årlig	1	Tannhelse	Helsedirektoratet	x	x	x	x	Lønnsdokumentasjon	Viktig med god prosjektføring
Tilskudd til etablering og drift av Tannhelsetjenestens kompetansesenter Vest, avd. Hordaland	Årlig	1	Tannhelse	Helsedirektoratet	x	x	x	x	Lønnsdokumentasjon	Viktig med god prosjektføring
EU-prosjekter	Halvårlig (ca)	6	Økonomi/ Div	EU/ Lead partner hvor HFK er partner					Rapportering og kontroller er detaljregulert av EU og HFK har mye erfaring med slike. Dokumentasjonskrav må avtales spesifikt for hver enkelt prosjekt.	Anslagsvis er HFK til en hver tid del av 3-5 EU-prosjekter, herav 1-2 som lead partner.
Merverdiavgiftskompensasjon	Terminvis	6	Fylkeskassen	Hordaland fylkeskommune					Rutine er innarbeidet sammen med Fylkeskassen, herunder krav til dokumentasjon	

Arkivnr: 2015/5589-2
Saksbehandlar: Roald Breistein

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kontrollutvalet	46/15	17.06.2015

Vedtaksoppfølging - Kunstnarbustad i Spania - Forslag til prosjektplan

Bakgrunn for saka:

Fylkesutvalet gjorde slikt vedtak i møte 26.3.15 sak PS 75/15 «Gjestekunstnarbustader og – ordningar knytt til Hordaland fylkeskommune»:

«Fylkesutvalet ber kontrollutvalet sjå på oppfølginga av tidlegare vedtak knytt til leilighet i Covarrubias, Spania.»

Saka vart diskutert i møte i kontrollutvalet 4.5.15 der det vart gjort slikt vedtak:

1. Deloitte vert beden om å levere forslag til prosjektplan for det vidare arbeidet med sak om kunstnarbustad til neste møte i kontrollutvalet, inkl. føremål, problemstillingar, ev. avgrensingar og ressursbruk.
2. Forslag til prosjektplan bes levert sekretariatet seinast innan 1.6.2015.

Drøfting:

Med utgangspunkt i det som går fram over har Deloitte levert forslag til prosjektplan for "Vedtaksoppfølging kunstnarbustad i Spania". Prosjektplanen følger som vedlegg.

Av den føreslåtte prosjektplanen går det fram at føremålet med vedtaksoppfølginga er:

«Føremålet med forvaltningsrevisjonen vil være å undersøke korleis vedtak knytt til leilighet i Covarrubias, Spania, er følgt opp. Vidare er føremålet å kartlegge og vurdere system og rutinar for iverksetting, gjennomføring og oppfølging av politiske vedtak i Kulturavdelinga.»

Med bakgrunn i prosjektet sitt føremål har revisjonen formulert følgjande problemstillingar:

1. Korleis er vedtaka fylkesutvalssakene 222/07 og 200/11 følgt opp og kvifor er ikkje bruksavtale med stiftinga inngått?

2. *I kva grad har Kulturavdelinga nytta vedtekne system og rutinar for iverksetting, gjennomføring og oppfølging av politiske vedtak?*
  - a. *I kva grad sikrar rutinane at føresetnader knytt til utbetaling av tilskot og liknande vert innfridd før utbetaling.*
  - b. *I kva grad gjev sak/arkivsystemet informasjon om restansar og status på vedtak?*
3. *Er det rutinar for rapportering internt i kulturavdelinga og i fylkeskommunen om oppfølging av vedtak?*
4. *Er det etablert rutinar for status- eller avviksrapportering til politisk nivå ?*

I dette revisjonsprosjektet vil Deloitte m.a. nytta dokumentanalyse, intervju og verifiseringsprosessar som metode. Revisjonen ønskjer å gjennomføre intervju i første rekke med 3 – 5 sentrale personar innan sektoren, både leiarar, sakshandsamarar og politikarar.

Med utgangspunkt i det omfang som ligg i den føreslåtte prosjektplanen meiner sekretariatet at det kan forsvarast å bruke inntil det timetal som er føreslått.

Konklusjon:

Sekretariatet meiner at prosjektplanen er godt gjennomarbeidd og vil gje svar på det som ligg til grunn for at dette prosjektet vart sett i gang. i Føremål og problemstillingar synest også å vera i tråd med dette. Når det gjeld timetalet vil sekretariatet tilrå at det vert godkjend inntil det timetal som går fram av prosjektplanen, men inkludert presentasjon av rapporten i møte i kontrollutvalet. Vidare bør det akseptertast opsjon på ev. presentasjon av revisjonsrapporten for fylkestinget.

Forslag til vedtak

1. Kontrollutvalet bestiller vedtaksoppfølging av kunstnarbustad i Spania, frå Deloitte AS, med utgangspunkt i forslag til prosjektplan og ev. innspel under drøftinga i møtet.
2. Ev. ny korrigert prosjektplan vert å sende sekretariatet innan 24.06.2015.
3. Det vert akseptert ein samla timeressurs på inntil det timetal som ligg i forslag til prosjektplan, inkludert presentasjon av rapporten i møte i kontrollutvalet.
4. Det vert også akseptert opsjon på ev. presentasjon av rapporten i fylkestinget.
5. Kontrollutvalet ønskjer at revisjonsrapport er klar frå Deloitte si side innan ..... 2015, ferdig verifisert og med fylkesrådmannen sin uttale vedlagt og/eller innarbeidd.

Hogne Haktorson
kontrollsjef

Roald Breistein
seniorrådgjevar

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikkje underskrift.

Vedlegg

- 1 Prosjektplan_kunstnarbustad HFK

Vedtaksoppfølging | Hordaland fylkeskommune
Kunstnarbustad i Spania

Prosjektplan

Juni 2015

Innhold

1. Innleiing	3
1.1 Bakgrunn	3
1.2 Føremål og problemstillingar	5
2. Revisjonskriterier	6
2.1 Administrasjonssjefen sine oppgåver og mynde	6
2.2 KS om forholdet mellom politikk og administrasjon	6
2.3 Hordaland fylkeskommune sitt delegasjonsreglement	6
3. Metode	8
1.1 Dokumentanalyse	8
1.2 Intervju	8
3.1 Verifiseringsprosesser	8
4. Tid og ressursbruk	9
4.1 Nøkkelpersonell	9
4.2 Tidsbruk	9

1. Innleiing

1.1 Bakgrunn

Deloitte har i samsvar med bestilling frå kontrollutvalet i Hordaland fylkeskommune 6.5.15, sak PS 35/15 utarbeidd ein prosjektplan for forvaltningsrevisjon av vedtaksoppfølging knytt til kunstnarbustad i Covarrubias, Spania.

Saka er initiert av vedtak i fylkesutvalet 26.3.2015 der fylkesutvalet ber kontrollutvalet sjå på oppfølginga av tidlegare vedtak knytt til kunstnarbustad i Covarrubias, Spania.

På oppmoding frå kontrollutvalet har Deloitte gjort fleire undersøkingar omkring kunstnarbustaden. Undersøkinga viser at det er gjort tre vedtak knytt til fylkeskommunen sitt engasjement i landsbyen Covarrubias.

Det går fram av saksframlegga at landsbyen har tilbydd vederlagsfritt eit lite lokale til bruk for kunstnarar, kulturhistorikarar, arkeologar og andre. Tilbodet føreset at det etter nærare avtale vert stilt til rådvelde tilsvarande lokale for spanske kulturpersonar som ønskjer å opphalde seg i Hordaland. Utvekslinga skal administrerast av Prinsesse Kristinastiftelsen i Madrid, ein organisasjon med nær tilknytning til den norske ambassaden. Foreininga søkte derfor samarbeid med Hordaland Fylkeskommune, og har idear om vidare utvikling av samarbeidet i Spania. Landsbyen har tidlegare gitt tomt til St. Olavs Kapell inkludert opparbeiding av veg og området omkring. Dei har og stilt til disposisjon den øvste etasjen i byporten til eit bibliotek for spansk-norske kulturinteresser. Det lokalet som no vert tilbode, treng omfattande istandsetting, då det ikkje har vore i bruk ei tid.

Fylkesutvalet har handsama følgjande saker knytt til fylkeskommunen sitt engasjement i Covarrubias:

1. "Prinsesse Kristina Venneforening" søkte i 2007 om midlar for å konkretisera planar om kulturutveksling mellom Hordaland og Covarrubias i Spania. Venneforeninga ønskte å vidareutvikla dei spansk-norske utvekslingane ved å ta i bruk lokala som eit refugium til bruk for norske personar. Foreininga arbeidar med idear om å utvikla samarbeidet ved å kunne tilby turar frå Noreg til distriktet der og derfrå til Hordaland. Det vart søkt om kr. 200000.- for etablering og istandsetting av eit lokale i Covarrubias til bruk for dette føremålet.

I saksframlegget til fylkesutvalet går det fram at det er viktig for Hordaland fylkeskommune å sikra at slik kulturutveksling kjem kulturlivet i fylket til gode, og at utvekslinga er tufta på kriterier som sikrar at kulturutvekslinga vert ålment tilgjengeleg for kulturarbeidarar i fylket. Det må stillast som føresetnad for eventuell løyving, at det vert inngått ein bruksavtale mellom Hordaland fylkeskommune og stiftinga.

Fylkesutvalet gjorde følgjande vedtak i møte 20.9.2007:

Fylkesutvalet løyver kr 200.000 til etablering og istandsetting av eit husvære i Covarrubias med føremål kulturutveksling mellom Hordaland og Covarrubias

Fylkesutvalet føreset at stiftinga inngår ein samarbeidsavtale med Hordaland fylkeskommune om kulturutveksling.

2. I 2011 vart det fremja ei sak for fylkesutvalet om tilskot på kr 30 000 til ei permanent utstilling i eit kapell tileigna prinsesse Kristina. Her vil den eine sida av korridoren inn til kapellet vera via ei utstilling om Heilag Olav, og den andre sida ei utstilling om Prinsesse Kristina. Kapellet skal bli eit økumenisk kapell som skal fremja forståing og samarbeid mellom trussamfunn. Kapellet skal og kunna nyttast til kulturelle føremål og kulturturisme, ikkje minst gjennom sin nærleik til pilegrimsvegen til Santiago de Compostela.

Det går fram av saka at Hordaland fylkeskommune tidlegare har gitt kr 200.000 i støtte til standsetting av ein kunstnarbolig i Covarrubias. Saman med kapellet vil den kunna stetta arbeidet med kulturelt samband mellom Noreg og Spania.

Fylkesutvalet gjorde følgjande vedtak i møte 23.6.2011:

Fylkesutvalet løyver kr 30.000,- til Prinsesse Kristinastiftelsen til permanent utstilling om Kristina Håkonsdatter.

3. I møte 13.10.2011 handsama fylkesutvalet søknad om kr 30 000 til utstyr og inventar til husvære for kulturutveksling mellom Hordaland og Covarrubias. Det går fram av saka at fylkesutvalet 29. september 2007 løyvde kr 200.000,- til etablering og istandsetting av eit lokale i Covarrubias til bruk for kulturutveksling mellom Hordaland og Covarrubias i Spania. Vedtaket frå 2007 er referert i saksframlegget. Det går vidare fram at istandsettinga av husvære no er ferdigstilt, og at lokala vart vitja av fylkesordførar i september 2011 i samband med opninga av Olavskapellet i Covarrubias. Det som står att før husværet kan nyttast i samband med utveksling er kvitevarer, utstyr til kjøkken, møbler generelt og lysarmatur, etc.

Fylkesutvalet gjorde følgjande vedtak i møte 23.6.2011:

Fylkesutvalet løyver kr 30.000 til Prinsesse Kristinastiftinga til utstyr og inventar til husvære for utveksling i Covarrubias

Fylkesrådmannen legg fram forslag til kriteria og rammer for ordninga, og forslag til samarbeidsavtale med Prinsesse Kristinastiftinga.

I sak til fylkesutvalet 26.3.2015 om gjestebustader og ordningar knytt til Hordaland fylkeskommune vart det mellom anna gjeve ei orientering om kunstnar-/kulturarbeidarleilighet i Covarrubias. Der går det fram at fylkesutvalet i samband med løyvingane på kr 200 000 til oppussing og kr 30 000 til inventar og utstyr hadde sett som ein føresetnad at Hordaland fylkeskommune skulle ha inngått ein samarbeidsavtale med prinsesse Kristinastiftelsen om kulturutveksling. Det kjem vidare fram i saka at det viste seg å vera ein noko komplisert prosess for venneforeninga å få avtalen i hamn lokalt i Spania og at prosjektet stod på vent i nokre år. Det vart teke nytt initiativ frå stiftinga og fylkeskommunen har fått opplyst at det no ligg til rette for bruk av bustaden/arbeidsstad for kunstnarar / kulturarbeidarar frå Hordaland. Det går også fram av saka at fylkeskommunen no drøfta administrering av bruken av Ambrosiahuset, som er tenkt nytta som utvekslingsbustad, med UiB og Norsk forfattersentrum. Som nemnd over var også ein føresetnad for eventuelle løyving av kr 200 000 til etablering og igangsetting av lokale i Covarrubias at det vart inngått ein bruksavtale mellom Hordaland fylkeskommune og stiftinga.

I samtale med kulturavdelinga blir det stadfesta at det framleis ikkje er inngått nokon avtale med stiftinga. Mellom anna vert det opplyst at dette har hatt samband med at venneforeninga i Bergen vart nedlagt, og at avdelinga av ressursmessige årsaker ikkje har klart å prioritera denne saka i tilstrekkeleg grad.

I 2012 vart det gjennomført ein forvaltningsrevisjonsrapport av «Vedtaksoppfølging i Hordaland fylkeskommune». Rapporten vart handsama i fylkestinget 13.3.2013 der det vart gjort følgjande vedtak knytt til oppfølging av vedtak.

Fylkestinget ber fylkesrådmannen syta for å:

1. Etablere oversikt over vedtak som er fatta i politiske organ som enkelt kan gje administrasjonen og politikarar informasjon om status for gjennomføring/effektivering.
2. Utarbeide rutinar for arbeidet med iverksetting, gjennomføring og oppfølging av politiske vedtak, herunder etablere rutinar for status- eller avviksrapportering til politisk nivå.

Deloitte vurderer det som naturleg i denne forvaltningsrevisjonen også å undersøka korleis dette vedtaket er følgd opp som, sjølv om dei aktuelle vedtaka i knytt til bustaden i Spania er gjort før 2013.

1.2 Føremål og problemstillingar

Føremålet med forvaltningsrevisjonen vil være å undersøke korleis vedtak knytt til leiligheit i Covarrubias, Spania, er følgt opp. Vidare er føremålet å kartlegge og vurdere system og rutinar for iverksetting, gjennomføring og oppfølging av politiske vedtak i Kulturavdelinga.

Følgjande problemstillingar vil bli undersøkt:

1. Korleis er vedtaka fylkesutvalssakene 222/07 og 200/11 følgt opp og kvifor er ikkje bruksavtale med stiftinga inngått?
2. I kva grad har Kulturavdelinga nytta vedtekne system og rutinar for iverksetting, gjennomføring og oppfølging av politiske vedtak?
  - a. I kva grad sikrar rutinane at føresetnader knytt til utbetaling av tilskot og liknande vert innfridd før utbetaling.
  - b. I kva grad gjev sak/arkivsystemet informasjon om restansar og status på vedtak?
3. Er det rutinar for rapportering internt i kulturavdelinga og i fylkeskommunen om oppfølging av vedtak?
4. Er det etablert rutinar for status- eller avviksrapportering til politisk nivå ?

2. Revisjonskriterier

Innsamla data vil bli vurdert opp mot revisjonskriterium i form av lover, andre rettsreglar og relevante fylkeskommunale vedtak og retningslinjer. Kriteria under er ikkje uttømmmande for det som kan være relevant for prosjektet. Andre kriteria kan komme til dersom det skulle være naudsynt for å få ei fullstendig undersøking og vurdering av problemstillingane.

2.1 Administrasjonssjefen sine oppgåver og mynde

Kommunelova § 23 spesifiserer kva som er administrasjonssjefen sine oppgåver og mynde.

”2. Administrasjonssjefen skal påse at de saker som legges frem for folkevalgte organer, er forsvarlig utredet, og at vedtak blir iverksatt. Administrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjer, og at den er gjenstand for betryggende kontroll.

3. Administrasjonssjefen har møte- og talerett, personlig eller ved en av sine underordnede, i alle kommunale eller fylkeskommunale folkevalgte organer med unntak av kontrollutvalget.”

2.2 KS om forholdet mellom politikk og administrasjon

Kommunenes sentralforbund har gitt ut boka «Folkevalgt 2011-2015 i fylkeskommunen»². Her står følgjande om rolla til rådmannen når det gjeld å tolke bestillingar frå politikarane:

«Når de folkevalgte har politisk kompliserte saker til behandling, kan det være lett å bli mindre presise i sine vedtak. Bestillingen kan bli utydelig. Rådmannens oppgave blir så å fortolke og omsette vedtaket til en faglig mulig oppgave»³

Vidare står det:

«En rådmann må (...) søke intensjonen bak vedtaket – hva de folkevalgte ønsker å oppnå med sitt vedtak. Det er denne intensjonen som må formidles i organisasjonen og som rådmann løpende må vurdere for å finne grensesnittet for hva som er administrasjon og hva som er politikk»⁴

I boka blir det vidare peika på at hovudregelen er at styringssignal til administrasjonen skjer i formelle kanalar:

«(...) politikk i dag er mer enn administrasjon. Vel så viktig er prosessen. Svært mye er allerede gjort når en sak kommer som skriftlig fremlegg til politisk behandling. Det kan derfor være hensiktsmessig at politikerne i enkelte saker og temaer kommer tidligere inn i prosessen, slik at de er med på utforming av saken i samspillet med brukerne, administrasjonen (...)

Politiske styringssignaler gis til rådmannen i formelle folkevalgte organer. Videre kan arbeidsordre til administrasjonen bare gis av fylkestinget eller folkevalgte organer som fylkestinget har gitt slik fullmakt.

(...) Når den politiske meningsutvekslingen er over, bør lederen for utvalget/ordføreren oppsummere diskusjonen og trekke ut essensen. Da unngår man at dette overlates til rådmannen uten at det er klargjort hva flertallet mener om saken»⁵

2.3 Hordaland fylkeskommune sitt delegasjonsreglement

Hordaland fylkeskommune sitt delegasjonsreglement fastsett kva for mynde administrasjonen har fått vidaredelegert på dei ulike områda fylkeskommunen har ansvar for. I delegasjonsreglementet inngår reglement for sakshandsaming som gjeld for folkevalte organ i fylkeskommunen.

I reglementet er fylkesrådmannen sitt ansvar for saksførebuing, iverksetting og oppfølging av vedtak omtala⁶:
«Fylkesrådmannen skal syta for at sakene er forsvarleg utgreidde og at dei inneheld forslag til innstilling eller vedtak. Sak med forslag til enkeltvedtak må innehalda grunngjeving i samsvar med reglane i forvaltningslova. Fylkesrådmannen har møte- og talerett i alle folkevalde organ unnateke kontrollutvalet. Han kan la seg representera ved andre tilsette.

Fylkesrådmannen skal syta for at vedtak gjort av folkevalde organ vert gjort kjende og/eller sette i verk, og at dei vilkåra, påboda og reglane som organet fastset, vert følgde. Regionvegsjefen sitt ansvarsområde: Når fylkesutvalet som driftsutval handsamar saker som ligg under regionvegsjefen sitt ansvarsområde, har regionvegsjefen møte- og talerett i utvalet.»

I delegasjonsreglementet for Hordaland fylkeskommune inngår også eit reglement for dei politiske utvala. Om utvala står det i dette reglementet at dei:

«(...) innanfor kvart sitt ansvarsområde arbeide med overordna politikktutforming for fylkeskommunen som regionalpolitisk pådrivar og samordnar, og for fylkeskommunen si eiga verksemd og tenesteproduksjon. Utvala skal gjera endeleg vedtak i enkeltsaker etter nærare delegasjon fastsett i reglement og vedtak.»

Av reglementet går det vidare fram kva saksområde utvala har avgjerdsmynde og gjev tilråding innanfor.

3. Metode

Oppdraget vil bli utført i samsvar med gjeldende standard for forvaltningsrevisjon (RSK 001).

1.1 Dokumentanalyse

Revisjonen vil mellom anna kartlegge og gjennomgå organisering, ansvars- og fullmaktsforhold knytt til oppfølging av vedtak, samt rutinar og retningslinjer for iverksetting, gjennomføring og oppfølging av politiske vedtak.

1.2 Intervju

For å få innsikt i korleis ansvar og oppgåver blir, vil vi intervju sentrale personar innan sektoren, både leiarar, sakshandsamarar, og politikarar. Vi reknar med at det vil være aktuelt å intervju ca. 3 - 5 personar.

3.1 Verifiseringsprosesser

Oppsummering av intervju vil bli sendt til intervjuobjekta for verifisering. Det er informasjon frå dei verifiserte intervjureferata som vil bli nytta i rapporten.

Datadelen i rapporten vil bli sendt til fylkesrådmannen for verifisering. Deretter vil heile rapporten, inkludert vurderingsdel og forslag til tiltak, bli sendt til rådmannen for uttale. Rådmannens uttale vil bli vedlagt den endelege rapporten.

4. Tid og ressursbruk

4.1 Nøkkelpersonell

Revisjonen vil bli gjennomført av Director Gunnar Hoff, som prosjektleiar og prosjektdeltaker konsulent Kristine Vaadal. Dei vil ha ansvar for det operative arbeidet i form av dokumentinnsamling, gjennomføring av intervju, analysearbeid og utarbeiding av rapport. Stein Ove Songstad vil være ansvarleg partner på oppdraget.

4.2 Tidsbruk

Med utgangspunkt i prosjektet sin art og planen som er lagt for gjennomføringa, er det stipulert at det vil ta 190 timer å gjennomføre prosjektet. Dette inkluderer førebuing i form av utarbeiding av problemstillingar og prosjektplan, prosjektstyring, førebuing og gjennomføring av datainnsamling, analyse av data i forhold til revisjonskriteria, utarbeiding av rapport og kvalitetssikring.

Frist for levering av rapport må avklarast ved godkjenning av prosjektplanen. For å kunne gjennomføre prosjektet innan avtalt frist og med stipulert timebruk, er det ein føresetnad at fylkeskommunen leverer naudsynt dokumentasjon, og at personar stiller til intervju og verifiserer intervjureferat innan dei fristar som blir sett. Fakturering av kostnadene ved prosjektet vil skje i samsvar med avtale.

Bergen, 1. juni 2015

Stein Ove Songstad, ansvarlig partner

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee, and its network of member firms, each of which is a legally separate and independent entity. Please see www.deloitte.com/no/omoss for a detailed description of the legal structure of Deloitte Touche Tohmatsu Limited and its member firms.

Deloitte provides audit, tax, consulting, and financial advisory services to public and private clients spanning multiple industries. With a globally connected network of member firms in more than 150 countries, Deloitte brings world-class capabilities and deep local expertise to help clients succeed wherever they operate. Deloitte's approximately 200.000 professionals are committed to becoming the standard of excellence.

© 2015 Deloitte AS

Arkivnr: 2015/2073-16
Saksbehandlar: Roald Breistein

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kontrollutvalet	47/15	17.06.2015

Forvaltningsrevisjon av NDLA - Status i arbeidet ved Deloitte

Bakgrunn for saka:

Kontrollutvalet gjorde slikt vedtak i sak 16/15 i møte 23.3.15:

1. *Kontrollutvalet bestiller forvaltningsrevisjon av NDLA, frå Deloitte AS, med utgangspunkt i forslag til prosjektplan og ev. innspel under drøftinga i møtet.*
2. *Ev. ny korrigerert prosjektplan vert å sende sekretariatet innan 01.04.2015.*
3. *Det vert akseptert ein samla timeressurs på inntil det timetal som ligg i forslag til prosjektplan, inkludert presentasjon av rapporten i møte i kontrollutvalet.*
4. *Det vert også akseptert opsjon på ev. presentasjon av rapporten i Hordaland fylkesting og ev. andre fora, fakturert etter timeforbruk avtalt med oppdragsgjevar.*
5. *Kontrollutvalet ønskjer at revisjonsrapport er klar frå Deloitte si side innan medio 2015, ferdig verifisert og med fylkesrådmannen og styret i NDLA sin uttale vedlagt og/eller innarbeidd.*

Av den godkjende prosjektplanen går det fram at føremålet med forvaltningsrevisjonen er:

«Føremålet er å undersøke kva kontrollrutinar som er sett i verk for å sikre at regelverket for offentlege innkjøp blir følgt. Undersøkinga vil spesielt undersøkje regeletterleving, interne system og organisering av innkjøpsfunksjonen.»

Med bakgrunn i prosjektet sitt føremål har revisjonen formulert følgjande problemstillingar:

- *I kva grad vert føringar i føremål, vedtekter og organisering i høve til offentlege innkjøp etterlevd av NDLA?*
- *I kva grad er det etablert tilstrekkeleg internkontroll, tilpassa eininga si storleik og kompleksitet på innkjøpsområdet?*
- *I kva grad er det utarbeidd tenlege rutinar for innkjøpsarbeidet, og korleis er desse gjort kjend i eininga?*
- *I kva grad blir kjøp gjennomført i samsvar med regelverket om offentlege anskaffingar?*
- *I kva grad vert rettsreglar og interne rutinar knytt til habilitet etterlevd og dokumentert i innkjøp som eininga er ansvarleg for?*
- *I kva grad har eininga utarbeidd etiske retningslinjer knytt til innkjøpsarbeidet, og korleis vert desse etterlevd og gjort kjend i organisasjonen?*

- *I kva grad vert sentrale rettsreglar i arkivlov og offentleglov etterlevd, herunder spesielt arkivering og journalføring av dokument relatert til innkjøp?*

I samband med at Deloitte orienterte om status og framdrift i dette prosjektet i møte i kontrollutvalet 4.5.15 vart det gjort slikt vedtak

«Frist for levering av revisjonsrapport for forvaltningsrevisjon av NDLA vert å komme tilbake til i neste møte i kontrollutvalet.»

Sekretariatet fekk e-post frå Deloitte 1.6.15 med m.a. slik tekst:

«På grunn av omfattende mengde dokumenter og kompleksitet i prosjekt vedrørende NDLA, ber vi om å få øke ramma med 55 timer. Det er nå påløpt 160 + timer. Øvre ramme dersom dette aksepteres vil da være 255 timer. Økning i ramma er i samsvar med forutsetningene i plan for prosjektet jf. estimering av tid.»

Drøfting:

Deloitte har også tidlegare munnleg signalisert at forvaltningsrevisjon av NDLA vart meir omfattande enn det som var lagt til grunn når prosjektplanen vart utarbeidd og dei ville komme med anmodning om auke i ramma. Det er m.a. komme innspel frå styret i NDLA på kven som bør intervjuast i samband med prosjektet og det har medført at Deloitte har måtte gjennomføre fleire intervju enn det som ligg til grunn i den godkjende prosjektplanen. Sekretariatet tilrår at kontrollutvalet godkjenner ein auke på 55 timar slik at den totale ramma etter dette vil verta 255 timar.

I dette møtet vil Deloitte orientere om status og framdrift i prosjektet.

Konklusjon:

Det vert tilrådd at kontrollutvalet i samråd med Deloitte kjem fram til ein dato for levering av ferdig revisjonsrapport for dette prosjektet. Det vert vidare tilrådd at kontrollutvalet godkjenner ein auke på 55 timar slik at den totale ramma etter dette vil verta 255 timar. Dersom det ikkje kjem fram særskilte opplysningar, som t.d. krev justering ift. prosjektplan, vert det i tillegg tilrådd at kontrollutvalet tar informasjonen til orientering.

Forslag til vedtak

1. Kontrollutvalet ber om at revisjonsrapport for forvaltningsrevisjon av NDLA er klar frå Deloitte si side innan .....2015, ferdig verifisert og med fylkesrådmannen og styret i NDLA sin uttale vedlagt og/eller innarbeidd.
2. Kontrollutvalet godkjenner ein auke på 55 timar slik at den totale ramma etter dette vil verta 255 timar for dette prosjektet.
3. Informasjonen vert elles teken til orientering.

Hogne Haktorson
kontrollsjef

Roald Breistein
seniorrådgjevar

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikkje underskrift.

Arkivnr: 2014/24576-11

Saksbehandlar: Roald Breistein

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kontrollutvalet	48/15	17.06.2015

Forvaltningsrevisjon av "Rusførebyggande arbeid" - Status i arbeidet ved Deloitte

Bakgrunn for saka:

Kontrollutvalet gjorde slikt vedtak si sak 107/14 i møte 15.12.14:

1. Kontrollutvalet ønskjer at det vert gjennomført forvaltningsrevisjon innan «Rusførebyggande arbeid» og .....
2. Deloitte vert beden om å levere forslag til prosjektplanar i tråd med dei føringar utvalet har gjeve, inkl. føremål, problemstillingar, ev. avgrensingar og ressursbruk.
3. Forslag til prosjektplanar bes levert sekretariatet seinast innan 12.1.2015.
4. Utvalsleiar får fullmakt til å godkjenne endelege prosjektplanar i samråd med sekretariatet.

Utvalsleiar, i samråd med sekretariatet, godkjende prosjektplanen i e-post til Deloitte 19.1.2015.

Av den godkjende prosjektplanen går det fram at føremålet med revisjonen er:

«Føremålet med prosjektet vil vere å undersøke korleis skulane arbeider rusførebyggande, og korleis dei følgjer opp dersom det er avdekka rusproblem ved den enkelte skule. Vidare er det eit føremål å undersøke korleis fylkeskommunen og skulane samarbeider med andre aktuelle aktørar innanfor rusførebyggande arbeid som t.d. politi, skulehelsestenesta, NAV eller forskingsmiljø.

Med bakgrunn i dette føremålet har Deloitte utarbeidd følgjande forslag til problemstillingar:

1. I kva grad arbeider skulane systematisk og målretta med det rusførebyggande arbeidet?
  - a) Er det gjort systematiske kartleggingar og vurderingar av kva som er dei viktigaste utfordringane på dette området?
  - b) I kva grad er det utarbeidd planar for det rusførebyggande arbeidet?
  - c) Kva er dei viktigaste rusførebyggande tiltaka ved vidaregåande skular i Hordaland fylkeskommune?
  - d) I kva grad blir det sett i verk tiltak for å følgje opp tilfelle der det blir avdekka rusproblem?

- e) *Blir eventuelle planar for rusførebyggande arbeid i tilstrekkeleg grad følgt opp ved dei enkelte skulane?*
  - f) *I kva grad legg skuleleiinga til rette for rusførebyggande arbeid og for at dei tilsette skal kunne delta i planlegging og gjennomføring av dette arbeidet?*
2. *I kva grad er det etablert samarbeid med føresette og andre samarbeidspartnarar i samband med det rusførebyggande arbeidet ved skulane?*
- a) *I kva grad samarbeider fylkeskommunen og skulane med andre relevante aktørar, som skulehelsetenesta, politi mv i samband med det rusførebyggande arbeidet?*
  - b) *I kva grad har fylkeskommunen etablert samarbeid med relevante forskingsmiljø for å avdekke rusproblem og få naudsynt kunnskap om korleis rusførebyggande tiltak fungerer?*
  - c) *I kva grad deltar elevane sjølv og elevane sine foreldre i planlegging og gjennomføring av det rusførebyggjande arbeidet?»*

I samband med at Deloitte orienterte om status i denne forvaltningsrevisjonen i møte 4.5.15 vart dette protokollert:

«Handsaming i møte

Forvaltningsrevisor Birte Bjørkelo frå Deloitte presenterte status i høve arbeidet med forvaltningsrevisjon innan rusførebyggande arbeid og svarte på spørsmål frå kontrollutvalet.

Her har Deloitte hittil hatt problem med å få tilsendt ønskt dokumentasjon frå Hordaland fylkeskommune. På bakgrunn av dette vert levering av denne forvaltningsrevisjonen forseinka. Ny frist vert å komme tilbake til i neste møte.

På bakgrunn av dette vart det gjort slik samrøystes vedtak.

Vedtak

1. *Ny frist for levering av revisjonsrapport for forvaltningsrevisjon innan rusførebyggande arbeid vert å komme tilbake til i neste møte i kontrollutvalet.*
2. *Informasjonen vart elles teken til orientering.»*

Drøfting:

I dette møtet vil Deloitte på nytt orientere om status og framdrift i prosjektet.

Konklusjon:

Det vert tilrådd at kontrollutvalet i samråd med Deloitte kjem fram til ein dato for levering av ferdig revisjonsrapport for dette prosjektet. Dersom det ikkje kjem fram særskilte opplysningar, som t.d. krev justering ift. prosjektplan, vert det i tillegg tilrådd at kontrollutvalet tar informasjonen til orientering.

Forslag til vedtak

1. *Kontrollutvalet ber om at revisjonsrapport er klar frå Deloitte si side innan .....2015, ferdig verifisert og med fylkesrådmannen sin uttale vedlagt og/eller innarbeidd.*
2. *Informasjonen vert elles teken til orientering.*

Hogne Haktorson
kontrollsjef

Roald Breistein
seniorrådgjevar

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikkje underskrift.

Arkivnr: 2014/24577-12

Saksbehandlar: Roald Breistein

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kontrollutvalet	49/15	17.06.2015

Forvaltningsrevisjon av "Drift og vedlikehald av fylkesvegar" - Status i arbeidet ved Deloitte

Bakgrunn for saka:

Kontrollutvalet gjorde slikt vedtak si sak 107/14 i møte 15.12.14:

1. *Kontrollutvalet ønskjer at det vert gjennomført forvaltningsrevisjon innan ..... og «Drift og vedlikehald av fylkesvegar».*
2. *Deloitte vert beden om å levere forslag til prosjektplanar i tråd med dei føringar utvalet har gjeve, inkl. føremål, problemstillingar, ev. avgrensingar og ressursbruk.*
3. *Forslag til prosjektplanar bes levert sekretariatet seinast innan 12.1.2015.*
4. *Utvalseiar får fullmakt til å godkjenna endelege prosjektplanar i samråd med sekretariatet.*

Utvalseiar, i samråd med sekretariatet, godkjende prosjektplanen i e-post til Deloitte 19.1.2015.

Av den godkjende prosjektplanen går det fram at føremålet med revisjonen er:

«Føremålet med prosjektet vil vere å undersøke i kva grad Hordaland fylkeskommune har følgd opp drifts- og vedlikehaldsstrategien for fylkesvegnettet som vart vedteken i 2011.

Med bakgrunn i føremålet er det formulert følgjande problemstillingar:

1. *I kva grad er arbeidet med oppfølging av strategien organisert på ei føremålstenleg måte?*
  - a. *Er alle relevante aktørar representert i arbeidet?*
  - b. *Er rollar og ansvar klart definert?*
2. *I kva grad er det etablert planar, system og rutinar knytt til oppfølging av strategien?*
  - a. *Er det utarbeidd tiltaks-/handlingsplanar for arbeidet?*
  - b. *Er det etablert rutinar for rapportering knytt til arbeidet med drifts- og vedlikehaldsstrategien?*
  - c. *Er der etablert retningslinjer/rutinar for vurdering og handtering av risiko knytt til realisering av strategien?*

- d. *Er det etablert rutinar for å innhente/oppdatere faktagrunnlaget/status knytt til drift og vedlikehald av fylkesvegnettet?*
  - e. *Er det etablert rutinar for evaluering av resultat/måloppnåing?*
  - f. *Er det etablert rutinar for revisjon av strategien undervegs?*
3. *I kva grad er det gjennomført tiltak for å sikre meir kostnadseffektiv bruk av midlar til drift av vegnettet?*
- a. *I kva grad er det utarbeidd kontraktsstrategiar for driftskontraktar?*
  - b. *Blir erfaringar med ulike kontraktsmodellar vurdert og dokumentert?*
  - c. *Er ansvar og oppgåver knytt til kontraktsoppfølging definert og fordelt?*
  - d. *Er det etablert tenlege rutinar for kontraktsoppfølging?*
  - e. *I kva grad prioriteringar/tiltak i strategien reflektert i dei årlege leveranseavtalane mellom fylkeskommunen og Statens vegvesen?*
4. *I kva grad er det gjennomført tiltak for å stoppe veksten i forfallet på vegkapitalen?*
- a. *I kva grad er økonomiske løyvingar til vedlikehald i samsvar med mål og strategiar?*
  - b. *I kva grad får fylkespolitiske organ oppdatert informasjon om vedlikehaldssituasjonen i samband med budsjettprosessen?*
  - c. *Er storleik og fordeling av løyvingar til vedlikehald basert på dokumenterte risikovurderingar?*
  - d. *I kva grad prioriteringar/tiltak i strategien reflektert i dei årlege leveranseavtalane mellom fylkeskommunen og Statens vegvesen?*
5. *I kva grad påverkar samhandlinga mellom Hordaland fylkeskommune og Statens vegvesen arbeidet med drifts- og vedlikehaldsutfordringane på fylkesvegnettet?*
- a. *I kva grad er det dokumenterte rutinar for samhandlinga mellom Hordaland fylkeskommune og Statens vegvesen?*
  - b. *Er det etablert særskilde rutinar for samhandling og rapportering knytt til gjennomføring av drift- og vedlikehaldsstrategien?*
  - c. *Er det gjennomført dokumenterte evalueringar av samarbeidet og rammeavtalen mellom Hordaland fylkeskommune og Statens vegvesen?*
  - d. *I kva grad understøttar rammeavtalen arbeidet med drifts- og vedlikehaldsutfordringane på fylkesvegnettet?»*

Drøfting:

I dette møtet vil Deloitte orientere om status og framdrift i prosjektet.

Konklusjon:

Dersom det ikkje kjem fram særskilte opplysningar, som t.d. krev justering ift. prosjektplan eller leveringstidspunkt, vert det tilrådd at kontrollutvalet tar informasjonen til orientering.

Forslag til vedtak

Informasjonen vert teken til orientering.

Hogne Haktorson
kontrollsjef

Roald Breistein
seniorrådgjevar

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikkje underskrift.

Arkivnr: 2015/943-15

Saksbehandlar: Roald Breistein

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kontrollutvalet	50/15	17.06.2015

Selskapskontroll av Storeholmen VTA AS - Status i arbeidet ved Deloitte

Bakgrunn for saka:

Kontrollutvalet gjorde slikt vedtak i si sak 6/15 i møte 16.2.15:

1. *Kontrollutvalet i Hordaland fylkeskommune seier ja til å gjennomføre selskapskontroll av Storeholmen VTA AS når det gjeld delen om eigarskapskontroll.*
2. *Kontrollutvalet i Hordaland fylkeskommune seier ja til å delta i felles regional selskapskontroll av Storeholmen VTA AS når det gjeld den delen som omfattar forvaltningsrevisjon.*
3. *Selskapskontrollen skal utføres av Deloitte i tråd med prosjektplan som ligg føre.*
4. *Kontrollutvalet ber om at Deloitte presenterer resultatet av selskapskontrollen for kontrollutvalet når den er ferdig.*
5. *Kostnadene til deltaking i prosjektet vert godkjent i tråd med utrekningsmodellen i invitasjon dagsett 23.01.2015. I tillegg kjem kostnader til koordinering, tilpassing av rapport og presentasjon av rapport for kontrollutvalet samt opsjon på eventuell presentasjon i fylkestinget.*
6. *Kontrollutvalet ønskjer at revisjonsrapport er klar frå Deloitte si side innan utgangen av mai 2015 ferdig verifisert og med fylkesrådmannen og selskapet sin uttale vedlagt og/eller innarbeidd.*

Av den godkjende prosjektplanen går det fram at føremålet med selskapskontrollen er:

«Føremålet med selskapskontrollen er å undersøke og vurdere Hordaland fylkeskommune si eigarstyring av Storeholmen VTA AS. Vidare vil føremålet med selskapskontrollen vere å undersøke om selskapet har etablert system og rutinar for å sikre at selskapet driver i samsvar med vedtekter, politiske vedtak og regelverk.»

Følgjande overordna problemstillingar vil bli undersøkt:

«(A) Problemstillingar knytt til fylkeskommunen si eigarskapsforvaltning:

1. I kva grad har fylkeskommunen etablert tydelege føringar for fylkeskommunen si eigarskapsforvaltning av Storeholmen VTA?
  - a. Utøver Hordaland fylkeskommune eigarstyring av Storeholmen VTA i samsvar med sentrale tilrådingar frå KS?
  - b. Utøver Hordaland fylkeskommune eigarstyring av Storeholmen VTA i samsvar med fylkeskommunen sine retningslinjer for eigarstyring?
  - c. Har Hordaland fylkeskommune etablert rutinar for å sikre at fylkeskommunen blir tilstrekkeleg informert om drifta og utviklinga i selskapet?
2. I kva grad er det tilstrekkeleg med samhandling mellom Hordaland fylkeskommune og dei andre eigarane når det gjeld eigarstyring og oppfølging av Storeholmen VTA?
  - a. I kva grad har eigarane tilstrekkeleg med rutinar for dialog og samhandling?
  - b. I kva grad er eigarane einige om eigarstyringa og måla for selskapet?»

«(B) Problemstillingar knytt til drifta i Storeholmen VTA:

3. I kva grad blir sentrale krav og retningslinjer som eigarane stiller til selskapet etterlevd av Storeholmen VTA?
4. I kva grad driv Storeholmen VTA si verksemd i samsvar med sitt vedtektsfesta føremål og andre mål som er sett for selskapet?
5. I kva grad er drifta og tilbodet om tiltaksplassar tilpassa etterspurnaden frå kommunane?
6. I kva grad fungerer selskapet sitt tilbod om praksisplassar i samsvar med intensjonen?
7. I kva grad har selskapet tilfredsstillande samhandling med NAV?
8. Har selskapet system og rutinar som bidrar til å sikre etterleving av sentrale krav innanfor regelverket knytt til:
  - a. Lov om arbeidsmarkedstjenester og forskrift om arbeidsrettede tiltak
  - b. Internkontrollforskrifta knytt til HMT
  - c. Aksjelova
9. I kva grad har selskapet gjort ei vurdering av om det er underlagt offentleglova og regelverk om offentlege anskaffingar?
10. I kva grad har verksemda etablert eit tilfredsstillande kvalitetssystem?
11. I kva grad har selskapet etablert rutinar for å inkludere brukarane i prosessar knytt til utviklinga av selskapet?
  - a. I kva grad er det etablert brukarfora og eller ordningar med brukarrepresentasjon?
  - b. I kva grad opplever brukarane at tilbodet frå selskapet er tilpassa deira behov?
12. Har selskapet system og rutinar som bidrar til å sikre ein økonomisk forsvarleg drift?
  - a. Når selskapet dei økonomiske måla som er sett for selskapet?
  - b. Har selskapet ein forsvarlig eigenkapital jf. aksjelova § 3-4?
  - c. I kva grad har selskapet etablert rutinar for utarbeiding og oppfølging av budsjett?»

I samband med at Deloitte orienterte om status i denne selskapskontrollen i møte 4.5.15 vart dette protokollert:

«Handsaming i møte

Forvaltningsrevisor Birte Bjørkelo frå Deloitte presenterte status i høve arbeidet med selskapskontroll av Storeholmen VTA AS og svarte på spørsmål frå kontrollutvalet.

Deloitte har framleis ikkje motteke dokumentasjon frå Storeholmen VTA AS (no Hardanger AKS AS).

Frist for levering av revisjonsrapport vert å komme tilbake til i neste møte.

Etter dette vart slikt vedtak samrøystes vedteke.

Vedtak

1. *Frist for levering av revisjonsrapport for selskapskontroll av Storeholmen VTA AS (no Hardanger AKS AS) vert å komme tilbake til i neste møte i kontrollutvalet.*
2. *Informasjonen vart elles teken til orientering»*

Drøfting:

Det er Kvam herad og Hordaland fylkeskommune som har bestilt denne selskapskontrollen, eller til saman 81,81% av eigarane. I dette møtet vil Deloitte på nytt orientere om status og framdrift i prosjektet. I denne samanheng har vi motteke e-post frå dei, dagsett 13.5.15, der dei orienterer om at selskapskontrollen vil verta ytterlegare forseinka. Dette skuldast at Storeholmen VTA AS (no Hardanger AKS) har informert om at dei heller ikkje no kan levere naudsynt dokumentasjon til Deloitte avdi ISO sertifisering 28. - 29.4.15 er vorten utsett. E-posten ligg ved.

Konklusjon:

Det vert tilrådd at kontrollutvalet i samråd med Deloitte kjem fram til ein dato for levering av ferdig revisjonsrapport for dette prosjektet. Dersom det ikkje kjem fram særskilte opplysningar, som t.d. krev justering ift. prosjektplan, vert det i tillegg tilrådd at kontrollutvalet tar informasjonen til orientering.

Forslag til vedtak

1. Kontrollutvalet ber om at revisjonsrapport er klar frå Deloitte si side innan .....2015, ferdig verifisert og med fylkesrådmannen og Storeholmen VTA AS sin uttale vedlagt og/eller innarbeidd.
2. Informasjonen vert elles teken til orientering.

Hogne Haktorson
kontrollsjef

Roald Breistein
seniorrådgjevar

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikkje underskrift.

Vedlegg

- 1 Status for selskapskontroll

Fra: Bjorkelo, Birte (NO - Bergen) (bbjorkelo@DELOITTE.no)
Sendt: 13.05.2015 08:50:32
Til: Kjartan Haugsnes; Hogne Haktorson; Roald Breistein
Kopi:

Emne: Status for selskapskontroll

Vedlegg:

Hei,

Vedørande selskapskontroll av Storeholmen. Vi purra selskapet 5 mai for å få dokumentasjon som var lova etter 28-29 april. Svaret frå selskapet no er at dokumentasjonen ikkje kan bli sendt før etter 13 mai (i dag) ettersom sertifiseringa blei utsett (sjå under). Vi skal fortsette å purre på selskapet for å få naudsynt dokumentasjon, men som de ser er det vanskeleg å planlegge framdrifta noko vidare før vi har fått dokumentasjonen i hende.

Mvh

Birte Bjorkelo
Director | ERS
Deloitte AS
Mobile: +47 928 98 908
www.deloitte.no

From: Steinar Langenes [mailto:steinar@hardangeraks.no]
Sent: 5. mai 2015 11:24
To: Bjorkelo, Birte (NO - Bergen)
Cc: Linda Selsvik
Subject: SV: Storeholmen

Hei igjen.

Teknologisk institutt som skal sertifisere oss har utsatt denne til 13 mai.

Etter denne tid er vi klare med etterspurte dokumentasjon.

Steinar

Fra: Bjorkelo, Birte (NO - Bergen) [mailto:bbjorkelo@DELOITTE.no]
Sendt: 4. mai 2015 18:02
Til: Steinar Langenes
Emne: RE: Storeholmen

Hei,

Viser til tidlegare korrespondanse vedrørende selskapskontroll. Vi blei informert om at dokumentasjon først kunne bli sendt til oss etter 28-29 april. Vi ber om ei tilbakemelding på når vi kan vente å motta den etterspurte dokumentasjonen. Vi er bedt om å rapportere til kontrollutvalet både i Kvam herad og i Hordaland fylkeskommune på framdrift i prosjektet og treng difor å vite når vi kan starte å gå igjennom dokumentasjon frå selskapet.

Mvh

Birte Bjorkelo
Director | ERS
Deloitte AS
Mobile: +47 928 98 908
www.deloitte.no

From: Steinar Langenes [mailto:steinar@hardangeraks.no]

Sent: 22. mars 2015 19:45
To: Bjorkelo, Birte (NO - Bergen)
Subject: SV: Storeholmen

Vi skal ha iso sertifisering 28-29 april og har problemer å levere noe annet før det, håper det er ok.
 Steinar

Fra: Bjorkelo, Birte (NO - Bergen) [<mailto:bbjorkelo@DELOITTE.no>]
Sendt: 22. mars 2015 17:51
Til: Steinar Langenes
Kopi: Kjartan Haugsnes
Emne: FW: Storeholmen

Hei,

Viser til tidlegare e-post kommunikasjon vedrørende selskapskontroll. I førre e-post spurde vi om det var mogleg å få dokumentasjonen som vi har bedt om innan 16. mars slik at intervju kunne gjennomførast i førstkomande veke. Vi kan ikkje sjå at vi har motteke slik dokumentasjon og reknar difor med at det ikkje var mogleg. Dette vil gjere det vanskeleg for oss å levere rapporten til kontrollutvala innan den tidsfristen som vi har fått. Kan du gje ein tilbakemelding på kva tidspunkt de meiner er det snaraste vi kan motta dokumentasjonen vi har bedt om slik at vi kan melde tilbake til kontrollutvala på dette?

Mvh

Birte Bjorkelo
 Director | ERS
 Deloitte AS
 Mobile: +47 928 98 908
www.deloitte.no

From: Bjorkelo, Birte (NO - Bergen)
Sent: 16. februar 2015 08:29
To: Steinar Langenes
Cc: Kjartan Haugsnes
Subject: RE: Storeholmen

Hei,

Takk for tilbakemelding. Vi har forståelse for at dere er i en hektisk periode med arbeidet knyttet til ISO sertifisering. Jeg har vært i kontakt med sekretær for kontrollutvalget for å avklare når revisjonen må levere rapporten fra selskapskontrollen til kontrollutvalget. Vi har fått tilbakemelding på at rapporten skal behandles i siste møte før sommeren som er 15 juni. Dersom vi regner litt bakover innebærer dette følgende frister:

- 29 april – 6 mai Rapportens faktadel sendes til kommune og selskap for verifisering
- 8 mai – 22 mai Hele rapporter (med vurderinger og eventuelle forslag til tiltak) sendes til kommune og selskap for høringsuttale
- 25 mai – 15 juni Rapporten sendes til kontrollutvalget for saksbehandling og utsendelse

For å rekke fristen til kontrollutvalget er det derfor vanskelig for oss å legge hele kontrollen til før 29 april som forespurt. Men vi kan være fleksible på tidspunkt for intervju og gi lengre frist på dokumentasjonsforespørselen. Opprinnelig var fristen for dokumentasjon satt til 10 februar. Kan det være mulig å få denne **dokumentasjonen innen 16 mars**? Slik at vi kunne få gjennomført **intervju i uke 13 (23-27 mars)**?

Fint om du kan gi meg en tilbakemelding på om dette er mulig å få til.

Jeg har satt sekretær for kontrollutvalget på kopi slik at han er orientert om fremdriften.

Mvh
 Birte Bjørkelo

From: Steinar Langenes [<mailto:steinar@hardangeraks.no>]
Sent: 11. februar 2015 10:03
To: Bjorkelo, Birte (NO - Bergen)
Subject: Storeholmen

Viser til brev om virksomhetskontroll.

Vi er midt inne i en ISO sertifisering som forventes avsluttes 29 april.

Ber om forståelse at vi har problemer med å svare før denne tid.

Har vel og fått info fra rådmann at saken vår om eigarskapsmeldingen blir litt utsatt til politisk behandling.

Med vennlig hilsen

Steinar Langenes

Daglig leder

Mob: 99 71 70 85

e-post: steinar@storeholmen.no

www.storeholmen.no

Disclaimer:

This message (including any attachments) contains confidential information intended for a specific individual and purpose, and is protected by law. If you are not the intended recipient, you should delete this message and are hereby notified that any disclosure, copying, or distribution of this message, or the taking of any action based on it, is strictly prohibited.

Arkivnr: 2014/10498-57

Saksbehandlar: Roald Breistein

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kontrollutvalet	51/15	17.06.2015

Rekneskapsresultat hittil i 2015 for kontrollutvalet

Bakgrunn for saka

Det er tradisjon at rekneskapsrapportar hittil i år for kontrollutvalet, ekstern revisor og sekretariat for kontrollutvalet vert lagt fram i dei fleste møte.

Drøfting:

I dette møtet vil sekretariatet leggje fram rekneskapsrapportar hittil i 2015.

Konklusjon:

Sekretariatet tilrår at kontrollutvalet tar rekneskapsrapportane til orientering.

Forslag til vedtak

Rekneskapsresultatet hittil i 2015 for kontrollutvalet, ekstern revisor og sekretariat for kontrollutvalet vert teke til orientering.

Hogne Haktorson
kontrollsjef

Roald Breistein
seniorrådgjevar

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikkje underskrift.

Arkivnr: 2014/10500-11

Saksbehandlar: Roald Breistein

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kontrollutvalet	52/15	17.06.2015

Gjennomgang av møteprotokollar

Samandrag

I denne saka er tanken at kontrollutvalet skal gjera ei vurdering av saker i møtebøker frå andre politiske utval i Hordaland fylkeskommune. Kontrollutvalet kan be om nærare informasjon om enkeltsaker og drøfte ulike problemstillingar som ein finn av særlig interesse i protokollane. Møtebøkene kan lastas ned frå heimesida til fylkeskommune, <http://einnsyn.hfk.no/einnsyn/utvalg/AllUtvalg>

Kontrollutvalet har tidlegare vorte samde om å dela jobben med å lesa gjennom møtebøkene før møta i utvalet slik:

Politisk organ:	Kontrollutvalsmedlem:
Fylkestinget	Randi Stang Volden
Fylkesutvalet	Torill Vebenstad
Kultur- og ressursutvalet	Elisabeth Næverlid Sævik
Opplærings- og helseutvalet	Lars Erik Dalland
Samferdselsutvalet	Magne Ivar Fauskanger

Følgjande møteprotokollar er aktuelle å gjennomgå i dette møtet:

- Fylkestinget 09. – 10.06.2015
- Fylkesutvalet 19.05.2015
- Kultur- og ressursutvalet 13.05. og 02.06.2015
- Opplærings- og helseutvalet 12.05. og 02.06.2015
- Samferdselsutvalet 12.05 og 03.06.2015

Forslag til vedtak

Kontrollutvalet tar møtebøkene til orientering.

Hogne Haktorson
kontrollsjef

Roald Breistein
seniorrådgjevar

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikkje underskrift.

PS 53/15 Referatsaker

Arkivnr: 2014/10498-52

Saksbehandlar: Ingvar Skeie

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Fylkesutvalet		19.05.2015
Fylkestinget		09.06.2015

Godkjenning av årsrekneskapen 2014

Samandrag

Rekneskapen for Hordaland fylkeskommune 2014 vert med dette lagt fram til godkjenning.

Forslag til innstilling

1. Årsrekneskapen for Hordaland fylkeskommune for 2014 vert godkjend.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Nils Vetlesand
Kst. fylkesdirektør økonomi

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Vedlegg

- 1 Årsrekneskap 2014 for Hordaland fylkeskommune - saksførelegg kontrollutvalet
- 2 Uttale frå kontrollutvalet på årsrekneskap 2014 for Hordaland fylkeskommune
- 3 Revisjonsberetning Hordaland fylkeskommune 2014
- 4 Revisjonsrapport Hordaland fylkeskommune 2014

Fylkesrådmannen, 04.05.2015

Rekneskapsresultat

Driftsrekneskapen for 2014 vart gjort opp i balanse. Det var nødvendig å gjennomføre delvise strykningar. Overføringane frå drift til finansiering av investeringar vart redusert med om lag 15 mill. kr.

Netto driftsresultat gjekk ned frå 526,5 mill. kr (6,6 %) i 2013 til 52,3 mill. kr (0,7 %) i 2014. Den viktigaste forklaringa på nedgangen er endra føring av momskompensasjon frå investeringar. I 2013 vart momskompensasjon frå investeringar bokført i driftsrekneskapen (367,1 mill. kr). Frå 2014 skal denne inntektsposten førast i investeringsrekneskapen. Sjølv om ein korrigerer for denne rekneskapstekniske omlegginga, var det likevel ein markert nedgang i netto driftsresultat frå 2,1 % til 0,7 %.

Avsetjingar til disposisjonsfond

Ved rekneskapsavslutninga i 2014 vart det avsett følgjande beløp til disposisjonsfond:

	<u>mill. kr</u>
Skolar	13,5
Tannhelsedistrikt	4,1
Prosjekt innan kultur	8,4
Innspart løn grunna streik	10,4
<u>Totalt</u>	<u>36,4</u>

(I desse tala er ikkje teke med overskotet frå 2013 som vart avsett til disposisjonsfond.) Bruk av disposisjonsfond i driftsrekneskapen var 57 mill. kr.

I fylkesutvalsmøte 29.01.2015 vart det reist spørsmål om trekk på 10,4 mill. kr i skulebudsjetta etter streiken burde vore tilbakeført til skulane. Ved rekneskapsavslutninga valde fylkesrådmannen difor å setje denne summen av til disposisjonsfond, jfr. oppstillinga ovanfor.

I 2014 vart det vedteke reglar for kor store disposisjonsfond skulane kan byggje opp. Ved utgangen av 2013 hadde skulane til saman 109,9 mill. kr i disposisjonsfond. I 2014 vart dette redusert til 56,7 mill. kr. 28,8 mill. kr vart samla på eit fellesfond for opplæringssektoren. Skulefond og felles fond utgjorde til saman 85,5 mill. kr ved utgangen av 2014.

Investeringsrekneskapen

Det vart investert for 3 716,9 mill. kr i eigedomar og utstyr. Revidert budsjett var 3 908,9 mill. kr, medan opphavleg budsjett var 4 359 mill. kr. Dette viser at framdrifta for nokre prosjekt (i hovudsak vegar) ligg noko etter det som var føresett i opphavleg budsjett

Dei viktigaste finansieringskjeldene for investeringane var bompengar (1 672 mill. kr) og lån (1 092 mill. kr.)

Når det gjeld meir detaljar om rekneskapen, viser eg til årsmeldinga og rekneskapshefte.

Revisjonsmeldinga

I revisjonsmeldinga, datert 15. april 2015, konkluderer revisor slik:

”Vi meiner at årsrekneskapen er avgjeven i samsvar med lov og forskrifter og gir i det alt vesentlege ein dekkande framstilling av den finansielle stillinga til Hordaland fylkeskommune per 31. desember 2014 og av resultatet for rekneskapsåret som vart avslutta per denne datoen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal rekneskapskikk i Noreg.”

Handsaming i kontrollutvalet

Kontrollutvalet handsama årsrekneskapen i møte 04.05.2015. Saksførelegget følgjer som vedlegg til saka.

Fylkesrådmann, Rune Haugsdal og fung. fylkesdirektør Økonomi, Nils Egil Vetlesand presenterte årsrekneskapen for 2014 og svarte på spørsmål frå kontrollutvalet.

Partner Helge-Roald Johnsen og rekneskapsrevisor Espen Hordvik kom med supplerande informasjon i høve revisjonen som er føreteke og presenterte revisjonsrapport 2014.

På bakgrunn av det som kom fram skal Deloitte i møte 21.9.15 orientere kontrollutvalet om status for revisjon av det elektroniske innkjøpssystemet Qlik View.

Møtet vart lukka under delar av orienteringa frå Deloitte med heimel i kommunelova § 31.3.

Etter dette vart slikt vedtak samrøystes vedteke.

Vedtak

1.	Kontrollutvalet ber fylkesrådmannen kome i møte i utvalet 21.9.2015 for å gjera greie for kva som er/vil verta gjort i høve forbetningsområda som kjem fram av revisjonsrapport 2014 nr. 13 frå Deloitte.
2.	Kontrollutvalet ber Deloitte i det same møtet orientere kontrollutvalet om status for revisjon av det elektroniske innkjøpssystemet Qlik View.
3.	Kontrollutvalet vedtek utkast til uttale om Hordaland fylkeskommune sin årsrekneskap for 2014.

Saksprotokoll i fylkesutvalet - 19.05.2015

Fylkesrådmannen sitt forslag vart samrøystes vedteke som innstilling til fylkestinget.

Innstilling til fylkestinget

Årsrekneskapen for Hordaland fylkeskommune for 2014 vert godkjend.

Arkivnr: 2014/927-5
Saksbehandlar: Ingvar Skeie

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Fylkesutvalet		19.05.2015
Fylkestinget		09.06.2015

Finansrapport 1. tertial 2015

Samandrag

Fylkeskommunen si lånegjeld har passert 8,6 mrd. kr. 58,6% av gjelda har fast rente. Fylkeskommunen er dermed lite utsett for renteendringar på kort sikt. Men på lengre sikt kan ein eventuell auke i rentenivået bli ei stor utfordring.

Netto lånegjeld utgjorde ved siste årsskifte 95,9% av driftsinntektene. Dette tilseier at ein i komande økonomiplanar bør leggje opp til å dempe veksten i lånegjelda.

Gjennomsnittleg rentenivå på låneporteføljen har gått ned med 0,22 % i 1. tertial. I 2015 ser det ut til å gå mot ei innsparing i netto renteutgifter på opp mot 15 mill. kr.

Forslag til innstilling

Fylkestinget tek finansrapporten for 1. tertial 2015 til orientering.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Nils Vetlesand
kst. fylkesdirektør økonomi

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Vedlegg

1 Finansrapport 1 2015

Fylkesrådmannen, 08.05.2015

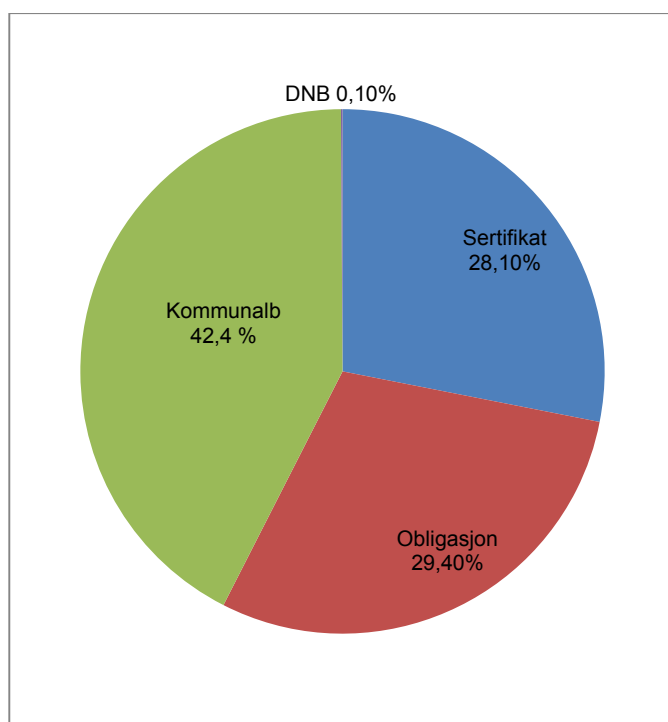
I 1. tertial er det teke opp eit nytt obligasjonslån på 500 mill. kr med fast rente i 7 år (1,8 %).

Lånegjeld

	kr 1 000	
	Fylkeskassen	Bompengeprosjekt
Lånesaldo 1. januar	8 129 145	211 000
Nye låneopptak i 2015	500 000	
Avdrag	0	
Lånesaldo 30. april	8 629 145	211 000

Låna fordeler seg slik på långjevarar:

	Tal lån	Beløp	Andel
Sertifikatlån	7	2 423 000	28,1 %
Obligasjonslån	6	2 535 000	29,4 %
Kommunalbanken	12	3 658 691	42,4 %
DNB	1	12 454	0,1 %
Totalt	26	8 629 145	100,0 %

Kommunalbanken er framleis største långjevar for fylkeskommunen med 42,4 % av låna. Men dei to siste åra er det berre teke opp sertifikatlån og obligasjonslån. Kommunalbanken sin del av porteføljen er på veg nedover.

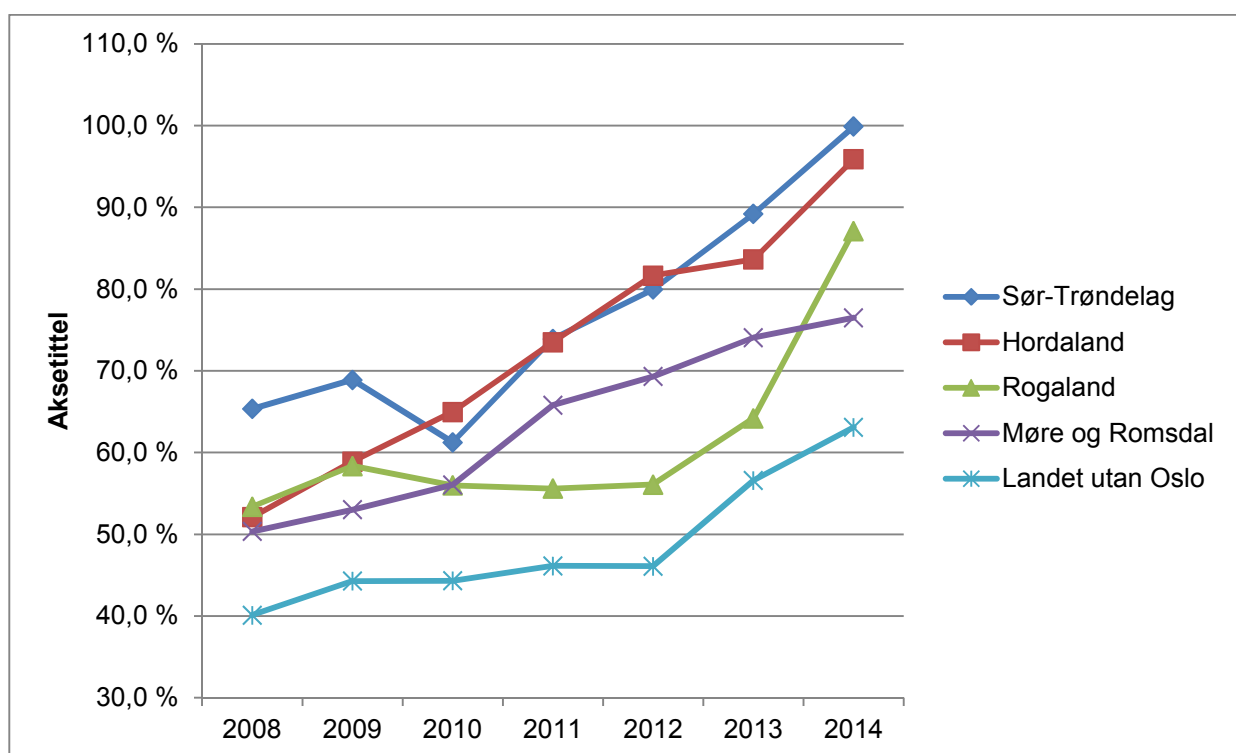

Sertifikatlån og obligasjonslån er lån direkte i marknaden, der banken opptre som mellommann. Sertifikatlån har løpetid på inntil 1 år, medan obligasjonslån har løpetid på over 1 år.

Gjeldsgrad

Diagrammet nedanfor syner netto lånegjeld i prosent av driftsinntektene for eit utval av fylkeskommunar. Hordaland ligg godt over landsgjennomsnittet, men er ikkje heilt aleine i toppen. Dei førebelse kostra-tala for 2014 viser at Sør-Trøndelag låg høgast med 99,9 %. Hordaland var nummer to med 95,9 %. I gjennomsnitt for fylkeskommunane utgjorde netto lånegjeld 63,1 % av driftsinntektene.

Det er vanskeleg å setje noko eksakt grense for kva som er eit berekraftig gjeldsnivå. Det avheng av mange faktorar, t.d. framtidig inntektsvekst, forventning om utvikling i rentenivå osv. I ein rapport frå Riksrevisjonen (Dokument 3:5 2014-2015) vert grensa for når gjeldsnivået byrjar å bli faretruande høgt sett ved 75 %. Dette tilseier at Hordaland fylkeskommune i komande økonomiplanar bør leggje opp til å dempe veksten i lånegjelda.

Forvaltning av gjeldsporteføljen

I finansreglementet er det bestemt at "halvparten av lånegjelda bør som hovudregel ha fast rente. Andelen fast rente kan likevel variera mellom 40 % og 60 % ut frå om ein finn vilkåra for binding gunstige eller ikkje."

Tabellen nedanfor gjev oversyn over fordelinga mellom fast og flytande rente:

	31. des. 2014			30. apr. 2015		
	Lånesaldo	Andel	Rente	Lånesaldo	Andel	Rente
Lån med fast rente	4 556 000	56,0 %	3,32 %	5 056 000	58,6 %	3,09 %
Lån med flytande rente	3 573 145	44,0 %	2,16 %	3 573 145	41,4 %	1,88 %
Totale lån	8 129 145	100,0 %	2,81 %	8 629 145	100,0 %	2,59 %

Ved utgangen av april hadde 58,6 % av låneporteføljen fast rente.

Pr. dags dato har fylkeskommunen 3 lån i Kommunalbanken og 2 obligasjonslån med fast rente. I tillegg har ein 10 rentebytteavtalar, der ein betaler fast rente og mottar flytande rente. På denne måten sikrar ein renta på lån som er tekne opp med flytande rente.

Gjennomsnittleg rentesats for heile låneporteføljen var 2,59 %. Dette er 0,22 % lågare enn ved årsskiftet.

Renteregulering

Gjennomsnittleg bindingstid på renta skal vere minimum 1 år og maksimum 4 år. Pr 30. april er bindingstida 2,55 år.

Oppstillinga nedanfor viser kor stor del av låneporteføljen som har renteregulering kvart år. 31,8 % av låna vil få regulert renta i løpet av 2015.

År	Beløp	Tal lån	Andel
2015	2 741 145	9	31,8 %
2016	1 512 000	4	17,5 %
2017	725 000	2	8,4 %
2018	555 000	2	6,4 %
2019	951 000	3	11,0 %
2020	705 000	2	8,2 %
2021	620 000	2	7,2 %
2022	820 000	2	9,5 %
Total	8 629 145	26	100,0 %

Løpetid

For å redusere refinansieringsrisikoen, skal låneporteføljen vere diversifisert med omsyn til løpetid. Einskildlån skal aldri utgjera meir enn 20 % av den samla gjeldsporteføljen.

Tabellen nedanfor gjev oversyn over løpetida for låna.

År	Beløp	Tal lån	Andel
2015	1 603 454	6	18,6 %
2016	2 042 000	5	23,7 %
2017	725 000	2	8,4 %
2018	555 000	2	6,4 %
2019	730 000	2	8,5 %
2020	705 000	2	8,2 %
2021	608 000	2	7,0 %
2022-	1 660 691	5	19,2 %
Total	8 629 145	26	100,0 %

Pr. 30. april har fylkeskommunen 7 sertifikatlån. Tre av desse har løpetid på 12 månader. Dei andre er 3-månaders lån. Dei siste månadene har ein kunna oppnå lågare rente på 12-månaders lån enn på 3-månaders lån. Obligasjonslåna har løpetider frå 2 - 7 år, medan dei fleste Kommunalbanklåna har løpetid på 10 år. Ca. halvparten av fylkeskommunen sine lån treng ikkje fornyast før i 2018 eller seinare.

Bankinnskot

Ein kan gje følgjande oversyn over innskot ved utgangen av april:

	Des 2014	April 2015
Ordinære bankinnskot	656 557	919 072
Skattetrekksmidler	105 616	126 919
Bankinnskot "øyremerkte" midlar	490 732	492 920
Bankkonti bompengeprojekt	177 795	172 028
Sum bankinnskot	1 430 700	1 710 939
Kassabeholdningar	21 288	23 285
Sum bankinnskot og kassabeholdn.	1 451 988	1 734 224

Summen av innskot har auka sidan årsskiftet, og var i overkant av 1,7 mrd. kr ved utgangen av april.

Renterisiko

Slik situasjonen er pr. 30. april, vil endringar i rentenivået gje små utslag for fylkeskommunen første året. Tabellen lenger framme i saka viser at fylkeskommunen har lån på 3 573 mill. kr med flytande rente. Det vil ta nokre månader før alle desse låna har fått regulert renta etter ein generell renteoppgang i marknaden.

På den andre sida vil ein renteoppgang på 1 % gje auka inntekter av bankinnskot, utlån og rentekompensasjon for skulebygg og veginvesteringar med ca. 28 mill. kr. Netto renteutgift vil dermed auke med ca. 7 mill. kr i løpet av eit år.

Ein kan konkludere med at fylkeskommunen er lite utsett for renteendringar på kort sikt. Men om ein ser 3-4 år fram i tid, er auke i rentenivået ein stor risikofaktor.

Prognose i høve til budsjett

Ein har oppnådd rentesatsar som ligg godt under det budsjetterte på lån som har fått fastsett ny rente i første tertial. Det synest realistisk å oppnå ei innsparing på opp mot 15 mill. kr i 2015.

Saksprotokoll i fylkesutvalet - 19.05.2015

Fylkesrådmannen sitt forslag vart samrøystes vedteke som innstilling til fylkestinget.

Innstilling til fylkestinget

Fylkestinget tek finansrapporten for 1. tertial 2015 til orientering.

HORDALAND FYLKESKommUNE

Finansrapport Hordaland fylkeskommune

Forvaltning av kommunens gjeldsportefølje og finansieringsavtaler

Rapport 2015 1 januar til 30 april

Innhold

- Side 3: Oppsummering og nøkkeltall**
- Side 4: Fordeling rentebinding**
- Side 5: Finansreglementets krav**
- Side 6: Porteføljens durasjon**
- Side 7: Utvikling i durasjon**
- Side 8: Utvikling i gjennomsnittrente**
- Side 9: Utvikling i lånegjeld**
- Side 10: Opptak av nye lån i perioden**
- Side 11: Forfall i perioden**
- Side 12: Motpartoversikt lån**
- Side 13: Motpartoversikt renttebyttavtaler**
- Side 14: Markedskommentar**
- Side 15: Ordliste og forklaring**

Appendiks : Stamdataoversikt

Forbehold

Denne rapporten er utarbeidet av Bergen Capital Management AS (heretter BCM) i samsvar med forskrift om finansforvaltning og reglement for finansforvaltning vedtatt av kommunestyret. Rapporten baserer seg på kilder som vurderes som pålitelige, men BCM garanterer ikke at informasjonen i rapporten er presis eller fullstendig. Uttalelsene i rapporten reflekterer oppfatninger på det tidspunkt rapporten ble utarbeidet, og BCM forbeholder seg retten til å endre oppfatninger uten varsel.

Denne rapporten skal ikke forstås som et tilbud eller anbefaling om kjøp eller salg av finansielle instrumenter. BCM påtar seg intet ansvar for verken direkte eller indirekte tap eller utgifter som skyldes forståelsen av og/eller bruken av denne rapporten. Denne rapporten er kun ment å være til bruk for våre klienter, ikke for offentlig publisering eller distribusjon, men BCM tar dog ingen forbehold om klienters eventuelle offentliggjøring. Ansatte i BCM kan eie verdipapirer i selskaper som er omtalt i rapporten, og kan kjøpe eller selge slike verdipapirer.

Rapporten er utarbeidet på et gitt tidspunkt, verdiendringene kan være store i låne- og verdipapirmarkedet slik at endelig resultat vil kunne avvike, det er brukt beste anslag på gitte tidspunkt som markedspriser i rapporten. Historisk resultat i porteføljer forvaltet av BCM er ingen garanti for fremtidig resultat. Fremtidig resultat vil blant annet avhenge av markedsutviklingen, forvalters dyktighet, porteføljens risiko, samt kostnader ved forvaltning.

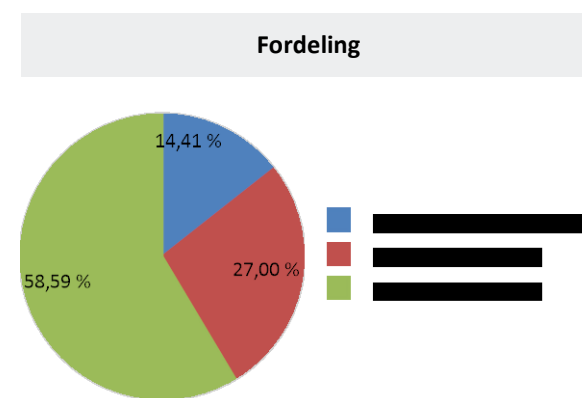
Rapporten inneholder kun gjeld som er forvaltet av BCM. Rapporten er utarbeidet på basis av opplysninger fra långivere og kommunen, BCM kan ikke ta ansvar for riktigheten av denne informasjonen oppgitt fra tredjeparter. Ved reproduksjon eller annen bruk av rapporten bør rapporten i sin helhet vedlegges. Rapporten gir et øyeblikksbilde på rapporteringstidspunkt, slik at porteføljens sammensetning og risiko p.t. kan være høyere eller lavere.

Oppsummering og nøkkeltall

Nøkkeltall		Forklaring
Total lånegjeld	Kr. 8 629 144 958	Viser samlet lånegjeld ved utløpet av rapporteringsperioden. Inkluderer startlån i Husbanken, lån i Kommunalbanken, KLP Kommunekreditt og verdipapirmarkedet.
Durasjon	2,41	Måltallet angir porteføljens vektete gjennomsnittlige rentebindingstid. Tallet viser hvor lenge renten på sertifikat, lån og obligasjoner i porteføljen er fast, hensyntatt alle kontantstrømmer (rentebetalinger, avdrag og hovedstol). Dersom en låneportefølje uten avdrag og årlige rentebetalinger har durasjon på 1 betyr det at porteføljen i gjennomsnitt har en rentebinding på 12 måneder.
Vektet gjennomsnittrente	2,59%	Måltallet angir porteføljens vektete gjennomsnittlige kupongrente, effektiv rente vil avvike noe. Ved sammenligning mot referanserente må det tas hensyn til durasjon og rentesikringsstrategi.
Kapitalbinding	3,85 ÅR	Måltallet angir porteføljens vektete gjennomsnittlige kredittbinding. Tallet viser hvor lang tid det i gjennomsnitt tar før renter, avdrag og hovedstol er nedbetalt. Desto høyere tall, desto mindre refinansieringsrisiko har kommunen alt annet like.

Fordeling rentebinding

Fordeling	Saldo	Prosentvis av total
Lån med fast rente:		
Rentebinding > 1 år	5 056 000 000	58,59 %
Rentebinding < 1 år	2 329 453 718	27,00 %
Sum rentebinding	7 385 453 718	85,59 %
Flytende rente (p.t. vilkår)	1 243 691 240	14,41 %
SUM	8 629 144 958	100,00 %

Forklaring

Tabellen over viser fordelingen for gjeldsporteføljen angitt ved bruk av enkel rentebinding. Lån med flytende rente er lån i Husbanken, Kommunalbanken og KLP Kommunekreditt til p.t. vilkår. Lån med p.t. vilkår har 14 dagers rentevarsel og oppsigelsestid, dvs. En rentebinding på $14 / 365 = 0,04$. Lån med nibortilknytning (3 eller 6 MND) er sortert som lån med rentebinding under 1 år.

Forklaring

Figuren over viser grafisk fordeling av gjeldsporteføljen kommunen målt ved bruk av enkel rentebinding.

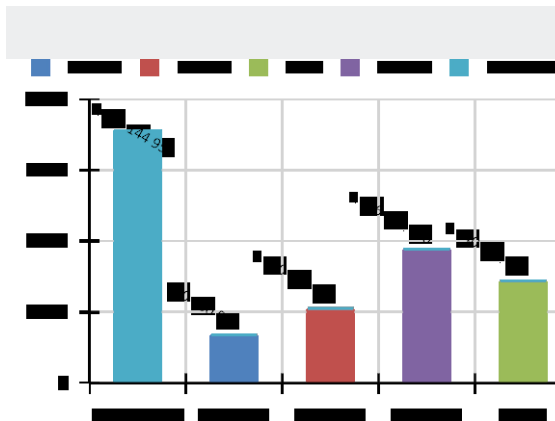
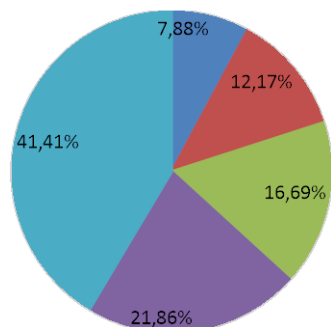
Finansreglementets krav og strategi

Krav i kommunens reglement	Status	Kommentar
Det enkelte lån kan ikke utgjøre mer enn 20 % av den samlede gjeldsporteføljen	✓ OK	
Fylkeskommunen skal ikke ta valutarisiko	✓ OK	
Halvparten av lånegjelden bør som hovedregel ha fastrente. Andelen fast rente kan likevel variere mellom 40 % og 60 % ut fra om en anser vilkårene for rentebinding som gunstig eller ikke.	✓ OK	
Som hovedregel skal det innhentes konkurrerende tilbud ved låneopptak og refinansieringer	✓ OK	
Gjennomsnittlig bindingstid på renten skal være minimum 1 år og maksimum 4 år	✓ OK	
FRA og rentebytteavtaler skal bare brukes som sikringsinstrument	✓ OK	
Netto utestående sikringsinstrument skal ikke på noe tidspunkt overstige summen av utestående og godkjente plasserings eller finansieringsvolum	✓ OK	
Krav til gjeldsporteføljen i henhold til finansreglement <i>(Kommentarer kun dersom det er avvik fra kommunens finansreglement)</i>		

Portføljens durasjon

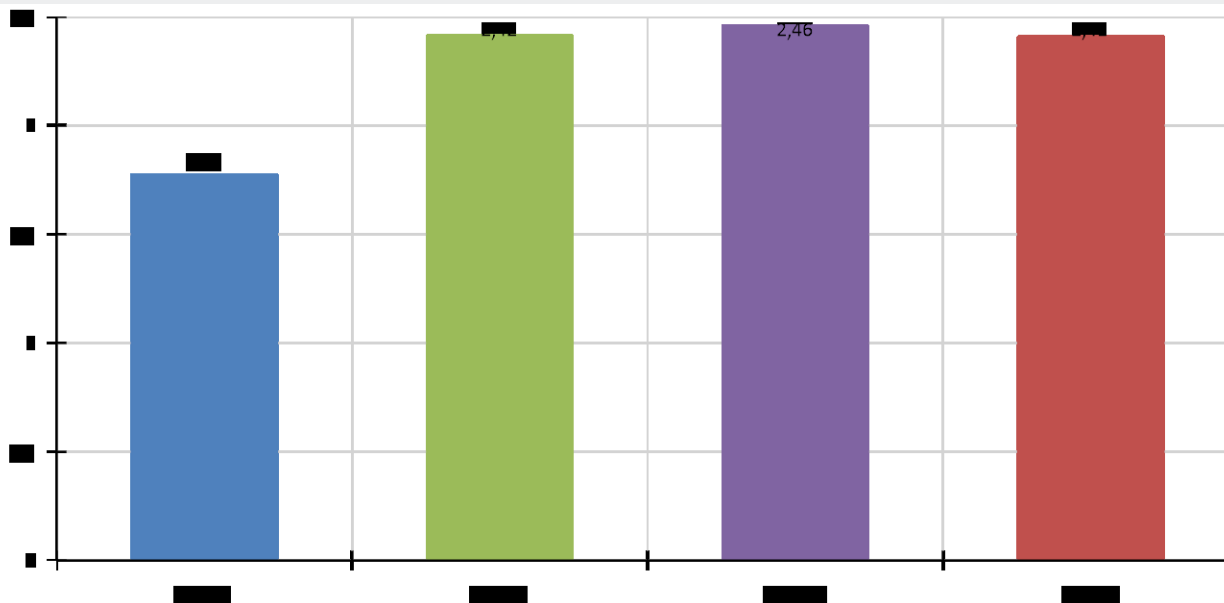
Durasjonsintervall	Pålydende i NOK	Durasjon	Prosentvis andel av porteføljen	Kommentar
Under 1 år	3 573 144 958	0,31	41,41%	Durasjon brukes ofte for å måle renterisiko. Durasjon gir et uttrykk for hvor følsom markedsverdien på lånene er for en endring i markedsrentene.
1 to 2 år	680 000 000	1,15	7,88%	
2 to 3 år	1 050 000 000	2,54	12,17%	Man kan se på durasjon som vektet gjennomsnittlig løpetid for et lån eller en plassering. Porteføljens durasjon er i tabellen målt ved slutten av rapporteringsperioden. Ved beregning av durasjon for porteføljen er det antatt at alle lån, sertifikat og obligasjoner er priset til kurs lik 100 %.
3 to 5 år	1 886 000 000	4,01	21,86%	
> 5 år	1 440 000 000	6,03	16,69%	
SUM	8 629 144 958	2,41	100,00%	Durasjons tallet er i tråd med kommunens finansreglement og rentesikringsstrategi, hvor forutsigbarhet i rentekostnadene er et viktig element.

Durasjonsintervall i % av porteføljen

Utvikling i durasjon

Utvikling i durasjon

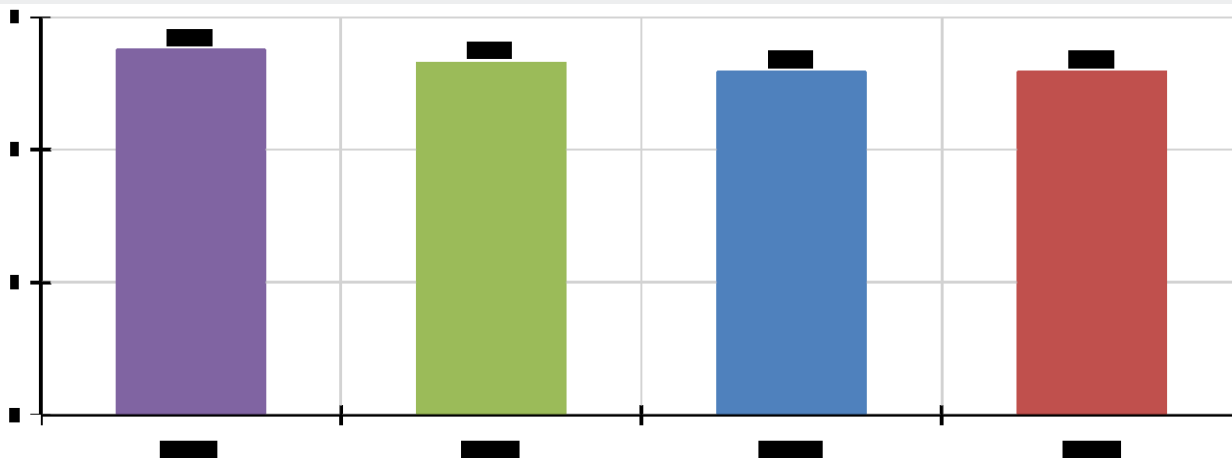

Kommentar

Durasjon er målt ved utløpet av hver måned i rapporteringsperioden.

Utvikling gjennomsnittrente

Utvikling i gjennomsnittrente

Kommentar

Vektet gjennomsnittrente er målt ved utløpet av hver måned i rapporteringsperioden.

Porteføljen og markedsrenter

(Rentene er justert for kredittmargin (påslag), og indikerer derfor faktiske lånerenter for angitt løpetid)

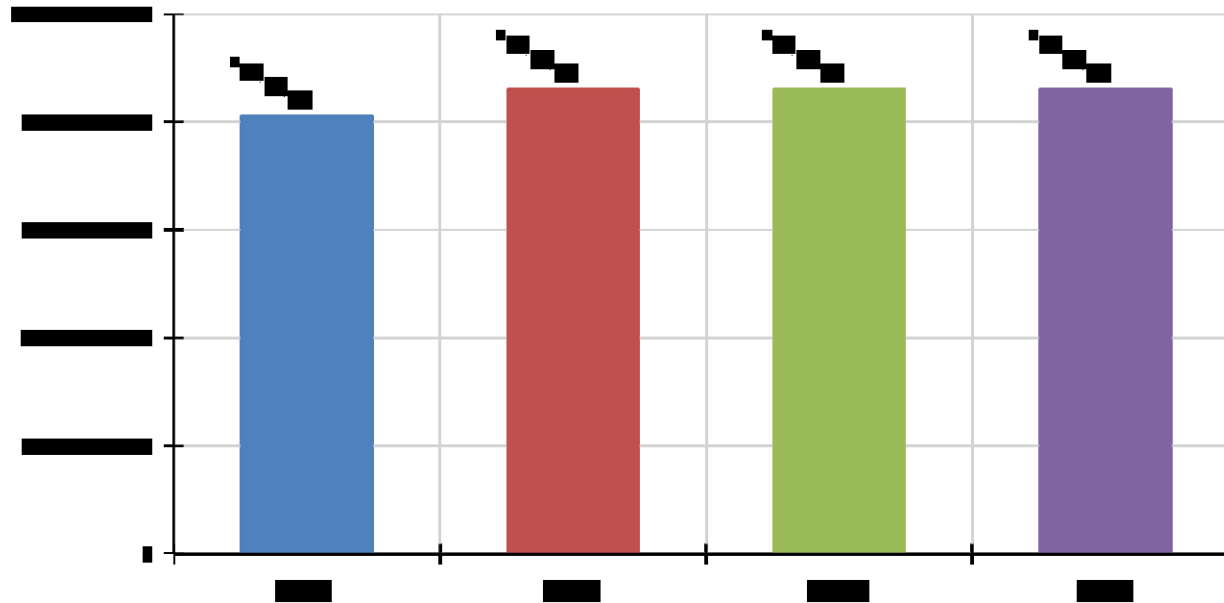
Vektet gjennomsnittrente	P.T.KBN	Norges Bank (foliorenten/styringsrenten)	3 MND	6 MND	12 MND	3 År	5 År
2,59 %	2,00 %	1,25 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %	1,65 %	1,95 %

Markedsrenter og porteføljens betingelser

Ved utløpet av rapporteringsperioden

Utvikling i lånegjeld

Utvikling lånegjeld

Kommentar

Lånegjeld er målt ved utgangen av hver måned i rapporteringsperioden.

Opptak av nye lån i perioden

Opptak av nye lån i perioden

Ny långiver	Dato	Beløp	Rente	Forfall / renteregulering	Nytt lånenummer	Kommentar
Swedbank FS	12.01.2015	360 000 000	1,520	12.10.2016	NO0010729312	
DNB	30.01.2015	345 000 000	1,410	30.04.2015	NO0010730328	
Danske	12.02.2015	500 000 000	1,800	11.02.2022	NO0010730914	
DNB	16.02.2015	340 000 000	1,480	18.05.2015	NO0010731102	
SEB Merchant Banking	09.03.2015	335 000 000	1,380	08.06.2015	NO0010732472	
DNB	10.03.2015	441 000 000	1,324	10.03.2016	NO0010732548	
Nordea Mkts	18.03.2015	391 000 000	1,260	18.03.2016	NO0010733124	
DNB	30.03.2015	221 000 000	1,570	30.06.2015	NO0010733900	
DNB	30.04.2015	345 000 000	1,550	30.07.2015	NO0010735293	

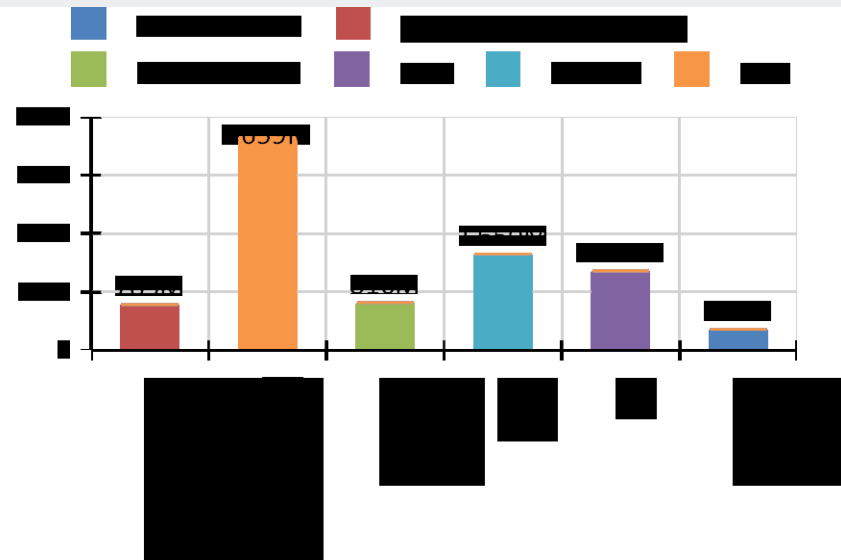
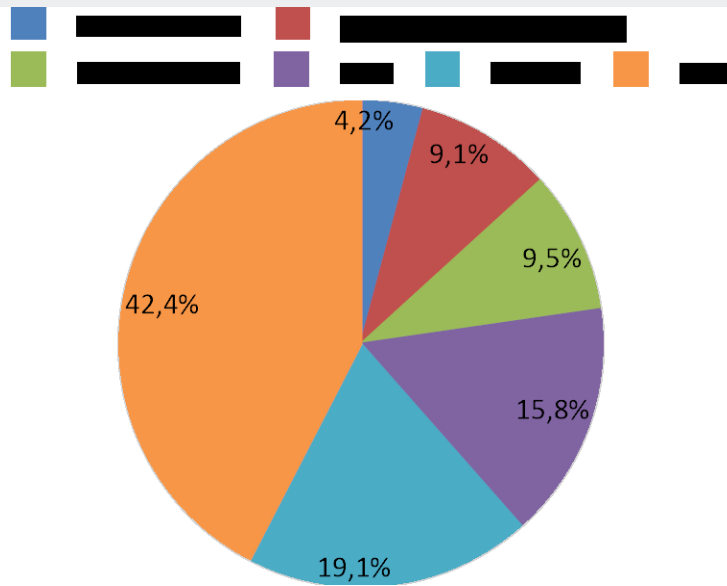
Forfall i perioden

Forfall i perioden

Ny långiver	Dato	Beløp	Rente	Forfall / renteregulering	Nytt lånenummer	Kommentar
DNB	11.01.2013	360 000 000	1,800	12.01.2015	NO0010670102	
DNB	30.10.2014	345 000 000	1,710	30.01.2015	NO0010722937	
DNB	14.08.2014	340 000 000	1,780	16.02.2015	NO0010716293	
Danske	08.12.2014	335 000 000	1,820	09.03.2015	NO0010727621	
DNB	10.03.2014	441 000 000	1,773	10.03.2015	NO0010705775	
DNB	18.09.2014	391 000 000	1,738	18.03.2015	NO0010720592	
DNB	29.12.2014	221 000 000	1,730	30.03.2015	NO0010728777	
DNB	30.01.2015	345 000 000	1,410	30.04.2015	NO0010730328	

Motpartoversikt lån

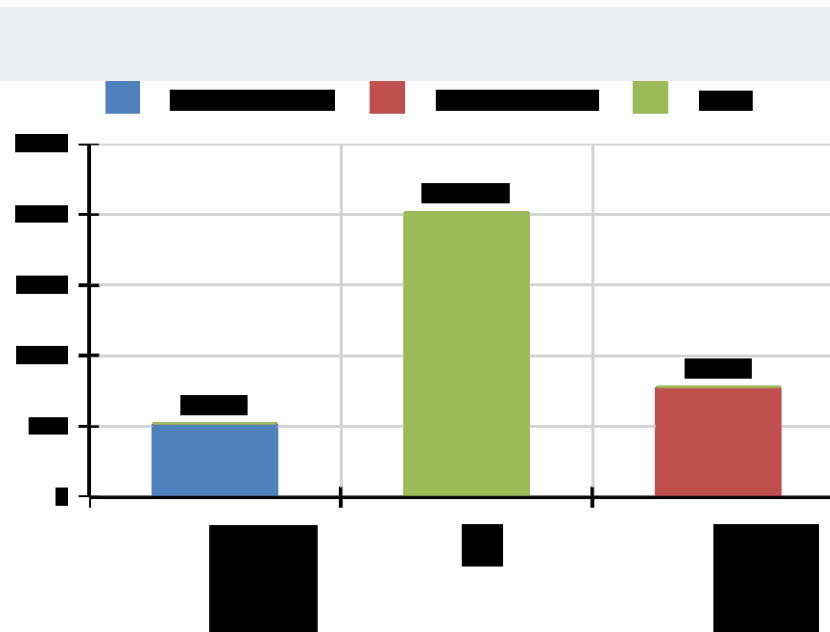
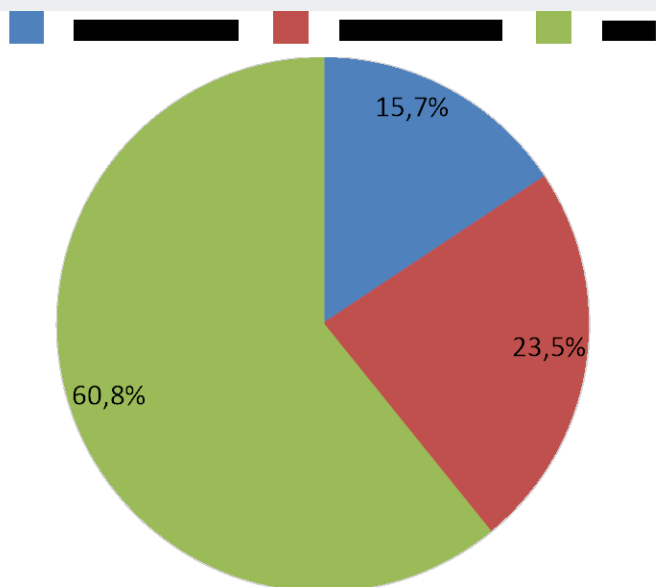
Motpartoversikt i prosent

Motpartoversikt rentebytteavtaler

Motpartoversikt i prosent

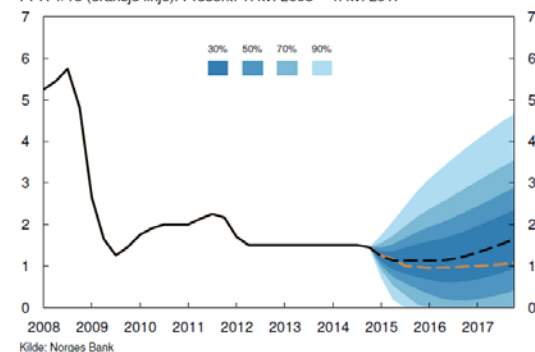
Markedskommentar

Oppgangen i verdensøkonomien er fortsatt moderat og usikkerheten om utviklingen fremover er stor, særlig i euroområdet. Globalt har utviklingen på børsene i 2015 vært god. Her hjemme har vi virkelig fått merke at oljeprisen har halvert seg i løpet av 2014. Til tross for oljefallet har likevel hovedindeksen på Oslo Børs styrket seg (+ 10 %). I 2015 vil bedringen i verdensøkonomien fortsette, og flere økonomier vil henge seg på. Oppgangen i USA vil fortsette, og forbli driveren i økonomisk vekst globalt. Veksten i Europa og Japan, som har slitt med manglende vekst i 2014, vil sannsynligvis styrke seg noe på grunn av lavere oljepris og mer ekspansiv pengepolitikk. Det er ventet noe høyere vekst i fremvoksende økonomier, selv om den avtagende veksttakten i Kina vil fortsette. Styringsrentene er nær null i mange land, og markedsaktørenes forventninger til styringsrentene fremover er lave.

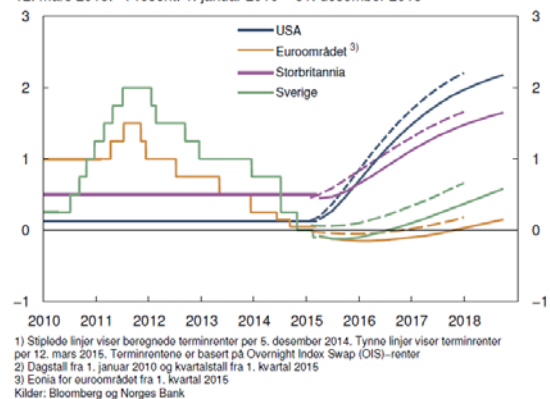
Norges Bank overrasket de fleste i mars med å holde styringsrenten uendret på 1,25 %, og utsatte det forventede rentekuttet på 0,25 prosentenheter til enten mai eller juni. Det indikeres samtidig at ytterligere kutt ser aktuelt ut. I beslutningen ble det lagt vekt på at nedgangen i norsk økonomi vil vare lenger, og renten skal holdes lav lenger. Norges Bank sin egen analyse viser svakere utsikter for norsk økonomi enn i desember. Oljeprisen har falt videre, og aktiviteten i petroleumsnæringen ser ut til å avta mer enn tidligere antatt. Lønnsveksten i fjor ble lavere enn lagt til grunn, og det er forventninger om at lønningene også fremover øker noe mindre enn tidligere anslått. Lavere renter ute trekker også i retning av lavere renter her hjemme. Analysen innebærer en styringsrente på om lag 1 prosent de neste årene. Deretter øker styringsrenten gradvis. Prognosen for styringsrenten er lavere enn anslagene fra desember gjennom hele anslagsperioden. Hovedstyret i Norges Bank har som utgangspunkt for sin vurdering av pengepolitikken at renten settes med sikte på at inflasjonen skal være nær 2,50 prosent. Underliggende inflasjon har i 2015 vært på nivåer nært målet slik at det er det en viss risiko for at renteøkningene kan komme raskere enn det som markedet og Norges Bank legger til grunn.

Norges Bank anslår nå styringsrenten til å ligge på om lag 1 % til høsten 2018, og deretter en gradvis økning. 3 mnd nibor er ved utgangen av april 2015 på 1,50 prosent, som gir en flytende kortsiktig lånerente for kommunen på mellom 1,45 – 1,55 prosent etter kredittpåslag. Det er også svært lave styringsrenter og markedsrenter ute, og det ventes ikke økninger i verken USA eller Europa med det første. Det er derfor mye som taler for at kommunen kan låne til flytende renter under 1,50 prosent i hele 2015 og store deler av 2016.

Figur 2.18 Styringsrenten i referansebanen fra PPR 4/14 med sannsynlighetsfordeling og styringsrenten i referansebanen fra PPR 1/15 (oransje linje). Prosent. 1. kv. 2008 – 4. kv. 2017

Figur 1.4 Styringsrenter og beregnede terminrenter per 5. desember 2014 og 12. mars 2015.¹⁾ Prosent. 1. januar 2010 – 31. desember 2018²⁾

1) Stipede linjer viser beregnede terminrenter per 5. desember 2014. Tynne linjer viser terminrenter per 12. mars 2015. Terminrentene er basert på Overnight Index Swap (OIS)-renter
2) Dagstall fra 1. januar 2010 og kvartalstall fra 1. kvartal 2015
3) Coria for euroområdet fra 1. kvartal 2015
Kilder: Bloomberg og Norges Bank

Kilde: Bergen Capital Management AS / Norges Bank / Bloomberg, april 2015.

Ordliste og forklaring

Basispunkt - Et basispunkt er ett hundredels prosentpoeng. Denne måleenheten brukes særlig til å angi kostnader og avkastningsforskjeller i kapitalforvaltning.

Deflasjon - Vedvarende fall i det generelle prisnivået (se inflasjon).

Derivat - En finansiell kontrakt hvor verdien avhenger av verdien til en underliggende variabel på et fremtidig tidspunkt. Priser på finansielle aktiva, råvarer osv. benyttes ofte som underliggende variabel. Opsjoner og terminkontrakter er eksempler på derivater.

Durasjon - Durasjonen til en fastrenteobligasjon er den tid det i gjennomsnitt tar før alle kontantstrømmer (rentekuponger og hovedstol) forfaller til betaling. Durasjonen (egentlig modifisert durasjon) gir i tillegg uttrykk for hvor følsom verdien av obligasjonen er for endringer i rentenivået, og forteller hvor mange prosent verdien av obligasjonen vil gå ned med dersom markedsrentene stiger med ett prosentpoeng. Lang durasjon betyr at obligasjonsverdien er svært følsom for renteendringer.

Finansinstitusjoner - Selskap, foretak eller annen institusjon som driver finansieringsvirksomhet, med unntak av offentlige kredittinstitusjoner og fond, verdipapirfond, verdipapirforetak. Finansinstitusjon er en samlebetegnelse for banker, finansieringsforetak og forsikringsselskaper.

Finanstilsynet - Finanstilsynet fører tilsyn med finansinstitusjoner, institusjonene i verdipapirmarkedet, pensjonskasser, revisorer, regnskapsførere, eiendomsめglere og inkassoselskaper.

Foliorenten - Renten bankene får på sine innskudd fra en dag til den neste i Norges Bank. Foliorenten er det viktigste virkemiddelet i pengepolitikken.

FRA-rente - Forward Rate Agreement. Fremtidig renteaftale. Avtale mellom to parter om å fastlåse rentesatsen på et fremtidig innlån eller utlån for en gitt periode.

IMM-dager - Vanlig brukte forfallsdager for standardiserte pengemarkedsprodukter (forkortelsen står for International Money Market).

Inflasjon - Vedvarende vekst i det generelle prisnivået. Inflasjonen måles vanligvis ved veksten i konsumprisindeksen (KPI).

KPI - Konsumprisindeks. Indeks som måler veksten i konsumprisene (se inflasjon).

Kredittinstitusjon - Foretak som mottar innskudd eller andre tilbakebetalingspliktige midler og yter lån for egen regning.

Kredittrisiko - Risiko for at motpart ikke oppfyller sine forpliktelser. I et låneforhold består kredittrisikoen i at låntager ikke oppfyller låneavtalen.

Markedsrisiko - Risiko for potensielt tap i form av redusert markedsverdi som følge av prisfluktuasjoner i finansielle markeder.

Nominell rente - Pålydende rente på en finansiell fordring. Se også realrente.

Nullkupongobligasjon - En obligasjon uten rentebetalinger. Nullkupongobligasjoner legges ut til underkurs, dvs. til en kurs lavere enn pålydende verdi, og løses inn til pålydende verdi ved forfall.

Ordliste og forklaring

Obligasjon - Standardisert omsettelig lån med opprinnelig løpetid på minst ett år. Betingelsene ved et obligasjonslån, slik som løpetid, rente, renteutbetalingsdatoer og eventuelle rentereguleringsbestemmelser, avtales ved utstedelsen av lånet.

Oppgjørslisiko - Risiko for tap og likviditetsproblemer i forbindelse med avregnings- og oppgjørsfunksjonene. Oppgjørslisiko omfatter kredittrisiko, likviditetsrisiko, juridisk risiko og operasjonell risiko. Ved betalingsformidling blir transaksjoner generert av kunder og de resulterende eksponeringer vil ikke være resultat av eksplisitte kredittvurderinger. Risikoen som oppstår i et betalingssystem.

Opsjon - Man skiller mellom to typer opsjoner, kjøpsopsjoner og salgsopsjoner. En kjøpsopsjon (salgsopsjon) er en rett, men ikke plikt til å kjøpe (selge) et underliggende aktivum til en på forhånd avtalt pris. Mulige underliggende aktiva er aksjer, valuta m.m.

Pengeoppgjøret - Penedelen av verdipapiroppgjøret.

Portefølje - Brukes om samlet mengde av verdipapirer eller lån.

Realrente - Realrenten er nominell rente korrigert for prisstigning (inflasjon).

Rentebærende instrumenter - Finansielle kontrakter der avkastningen er knyttet til en avtalt rente av en pålydende verdi. Et eksempel er obligasjoner.

Renteforvaltning - Styling og oppfølging av en portefølje av rentebærende instrumenter.

Rentefølsomhet - Sier noe om hvor mye kursen på et rentefond endres ved renteendring på ett prosentpoeng i pengemarkedet.

Rentemargin - Differansen mellom (en banks) utlåns- og innskuddsrente.

Styringsrente - Sentralbankens sentrale rente i utøvelsen av pengepolitikken. I Norge er dette foliorenten.

Swap - Avtale mellom to parter om å bytte fremtidige kontantstrømmer. For eksempel kan den ene parten betale den andre flytende rente, mens den selv mottar fast rente.

Terminrenter - Terminrenter er renter som løper mellom to fremtidige tidspunkter. Terminrentene kan under visse forutsetninger gi uttrykk for markedets forventninger om fremtidig rentenivå.

Valutakurs - Prisen på et lands valuta målt mot andre lands valuta, for eksempel norske kroner per euro.

Valutarisiko - Risiko for potensielt tap i form av redusert markedsverdi som følge av fluktasjoner i valutakursen.

Verdipapirforetak - Foretak som yter investeringstjenester.

VPS - Verdipapirsentralen (VPS) er en privat, selveiende institusjon, opprettet ved lov om verdipapirsentral, som driver et elektronisk rettighetsregister for aksjer, obligasjoner og andre finansielle instrumenter med i hovedsak norske utsteder.

Stamdataoversikt

Type	Ref. nr	Motpart	Beløp	Startdato	Forf. dato	Type	Ref rente	B. Periode	Rente	Margin	Total rente	% av gjeld
Lån	NO0010703937	Danske	400 000 000	14.02.2014	14.02.2019	Fast	Fast	År	2,750	0,000	2,750	4,46 %
Lån	NO0010717465	Danske	400 000 000	29.08.2014	29.08.2016	Flytende	Nibor3m	Kvartal	1,350	0,110	1,460	4,46 %
Lån	NO0010722929	Danske	350 000 000	30.10.2014	30.10.2015	Fast	Fast	År	1,690	0,000	1,690	3,90 %
Lån	NO0010730914	Danske	500 000 000	12.02.2015	11.02.2022	Fast	Fast	År	1,800	0,000	1,800	5,57 %
Lån	52050698564	DNB	12 453 718	01.01.2010	31.12.2015	Flytende	Nibor1m	År	1,520	0,400	1,920	0,14 %
Lån	NO0010730328	DNB	345 000 000	30.01.2015	30.04.2015	Fast	Fast	Kvartal	1,410	0,000	1,410	3,84 %
Lån	NO0010731102	DNB	340 000 000	16.02.2015	18.05.2015	Fast	Fast	Kvartal	1,480	0,000	1,480	3,79 %
Lån	NO0010732548	DNB	441 000 000	10.03.2015	10.03.2016	Fast	Fast	År	1,324	0,000	1,324	4,91 %
Lån	NO0010733900	DNB	221 000 000	30.03.2015	30.06.2015	Fast	Fast	Kvartal	1,570	0,000	1,570	2,46 %
Lån	NO0010735293	DNB	345 000 000	30.04.2015	30.07.2015	Fast	Fast	Kvartal	1,550	0,000	1,550	3,84 %
Lån	20130155	KBN	230 000 000	23.08.2013	23.08.2018	Fast	Fast	Halvår	3,070	0,000	3,070	2,56 %
Lån	20100066	KBN	350 000 000	18.02.2010	18.02.2020	Flytende	Nibor3m	Kvartal	1,400	0,400	1,800	3,90 %
Lån	20100285	KBN	355 000 000	18.06.2010	18.06.2020	Flytende	Nibor3m	Kvartal	1,290	0,400	1,690	3,96 %
Lån	20100917	KBN	320 000 000	20.12.2010	20.12.2030	Flytende	PT Rente KBN	Halvår	2,000	0,000	2,000	3,57 %

Stamdataoversikt

Type	Ref. nr	Motpart	Beløp	Startdato	Forf. dato	Type	Ref rente	B. Periode	Rente	Margin	Total rente	% av gjeld
Lån	20110037	KBN	328 000 000	27.01.2011	22.02.2021	Flytende	PT Rente KBNHalvår		2,000	-0,100	1,900	3,65 %
Lån	20110341	KBN	282 391 240	06.07.2011	06.07.2031	Flytende	PT Rente KBNHalvår		2,000	0,000	2,000	3,15 %
Lån	20110429	KBN	280 000 000	29.08.2011	28.08.2021	Fast	Fast	Halvår	2,760	0,000	2,760	3,12 %
Lån	20120229	KBN	313 300 000	09.05.2012	09.05.2022	Flytende	PT Rente KBNHalvår		2,000	-0,100	1,900	3,49 %
Lån	20130187	KBN	245 000 000	25.04.2013	25.04.2023	Flytende	Nibor3m	Kvartal	1,460	0,400	1,860	2,73 %
Lån	20070517	KBN	300 000 000	21.11.2007	21.11.2017	Flytende	Nibor3m	Kvartal	1,390	0,400	1,790	3,34 %
Lån	20080151	KBN	325 000 000	16.04.2008	16.04.2018	Fast	Fast	Halvår	3,460	0,000	3,460	3,62 %
Lån	20090143	KBN	330 000 000	26.02.2009	26.02.2019	Flytende	Nibor3m	Kvartal	1,360	0,400	1,760	3,68 %
Lån	NO0010690944	Nordea Mkts	425 000 000	01.10.2013	01.10.2017	Flytende	Nibor3m	Kvartal	1,500	0,325	1,825	4,74 %
Lån	NO0010733124	Nordea Mkts	391 000 000	18.03.2015	18.03.2016	Fast	Fast	År	1,260	0,000	1,260	4,36 %
Lån	NO0010713308	SEB Merchant Banking	450 000 000	10.06.2014	10.06.2016	Flytende	Nibor3m	Kvartal	1,380	0,128	1,508	5,01 %
Lån	NO0010732472	SEB Merchant Banking	335 000 000	09.03.2015	08.06.2015	Fast	Fast	Kvartal	1,380	0,000	1,380	3,73 %
Lån	NO0010729312	Swedbank FS	360 000 000	12.01.2015	12.10.2016	Flytende	Nibor3m	Kvartal	1,420	0,100	1,520	4,01 %
Renteb yttavt.	2011051905478	DNB	335 000 000	08.06.2011	08.06.2016	Betala	Fast	Kvartal	3,909	0,000	3,909	3,73 %
Renteb yttavt.	2011051905478	DNB	-335 000 000	08.06.2011	08.06.2016	Innhenting	Nibor3m	Kvartal	1,380	0,000	1,380	-3,73 %
Renteb yttavt.	2011082506781	DNB	330 000 000	27.02.2012	26.02.2019	Betala	Fast	Kvartal	3,470	0,000	3,470	3,68 %

Stamdataoversikt

Type	Ref. nr	Motpart	Beløp	Startdato	Forf. dato	Type	Ref rente	B. Periode	Rente	Margin	Total rente	% av gjeld
Renteb yttavt.	2011082506781	DNB	-330 000 000	27.02.2012	26.02.2019	Innhenting	Nibor3m	Kvartal	1,360	0,000	1,360	-3,68 %
Renteb yttavt.	2011121600536	DNB	320 000 000	20.03.2012	20.03.2022	Betala	Fast	Kvartal	3,274	0,000	3,274	3,57 %
Renteb yttavt.	2011121600536	DNB	-320 000 000	20.03.2012	20.03.2022	Innhenting	Nibor3m	Kvartal	1,210	0,000	1,210	-3,57 %
Renteb yttavt.	2011070404897	DNB	345 000 000	29.07.2011	29.07.2016	Betala	Fast	Kvartal	3,898	0,000	3,898	3,84 %
Renteb yttavt.	2011070404897	DNB	-345 000 000	29.07.2011	29.07.2016	Innhenting	Nibor3m	Kvartal	1,510	0,000	1,510	-3,84 %
Renteb yttavt.	2014020604962	DNB	340 000 000	16.02.2015	16.02.2021	Betala	Fast	Kvartal	2,756	0,000	2,756	3,79 %
Renteb yttavt.	2014020604962	DNB	-340 000 000	16.02.2015	16.02.2021	Innhenting	Nibor3m	Kvartal	1,380	0,000	1,380	-3,79 %
Renteb yttavt.	2013031903268	DNB	350 000 000	18.02.2015	18.02.2020	Betala	Fast	Kvartal	2,958	0,000	2,958	3,90 %
Renteb yttavt.	2013031903268	DNB	-350 000 000	18.02.2015	18.02.2020	Innhenting	Nibor3m	Kvartal	1,400	0,000	1,400	-3,90 %
Renteb yttavt.	1056657/1336454	Nordea Mkts	355 000 000	18.06.2012	18.06.2020	Betala	Fast	Kvartal	3,426	0,000	3,426	3,96 %
Renteb yttavt.	1056657/1336454	Nordea Mkts	-355 000 000	18.06.2012	18.06.2020	Innhenting	Nibor3m	Kvartal	1,290	0,000	1,290	-3,96 %
Renteb yttavt.	1263919/1690044	Nordea Mkts	425 000 000	01.10.2013	01.10.2017	Betala	Fast	Kvartal	2,560	0,000	2,560	4,74 %
Renteb yttavt.	1263919/1690044	Nordea Mkts	-425 000 000	01.10.2013	01.10.2017	Innhenting	Nibor3m	Kvartal	1,500	0,000	1,500	-4,74 %
Renteb yttavt.	101105.019.0	Swedbank FS	300 000 000	22.11.2010	22.11.2017	Betala	Fast	Kvartal	3,565	0,000	3,565	3,34 %
Renteb yttavt.	101105.019.0	Swedbank FS	-300 000 000	22.11.2010	22.11.2017	Innhenting	Nibor3m	Kvartal	1,390	0,000	1,390	-3,34 %
Renteb yttavt.	120424.021.0	Swedbank FS	221 000 000	26.04.2012	22.09.2019	Betala	Fast	Kvartal	3,850	0,000	3,850	2,46 %
Renteb yttavt.	120424.021.0	Swedbank FS	-221 000 000	26.04.2012	22.09.2019	Innhenting	Nibor3m	Kvartal	1,470	0,000	1,470	-2,46 %

Stamdataoversikt

SUM 8 974 144 958

Arkivnr: 2015/4879-1

Saksbehandlar: Karl Viken

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Fylkesutvalet		19.05.2015
Fylkestinget		09.06.2015

Tertialrapport pr. april 2015 - rekneskapsprognose.

Samandrag

Tertialrapporten etter 1. tertial viser eit meirforbruk på 50 mill. kr. Rapporten viser at det er innanfor samferdsel, opplæring, fylkeskommunal næringsverksemd det ligg an til meirforbruk. For skatteinntektene ser det ut til å verta ein mindre svikt samanlikna med budsjettet, etter at regjeringa sitt forslag om delvis kompensasjon av skattesvikten er rekna med. For rentekapitlet og lønsavsetjinga ser det ut til å gå mot innsparing samanlikna med det som er budsjettert. Dei andre delane av budsjettet har budsjettbalanse som prognose.

Fylkesrådmannen foreslår ikkje å setja i verk tiltak på driftssida i samband med denne prognosen, men vil vurdere situasjonen fram mot rapporten etter 2. tertial som vert lagt fram for fylkestinget i oktober. Fylkesrådmannen merkar særleg at det så langt er ein del lågare inntekter i kollektivtransporten enn det som var budsjettert.

Sjølv om det prognosen viser meirforbruk på 50 mill. kr, er det etter 1. tertial ikkje fare for rekneskapsunderskot. I budsjettet for 2015 er det sett av 102 mill. kr til finansiering av investeringar. Deler av denne summen må i tilfelle strykast ved rekneskapsavsluttinga. Prognosen er likevel urovekkjande og den økonomiske situasjonen vert svekka om den slår til.

På investeringsbudsjettet har fylkesrådmannen framlegg om nokre endringar – i hovudsak som følgje av endra framdrift for nokre prosjekt, samanlikna med det som var lagt til grunn i budsjettet.

Forslag til innstilling

1. Fylkestinget tek tertialrapporten til orientering.

2. Budsjettet for 2015 vert endra slik:

a) Driftsbudsjettet

Stad	Art	Tekst	Meirutg./ mindreinnt.	Mindreutg./ meirinnt.
10 00	400 712	14500 Den kulturelle spaserstokken	3 080 000	
10 00	600 780	14700 Lærlingtilskot	7 920 000	
10 00	700 100	18700 Skatt	29 400 000	
10 00	700 200	18000 Rammetilskot		40 400 000
			40 400 000	40 400 000

b) Investeringsbudsjettet

Stad	Art	Prosjekt	Tekst	Meirutg./ mindreinnt.	Mindreutg./ meirinnt.
10 300 270 00	02301 00	00010	Bussanlegg Sunnhordland		5 000 000
10 300 420 00	02301 00	07602	Fylkesveginvesteringar		34 600 000
10 300 420 00	07700 00	07602	Bompengar		57 500 000
10 300 420 00	08100 00	07602	Overf. frå staten	31 000 000	
10 300 420 00	08500 00	07602	Overf. frå kommunar	12 000 000	
10 310 220 00	02000 00	07813	Kjøp infrastruktur trolleybuss	19 000 000	
10 320 075 00	02301 00	07903	Bybanen byggjesteg 4	20 000 000	
10 320 075 00	07700 00	07903	Bompengar		20 000 000
10 614 020 00	02301 00	06026	Voss gymnas	30 000 000	
10 621 020 00	02301 00	06030	Bergen Katedralskole	1 000 000	
10 639 020 00	02301 00	06020	Årstad vgs.	31 000 000	
10 740 021 00	09200 00	07606	Utlån - tilbakebetaling		40 000 000
10 777 021 00	02301 00	03000	Rehab./ombygging skule		25 000 000
10 790 100 00	09100 00	09978	Bruk av lån	39 300 000	
10 790 110 00	07290 00	09978	Momskompensasjon		1 200 000
				183 300 000	183 300 000

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Nils Vetlesand
Konst fylkesdirektør økonomi

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 12.05.2015

Investeringar

Tabellen gjev oversyn over kor mykje som er brukt til investeringar pr. 1. tertial:

	Reknesk. pr. apr.	Årsbudsj.	Forbruk i % av årsbud.
Administrasjon og fellesfunksjonar	15 005	53 000	28,3 %
Årstad vgs.	39 893	105 000	38,0 %
Nye Voss vgs.	79 370	235 000	33,8 %
Andre prosjekt opplæring	70 792	332 000	21,3 %
Tannhelsetenesta	1 959	25 000	7,8 %
Regional utvikling	0	5 000	0,0 %
Fylkesvegar	266 650	1 728 100	15,4 %
Bybanen	549 228	1 428 000	38,5 %
Andre prosjekt samferdsel	10 879	74 000	14,7 %
Kultur	248	3 000	8,3 %
TOTAL	1 034 024	3 988 100	25,9 %

Normalt er forbruket på investeringsprosjekt størst i 3. tertial, så det er ikkje unaturleg at forbruket pr. 1. tertial berre ligg på 26 % av årsbudsjettet. Pr. 1. tertial i fjor og i 2013 var forbruket til dømes omlag 23 % av årsbudsjettet pr. 1. tertial. I nye prosjekt må det gjennomførast planarbeid og tilbudsrundar før arbeidet kan settast i gang, til dømes innanfor fylkesvegprosjekt der forbruket til no i år er berre 15 % av årsbudsjettet. Status for framdrift og økonomi i dei enkelte investeringsprosjekta er omtalt nedanfor. Dette viser at ein i nokre prosjekt ligg litt etter opphavleg framdriftsplan, mens ein i andre har forsert framdrifta og får meir utgifter i år enn budsjettet. Det er også behov for løyving til nokre nye prosjekt som ikkje var lagt inn i opphavleg budsjett. Dei nye prosjekta er nærare omtalt nedanfor.

Fylkesrådmannen foreslår nokre budsjettjusteringar slik at budsjettet blir meir i samsvar med det ein forventar av forbruk gjennom heile 2015. Totalt vert investeringsnivået auka med 36,4 mill. kr med budsjettjusteringane fylkesrådmannen foreslår i denne saka. Sjølv om investeringsbudsjettet aukar noko, blir likevel låneopptaket redusert med knapt 40 mill. kr, m.a. som følgje av Statens vegvesen har betalt attende forskotteringar for kollektivfeltutbygginga i Drotningsvik.

Fellesfunksjonar

Fylkeshuset – ombygging/opprustning

Løyvinga er på 3 mill. kr og det er ikkje meldt om avvik.

Profilering av eigedomar

Prosjektet pågår for fullt. Deler av oppgåvene som var planlagt utført i 2014 vert kostnadsført i 2015. Deler av samla profilering er og gjennomført i samband med nybygg/større rehabiliteringsjobbar.

Fylkesrådmannen tilrår at ramma på 10 mill. kr ligg fast, og at eventuelle endringar vert vurdert i samband med rapporteringa for 2 tertial i år. Prosjektet er planlagt avslutta ved utgangen av 2015.

IT-fellessystem

Løyvinga er på 25 mill. kr og det er ikkje meldt om avvik i forhold til ramma pr. 1 tertial.

El-bilar

Det er løyvd 5 mill. kr til el-bilar i 2015. Anbudskonkurransen er utlyst og tilbudsfrist er sett til 01.06.2015.

Planen er at kontrakt med leverandør vert inngått i juli 2015. Det er gjort overslag på at ein skal kunne skifte ut omlag 40 lette «vanlege» bilar med el-bilar i løpet av 2015.

Opplæring

Rehabilitering/ombygg/mindre tilbygg i skulesektoren

Fylkesrådmannen har gått gjennom status for framdrift og prognose for alle delprosjekt. Prognosen totalt for året er eit forbruk på omlag 100 mill. kr. Fylkesrådmannen tilrår derfor å redusere budsjettet frå 125 mill. kr i opphavleg budsjett til 100 mill. kr.

Amalie Skram videregående skole

Bygget er fullført og vart teke i bruk frå skuleåret 2014/2015 og det er i utgangspunktet ikkje sett av midlar til prosjektet i 2015. Det står framleis att fleire sluttoppgjær og tvistar knytt til bygget, så det kan difor verte behov tilleggslyyving i 2015. Fylkesrådmannen vil kome attende til dette ved rapportering etter 2. tertial.

Årstad vgs

Samla forbruk til rehabilitering, ombygging og utviding av Årstad vgs vil etter det som er kostnadsført til no og ført opp i økonomiplan kome på til saman 604,8 mill. kr inkludert løyving i økonomiplan i 2016. Alle delprosjekt er i rute og arbeida er samla sett kalkulert til å ligge innanfor den vedtekne økonomiske ramma. Hovudmåla for 2015 er å:

- Ferdigstille fløybygget bygg B, 3 og 4 etg. (Ferdigstilt)
- Ferdigstille høyblokken 4 etg. bygg B (Ferdigstilt)
- Nytt fylkesarkiv bygg B (Pågår)
- Nytt garderobeanlegg og sykkelparkering bygg B (Pågår)
- Ny reinholdssentral bygg B (Pågår)

Rehabilitering av bygg A starta i april i år og vil bli ferdigstilt til sommaren 2016.

Ut frå gjeldande framdriftsplan vil ein større del av arbeida verte utført i 2015 enn det som var føresett då budsjettet vart vedteke og ein tilsvarande reduksjon vil då kome i 2016. Fylkesrådmannen vil difor tilrå at budsjettet vert auka med 31 mill. kr i 2015, frå 105 til 136 mill. kr.

Det er laga planar for vidare rehabilitering som det ikkje er vedteke finansiering for. Fylkesrådmannen vil vurdere dette nærare ved utarbeiding av budsjett- og økonomiplan for dei komande åra.

Nye Voss gymnas

Forprosjektet for nye Voss gymnas skal handsamast i fylkestinget i juni 2015 med ei kostnadsramme på 530 mill. kr. Til no er det nytta midlar til førebuande arbeid som reguleringsplan, romprogrammering m.m. Med godkjenning frå fylkestinget i juni startar byggearbeida opp i august 2015. Det er betalt ut 10,4 mill. kr. til Voss kommune for frikjøp av 80 parkeringsplassar som kan nytte fellesanlegg som parkeringshus eller liknande og 1 mill. kr. for leigerett i nye kunstgrasbane. Med utgangspunkt i oppdatert oversikt over entreprisekostnad og framdrift, tilrår fylkesrådmannen å auke budsjettet for 2015 med 30 mill. kr. Til saman vert då budsjettet for 2015 på 115 mill. kr.

Nye Voss vgs

Forprosjektet for nye Voss vgs vart godkjent av fylkestinget i juni 2014 med ei kostnadsramme på 530 mill. kr. Byggearbeida med det nye skulebygget starta opp i august 2014 og ved utgangen av april 2015 er prosjektet i rute med framdriftsplanen. Heile prosjektet skal vere ferdig sommaren 2016 slik at den nye skulen kan takast i bruk frå skulestart hausten 2016. Fylkesrådmannen legg til grunn at samla forbruk for 2015 vert som budsjettet med 235 mill. kr.

Videregående skular i Åsane

Programmeringsarbeida for nye Åsane vgs er stoppa opp i påvente av endeleg dimensjonering og fagtilbod. Fagtilbodet for dei vidaregåande skulane skal handsamast i eiga sak.

I 2015 er det kjøpt tilleggstomt frå Bergen kommune for omlag 8 mill. kr. Denne tomte inngår som del av det regulerte området for skulen. Fylkesrådmannen legg til grunn at samla forbruk i 2015 vert om lag som vedteke budsjett på 10 mill. kr.

Bergen Katedralskole – tilbygg

Forprosjekt som viser tilgjengeleg areal på skulen er avslutta og syner kva areal ein rår over. Med dette som bakgrunn har fylkesutvalet i møte 29.01.2015 gjort vedtak om studietilbod og elevtal ved skulen. Prosjekteringsarbeidet held no fram og det skal leggjast fram eit forprosjekt for politisk handsaming hausten 2015. Byggearbeida er planlagt å starte opp tidlig 2016 og avsluttast i løpet av 2017.

Fylkesrådmannen tilrår å auke budsjettet for 2015 frå 1 til 2 mill. kr slik at ein kan få gjennomført nødvendig forprosjekt og planlegging.

Bergen handelsgymnas – tilbygg

Arbeidet er i gang og har avdekt at det også bør gjennomførast tiltak knytt til rehabilitering av tak og drenering m.m. Det vil bli gjort ei vurdering av risiko og på kva som må gjerast no og kva som kan gjerast seinare som del av planlagt vedlikehald. Ved behov for ekstra løyving vil fylkesrådmannen kome attende til dette i eiga sak eller i samband med rapportering for 2. tertial. Det er for 2015 budsjettet 45 mill. kr og det er brukt om lag 8 mill. kr ved utgangen av april.

Bergen tekniske fagskole

Det er vedteke at Bergen tekniske fagskole skal flytte til Haugeveien 28 og i budsjettet for 2015 er det sett av 10 mill.kr til flytting og mindre oppgraderingar. Arbeidet er i gang og delar av skulen er ferdig i mai. Resterande skal være ferdig til skulestart hausten 2015 og det er ikkje meldt om avvik i forhold til budsjett eller framdrift.

Hjeltnes vgs – drivhus planteskole

Ein er for tida inne i ein anbudsprosses og har som utgangspunkt at ramma for prosjektet vil halde.

Sal av eigedomar

Det er så langt i 2015 ikkje gjennomført sal av fast eigedom og fylkeskommunen har p.t. ingen eigedomar ute for sal. Fleire eigedomar er til vurdering. Fylkesrådmannen vil kome attende til dette i samband med 2. tertialrapport.

Tannhelse

I budsjettet for 2015 er det gjeve ei rammeløyving på 20 mill. kr. Rammeløyvinga skal brukast til:

Solheimsviken tannklinikk/ Tannlegevakt i Bergen.

Ny tannlegevakt i Bergen vert lokalisert i Solheimsviken (Solheimsgaten 18) – i nabobygget til den nye legevakten i Bergen. Noverande Engen tannklinikk blir lagt ned og personale og pasientar flytta til den nye Solheimsviken tannklinikk. Oppstart vert august/september 2015.

Kostnadsoverslaga for Solheimsviken tannklinikk/Tannlegevakten i Bergen er på 10 mill. kr. Det vert lagt til grunn at budsjetttramma på 10 mill. kr. vil dekke investeringskostnadene.

Askøy tannklinikk.

Noverande Kleppstø tannklinikk og Florvåg tannklinikk skal samlokalisertast i ein ny Askøy tannklinikk i Kleppstø senter. Kostnadsramma for nye Askøy tannklinikk er 15 mill. kr. Forhandlingar med Askøy kommune om leigeavtale er ikkje avslutta pr. 1. tertial 2015. Planen er at anbudsprossane skal gjennomførast hausten 2015. Utgiftene for Kleppstø tannklinikk vil derfor i all hovudsak verta fakturert i 2016. Fylkesrådmannen vil kome attende til finansiering, budsjettjustering og samla kostnad i samband med rapporteringa for 2. tertial.

Samferdsel

Bussanlegg Sunnhordland

Det er no ervert ein eigedom på Stord og ein på Bømlo knytt til dette formålet. Planlegging pågår, men det er likevel nokre år fram i tid til prosjekta skal være fullført. Ein ser difor for seg noko lågare forbruk i 2015 enn det som er budsjettet, og fylkesrådmannen tilrår at samla løyving for 2015 blir redusert med 5 mill. kr, utan at den samla kostnadsramma vert redusert tilsvarande.

Bussanlegg Nordhordland

Vurderingar knytt til eventuelt tomtekjøp/kjøp av anlegg pågår. Så langt er det ikkje konkludert og framdrifta er difor uviss. Fylkesrådmannen rår til at ein kjem attende til eventuell justering av kostnadsramme og budsjett for 2015 i samband med rapporteringa for 2. tertial.

Terminalbygg/sjåførfasiliteter

Ei rekke mindre prosjekt er under planlegging og vil snart starte opp, men framdrift og totale kostandar en noko usikre. Fylkesrådmannen vil kome attende til status og eventuelle behov for budsjettjusteringar i samband med rapporteringa etter 2. tertial.

Kaianlegg - oppgradering

Det er løyvd 1 mill. kr til dette føremålet i 2015. Så langt i år er det planlagt å bruke om lag 0,5 mill. kr til sluttoppgjør for oppgradering av Flesland kai. Andre prosjekt er til vurdering, og ein ser at ramme på 1 million kroner kan bli for låg. Ein vil i så fall kome attende til dette i samband med rapporteringa etter 2. tertial.

For investeringane som gjeld billiteringssystem, ruteinformasjonssystem, automatisk passasjerteljing, trafikkinformasjonssystem, sluttfinansiering biohybridgassbussar og vognmateriell til bybanen er det pr. 1. tertial ikkje meldt om avvik.

Infrastruktur trolleybussdrifta

Fylkestinget godkjende den 10.03.2015, sak 14, kjøp av infrastruktur knytt til trolleybussdrifta i Bergen innanfor ei kostnadsramme på 19 mill. kr. Det vart ikkje gjort vedtak om budsjettendring. Fylkesrådmannen fører no opp 19 mill. kr til denne investeringa.

Bybanen

I 2015 er det budsjettert med 1 363 mill. kr til byggesteg 3 og 5 mill. kr til sluttoppgjør og tilleggsarbeid på byggesteg 2. Prognosen på totalforbruk i 2015 er noko usikker så tidleg på året. Behov for budsjettjusteringar kjem fylkesrådmannen attende til i 2. tertialrapport.

På byggetrinn 3 er rundt 50% av dei totale byggearbeida utført pr. 1. tertial. Grunnarbeida nærmar seg avslutning på dei fleste entreprisane og dei tekniske entreprisane er godt i gang.

I Stortingsproposisjonen om Bergensprogrammet var det lagt til grunn ei kostnadsramme på 3 603 mill. 2013-kr. Samanlikna med denne kostnadsramma er prognosen no at det for byggetrinn 3 – Lagunen-Flesland – vil gå mot overskriding på mellom 150 og 200 mill. kr. Dette kjem i hovudsak på grunn av ekstrakostnadar som følgje av prosjekteringsfeil, manglar, endringar og mengdeauke. Framdrifta i prosjektet er no god. Sluttløyving og nærare prognose for byggetrinn 3 vil fylkesrådmannen kome attende til i budsjettet for 2016.

For å få mest mogeleg kontinuitet i bybanebygginga er det i samarbeid med Bergen kommune starta førebuingar for å kome i gang med samordna regulering og prosjektering for byggetrinn 4 mot Fyllingsdalen. Prognosen er at det er behov for rundt 20 mill. kr i planleggingsmidlar i 2015. Den samla prosjekteringskostnaden er rekna til om lag 200 mill. kr.

I den vedtekne proposisjonen om Bergensprogrammet var ikkje utbygginga mot Fyllingsdalen rekna med. Samferdselsdepartementet har 12. mai lagt fram Prop. 117 S (2014–2015) - Nokre saker om luffart, veg og jernbane og denne endringa er omtala.

Det heiter i proposisjonen:

«I Prop. 143 S (2012–2013) er det lagt opp til å nytte midlar frå Bergensprogrammet til å planleggje nye prosjekt/tiltak, inkl. vidare planlegging av Bybanen. Dette omfattar midlar til å utarbeide reguleringsplanar. For å sikre mest mogleg kontinuerleg utbygging av Bybanen har Hordaland fylkeskommune søkt om å nytte bompengar til også å prosjektere traséen mellom Bergen sentrum og

Fyllingsdalen, parallelt med utarbeidinga av dei reguleringsplanane som står att. Førebels er det lagt til grunn at kostnadene ved prosjekteringa vil bli i storleiken 200 mill. kr.

Økonomien i Bergensprogrammet har utvikla seg gunstigare enn lagt til grunn i Prop. 143 S (2012–2013). Dette kjem i stor grad av lågare lånerenter. I tillegg er trafikkreduksjonen etter omlegginga av takst- og rabattsystemet i 2013 mindre enn rekna med. Samferdselsdepartementet går inn for at det kan nyttast bompengar til å prosjektere fjerde etappe av Bybanen frå sentrum til Fyllingsdalen. Departementet viser til at det blei nytta bompengar ved førebuinga til anleggsstart på andre og tredje etappe av Bybanen, jf. St.prp. nr. 1 (2008–2009), St.prp. nr. 72 (2008–2009) og Prop. 113 S (2011–2012). Førebuingane av fjerde etappe av Bybanen er føreset sett finansiert innanfor det vedtekne opplegget, utan endringar i takstar eller innkrevjingstid. Samferdselsdepartementet vil komme tilbake til finansieringa av fjerde etappe av Bybanen når tilstrekkelege avklaringar ligg føre.»

Fylkesrådmannen tilrår ut frå dette at det vert løyvd 20 mill. kr til prosjektering av byggjesteget 4 i 2015 – finansiert med bompengar. Fylkesrådmannen kjem nærare attende til dette i tertialrapporten etter 2. tertial og i budsjettet for 2016.

Fylkesveggar

Fylkesrådmannen vil nedanfor gje ein kort statusrapport for strekningsvise prosjekt, programområda, standardhevingstiltaka og rassikringsprosjekt.

Bergensprogrammet – store prosjekt

Ringveg Vest byggetrinn 2

Det er venta opning av prosjektet for trafikk i september/oktober i år. På grunn av at sluttoppgjær ikkje er motteke er prognosen på kostnadar usikker. Fylkesrådmannen vil kome attende til totaløkonomien i prosjektet og eventuelle behov for budsjettjusteringar i 2. tertialrapport. Det same gjeld for prosjekta Åsamyrvegen og Fleslandsveien.

Programområda i Bergensprogrammet

Fylkesrådmannen tilrår å redusere budsjettet med 12 mill. kr til delprosjektet Salhusvegen, sykkelveg med fortau. Prosjektet kom seinare i gang enn føreset pga. tidkrevjande prosess med grunnerverv og utfordringar i prosjekteringa.

Med omsyn til planlegging av Bybanen mot vest har styringsgruppa i Bergensprogrammet avgjort å redusere noko av omfanget på prosjektet Fyllingsdalen – Allestadvegen – Skraphaugen, sykkelveg med fortau. Det er og meldt frå om noko usikkerheit til framdrift og totalkostnadar for andre delprosjekt i Bergensprogrammet. Fylkesrådmannen vil kome attende til delprosjekta i programområda i 2. tertialrapport når prognosane er sikrare.

Sterkningsvise prosjekt utanom Bergen

Fv567 Hauge – Lonevåg (Osterøy)

Det er satt av 1,5 mill. kr til restarbeid i 2015 og prognosen pr. 1. tertial er at midlane vil bli brukt i 2015.

Fv107 Jondalstunnelen (Jondal og Kvinnherad)

Hausten 2015 vert det 3års sluttbefaring på prosjektet, og det er sett av 1 mill. kr til å dekkje sluttkostnadar.

Fv7/49 Kvammapakken (Kvam og Granvin)

Framdrifta er noko seinare enn planlagd for enkelte delprosjekt og difor er det varsla eit mindreforbruk i 2015 på 15 mill. kr. På strekninga Skarparvingen – Øystese aust kjem entreprenør seinare i gong enn planlagd. Utarbeiding av anbod for Bosstippen/Skeianeset er starta. Her vert det seinare oppstart enn planlagd. Fylkesrådmannen tilrår å redusera budsjettet med 15 mill. kr.

Fv541/542 Bømlopakken (Bømlø)

Framdrifta er raskare enn planlagd og difor er det venta eit meirforbruk på 70 mill. kr i 2015. For prosjektet Fv542 Stokkabekken – Siggjarvåg er det god framdrift med venta ferdigstilling juni 2017. Prosjektet Fv541 Tjong – Løvegapet vert utlyst i 2015 og skal etter planen starte opp i slutten av 2015. På prosjektet Fv542 Røyksund-Eikeland er anleggsarbeidet ferdig og det står att noko grunnerv. For Fv541 Sakseid-Hestaneset pågår arbeid med reguleringsplan der forslag er sendt over til kommunen. Prosjektet Fv18 Klubbo – Bømlø er ferdig med unnatak av grøntareal. For prosjektet Fv542 Røyksund bru med veg (nord) vert det endring av reguleringsplan som er under utføring og det er venta anleggstart mot slutten av 2015. Fylkesrådmannen tilrår å auke budsjettet med 70 mill. kr i samsvar med framdrifta.

Fv48 Tyssetunellen (Samnanger)

I 2. tertialrapport 2014 var totalprognosen for prosjektet på kr. 638 mill. kr, men det vart opplyst at det var knytt uvisse til denne prognosen fordi ekstra krav frå entreprenør ikkje var tatt med. Ny totalprognose er no 670 mill.kr (løpande kr). I ny totalprognose er alle krava som vegvesenet er samde med entreprenøren om tatt med. Prosjektet skal stå ferdig sommaren 2015. Det er venta sluttoppgjør hausten 2015 og fylkesrådmannen vil i 2. tertialrapport kome attende til behov for budsjettjustering og gjere greie for totaløkonomien i prosjektet.

Som opplyst ved tidlegare rapportering skuldast auke i totalkostnader i prosjektet i hovudsak tilleggskostnader knytt til innkjøp av kvalitetsstein tilført utanfrå anlegget og masseutskifting.

Fv209 Storskaret – Arefjordpollen (Fjell)

Prosjektet har fått seinare oppstart enn planlagt som følgje av tidkrevjande prosess i samband med flytting av straumførande anlegg og avklaringar knytt til grunnerv. Utlysning av konkurransegrunnlag vert truleg i mai månad. Fylkesrådmannen tilrår å redusere budsjettet for 2015 med 35 mill. kr, frå 50 til 15 mill. kr.

Fv158 Grindavoll – Lepsøy (Os).

Det er budsjettert med 30 mill. kr i 2015. Forsinka oppstart som følgje av utfordringar i prosjekteringsfasen fører til at budsjettet for 2015 kan reduserast med 15 mill. kr. Strekinga Grindavoll - Blindasund er redusert til delparsell Grindavoll – Vågshaugen på grunn av manglande finansiering for heile strekinga. Prosjektet er lyst ut med tilbudsfrist 26. mai 2015. Estimert oppstart er august 2015 og ferdigstilling oktober 2016. Fylkesrådmannen tilrår å redusere budsjettet for 2015 med 15 mill. kr.

Prosjekta på Fv122 Venjanaset – Strandvik (Fusa) og Fv6 Hauglandspakken Sveio-Buavåg (Sveio) går som planlagd.

Fv567 Hosanger sentrum (Osterøy)

Det er budsjettert med 38 mill. kr i 2015, men det er varsla mindreforbruk i 2015. Dette heng saman med ein månad seinare oppstart enn planlagd. Totalkostnadene på prosjektet er noko usikker grunna naudsynt sikring av skjering. Fylkesrådmannen kjem attende til behov for budsjettjustering i 2. tertialrapport når framdrift og totalkostnad er nærare avklart.

Fv49 Uggdal – Uggdalseidet (Tysnes)

Det er løyvd 19,5 mill. kr til prosjektet i 2015. På grunn av grunntilhøve får prosjektet ein kostnadsauke. Fylkesrådmannen tilrår derfor å auke budsjettet med 3,5 mill. kr. Prosjektet skal etter planen vere ferdig hausten 2015.

Fv545 Stord Vestside (Fitjar og Stord)

Bompengeinnkrevjinga er utvida til og med 2016. Status på prosjektet Fv545 Sagvåg bru er at kontrakt er inngått og det er venta ferdigstilling til årsskiftet. Når det gjeld Fv545 Rimmereid - Vik vert anlegget lyst ut som totalentreprise og utlysning er venta seint hausten 2015. Fylkesrådmannen tilrår å auke budsjettet med 6,7 mill. kr, slik at samla løyving vert 22,2 mill. kr i 2015. Fylkesrådmannen kjem attende til totaløkonomien for prosjektet i budsjettet for 2016.

Askøypakken (Askøy)

Det er det varsla eit meirforbruk i 2015, men prognosen er usikker pga. oppstart for prosjekta ikkje fullt ut er avklara. Fylkesrådmannen kjem attende prosjekta i Askøypakken og behov for budsjettjustering i 2. tertialrapport.

For Kollektivterminalen på Voss er det ikkje venta avvik i høve til framdrift. Kostnadsprognosen er det knytt noko usikkerheit til, og fylkesrådmannen kjem attende til eventuelt behov for budsjettjustering i 2. tertialrapport.

Fv313 Undergang Ringheimsvegen (Voss)

Kontrakt er signert. Det er framleis stor usikkerheit om kabelarbeidet som må gjennomførast før, under og etter innsetting av kulvert. Elles er det ikkje venta avvik i høve til framdrift.

Fv563 Rundkjøring Florvåg (Askøy)

Rundkjøringa er ferdig. Det står att sluttoppgjer, som ikkje er ferdig avslutta, men ein reknar med at innan 2-3 månader er dette oppgjort.

Programområde utanom Bergen

Til programområde utanom Bergen er det i 2015 til disposisjon 93 mill. kr. I tillegg er det løyvd 126 mill. kr i standardhevingstiltak.

Det er berre meldt om mindre avvik i prosjekt innanfor programområde utanfor Bergen, så det er ikkje behov for budsjettjusteringar etter 1. tertial.

Standardhevingstiltak

Prognosen for standardhevingstiltaka viser eit meirforbruk på opp mot 30 mill. kr sett på bakgrunn av det ein trur vil starte av prosjekt i 2015. Tidlegare år har det vist seg at prognosane ofte er for optimistiske tidleg på året. Mange av tiltaka er førebels ikkje lyst ut på anbod og oppstarttidspunkt kan lett bli seinare enn tenkt. Sjølv om prognosane er høge no, legg fylkesrådmannen til grunn at regionveg sjefen styrer prosjekta slik at det ikkje vert trong for tilleggs løyvingar.

Rassikring

Fv7 Haukanesberget (Granvin)

Opning er venta i desember 2015, men på grunn av at sluttoppgjer kjem i 2016 er prognosen i år eit mindreforbruk på 44 mill. kr. Midlane, tilsvarende mindreforbruket i år, må løyvast i 2016. Fylkesrådmannen tilrår å redusere budsjettet med 44 mill. kr.

Fv7 Lussandberget (Granvin).

Arbeidet starta opp i januar 2015 og det er ikkje venta avvik i framdrifta. Det er budsjettet med 150 mill. kr i 2015.

Elles er det behov for å gjere nokre mindre budsjettjusteringar i nokre mindre prosjekt for å få fullfinansiert desse.

Fv572 Eddagjelet/Torgilsberget (Ulvik)

Innlegging av naudnett kjem til utføring i år. Det er behov for 1,5 mill.kr i budsjettauke i 2015, auke frå 1 til 2,5 mill. kr. Fylkesrådmannen tilrår å auke budsjettet med 1,5 mill. kr.

Fv 7 Ras Tokagjelet

Det er og behov for 4,7 mill. kr til sluttoppgjer for utbetring etter ras i Tokagjelet, som det ikkje er satt av midlar til i opphavleg budsjett. Fylkesrådmannen tilrår at det vert løyvd 4,7 mill. kr til for å få avslutta prosjektet.

Budsjettjusteringane som fylkesrådmannen gjer framlegg om innanfor fylkesvegar kan oppsummerast slik:

Prosjekt	Justering (tal i heile mill. kr)
Programområda i Bergensprogrammet	-12,0
Kvammapakken	-15,0
Bømlopakken	+70,0
Fv209 Storskaret - Arefjordpollen	-35,0
Fv158 Grindavoll - Lepsøy	-15,0
Fv49 Uggdal - Uggdalseidet	+3,5
Fv545 Stord Vestside	+6,7
Fv7 Haukanesberget	-44,0
Fv572 Eddagjelet/Torgilsberget	+1,5
Fv7 Ras Tokagjelet	+4,7
Sum	-34,6

Tilbakebetaling av forskoteringar på riksveganlegg

Fylkeskommunen har forskottert bygging av kollektivfelt i Drotningstovik. I 2015 har ein fått tilbakebetalt 35 mill. kr av den forskoterte summen. Ein har også fått tilbakebetalt 5 mill. kr som var forskottert til Brattlandsdalen.

Fylkesrådmannen fører difor opp 40 mill. kr som inntekt i investeringsbudsjettet. Dette reduserer behovet for nye låneopptak i 2015.

Oppsummering av endringane i investeringsbudsjettet

Utgiftssida:

Bussanlegg Sunnhordland	-5,0
Infrastruktur trolleybuss	19,0
Bybanen byggjesteget 4	20,0
Fylkesvegar	-34,6
Skulebygg	37,0
Sum	36,4

Finansiering:

Bompengar	77,5
Tilskot	-43,0
Momskompensasjon	1,2
Tilbakebetalt forskotteringar	40,0
Redusert låneopptak	-39,3
Sum	36,4

Drift

Statsbudsjettet 2015

Statsbudsjettet for 2015 vart vedteke i Stortinget etter at fylkestinget gjorde sitt budsjettvedtak. Stortinget gjorde nokre endringar i høve til framlegget frå regjeringa.

Rammetilskotet for Hordaland fylkeskommune vart auka med ca. 11 mill. kr. 3,1 mill. kr vart grunngjeve med at den kulturelle spaserstokken skulle vidareførast, og 7,9 mill. kr vart lagt inn til auka lærlingtilskot. I tillegg vart det ei litt anna fordeling mellom skatt og rammetilskot. Fylkesrådmannen rår til at ein innarbeider desse endringane i fylkesbudsjettet.

Politiske organ og administrasjon

Arbeidet med prosjektet «Førebudd på framtida» er godt i gang. I prosjektet vert det kartlagt funksjonar, struktur, kompetanse og kapasitet i organisasjonen sett opp mot dei oppgåvene fylkeskommunen har. I 1. tertial er det gjennomført kartlegging av arbeidsoppgåver i dei ulike avdelingane. Knytt opp til arbeidet med prosjektet «Førebudd på framtida» er det i gang arbeid med å utvikla verksemdstrategi for fylkeskommunen.

I økonomiavdelinga er det sett i gang arbeid med å skaffa nytt rekneskapsystem. Planen er å ha det nye systemet på plass til 2017.

Pr. 30. april hadde ein brukt 34% av årsbudsjettet. Dette tilseier at det er godt samsvar mellom forbruk og budsjett.

Fellesfunksjonar / lønsavsetjing

Det er oppnådd semje i dei sentrale lønsforhandlingane for kommunesektoren. KS har rekna ut årslønsveksten 2014-2015 til 3,2 %. På lønsavsetjingskontoen er det budsjettert med ein lønsvekst på 3,3 %. Dette tilseier ei innsparing på knapt 3 mill. kr.

Opplæring

Prognosen for opplæringssektoren samla er ei budsjettoverskriding på 15 mill. kr. I og med at lærlingtilskotet for 1. halvår enno ikkje er rekneskapsført, hefter det uvisse med denne prognosen. Etter rekneskapsføring av denne store posten i juni, får ein sikrere haldepunkt.

Fylkesdirektør opplæring melder elles at gjesteelevoppgjeret er usikkert i og med den nye avtalen som er inngått med Rogaland fylkeskommune for elevar i Sunnhordland. Dette vil sjølvstakt påverka søkjartalet i Hordaland, og kanskje særleg for skulane i Sunnhordland.

Fylkesrådmannen vil koma nærare attende til dette i rapporten etter 2. tertial. Då vil ein ha betre oversyn over dei endelege søkjartala, både som følge av den nye avtalen med Rogaland, men også det totale søkjartalet. Det er venta lågare søkjartal hausten 2015 samanlikna med inntaket i 2014. Fylkestinget har i budsjettet for 2015 avsett ein sum på 7 mill. kr, der bruken skal vurderast etter at inntaket er klart hausten 2015.

For skulebudsjetta samla ser det ut til å gå mot budsjettoverskriding på 10 mill. kr (av totalt 15 mill. kr for sektoren samla). Det er generelt eit overforbruk innanfor feltet spesialpedagogikk.

Sjølv om prognosen på 15 mill. kr i meirforbruk er liten samanlikna med det store budsjettet i opplæringssektoren, er det viktig å halda fram med den gode budsjettstyringa som er i skulane.

Fylkesrådmannen vil særleg følgja utviklinga i søkjartal/elevtal fram mot inntaket og vil som nemnt koma nærare attende til dette i tertialrapporten etter 2. tertial til fylkestinget i oktober. I budsjettet for 2015 ligg det til grunn uendra elevtal vår og haust. Om det viser seg at det vert lågare elevtal til hausten, slik prognosane tyder på, vil fylkesrådmannen vurdere dette i budsjettssamanheng – anten i inneverande år eller i budsjettet for 2016.

Tannhelsetenesta

Prognosen som tannhelsetenesta har levert gjennom økonomirapporteringa tilseier at avdelinga kjem ut i balanse. Det er nokre budsjettavvik begge veier, men samla har fylkestannlegen god kontroll.

Driftstal 1. tertial 2015.

Det totale talet på prioriterte pasientar for tannhelsetenesta er stabilt frå 2014 til 2015 og utgjer om lag 132 500 pasientar. Per 1. tertial hadde tannhelsetenesta behandla om lag same tal pasientar som etter

første tertial 2014 (26 460 pasientar). Talet på ferdigbehandla pasientar varierer noko frå tannhelsedistrikt til tannhelsedistrikt. Fylkestannlegen si vurdering er at pasientbehandlinga er godt i samsvar med årsplanen. Variasjonane mellom dei ulike tannhelsedistrikta har organisasjons- og bemanningsmessige årsaker.

Fylkesrådmannen viser elles til den vedlagde rapporten for tannhelsetenesta.

Regional utvikling

Regionalavdelinga ser ut til å gå mot balanse mellom budsjett og rekneskap ved utgangen av året. Dette er også prognosen som avdelinga har meldt inn.

Fylkeskommunal næringsverksemd/konsesjonskraftinntekter

Det er budsjettert med netto inntekt på 65 mill. kr i 2015. Prognosen for 2015 er på om lag 50 mill. kr etter 1. tertial. Det ser dermed ut til å gå mot svikt i budsjettet for konsesjonskraftinntektene.

Kraftprisane har vore låge den siste tida og det er ikkje teikn på at dei vil stiga med det først. Tvert om er det fleire som tek til orde for at det er kome eit varig lågare prisbilete innanfor kraftsektoren. Med bakgrunn i dette, vil fylkesrådmannen i budsjettet for 2016 vurderer kva som er rett nivå for desse inntektene i åra framover.

Samferdsel

Fylkesvegvedlikehald

Regionvegsjefen melder at det kan gå mot overskriding for vegvedlikehaldet. Deler av overskridinga skuldast kostnader i samband med flaumen hausten 2014, som vert rekneskapsførte i år, og kostnader etter stormen Nina i vinter. Samla medførte desse hendingane uføresette kostnader på 12 mill. kr.

Det vert elles meldt om avvik for nokre driftskontraktar, m.a. har store snømengder i vinter medført høgare brøyteutgifter i nokre område.

Samla er prognosen eit avvik på 26 mill. kr for fylkesvegvedlikehaldet. Fylkesrådmannen legg til grunn at regionvegsjefen styrer vedlikehaldet mest mogeleg innanfor budsjetttramma, men med ekstremhendingar som nemnde over, er det sjølv sagt ekstra utfordrande.

Kollektivtransport

Fylkesdirektør samferdsel melder om vesentlege kostnadsinnsparingar på grunn av lågare indeksregulering på transportkontraktar, som følgje av lågare oljepris, rentekostnader, lønsutvikling og andre kostnader (KPI). Prognosen så langt er at dette kan gje ei innsparing på 35 mill. kr. Det er vidare grunn til å tru at bonusutbetalinga vert lågare enn rekna med – prognosen er 15 mill. kr. For ferjedrifta er det rekna med ei innsparing på 8 mill. kr som følgje av avrekningar av utbetalingar ein har gjort i 2014.

Samla er prognosen for kostnadssida for samferdselssektoren er ei innsparing på 58 mill. kr.

På inntektssida er det tilsvarande svikt i inntektene. Ved utgangen av april ser det ut til at det kan gå mot svikt i billettinntektene på om lag 58 mill. kr samanlikna med det som er budsjettert.

Noko av svikten kan koma av at ein ved utarbeiding av budsjettet for 2015 ikkje fullt ut fanga opp budsjettsvikten ein hadde mot slutten av 2014. Rapportane frå Skyss viser også at trafikkatala ikkje viser så stor vekst som det er lagt til grunn i budsjettet. I eit lengre perspektiv har ein også hatt overgang til periodebillettar frå sal av enkeltbillettar. Dette er positivt for reisetida/trafikkavviklinga, men reduserer også inntektene.

Det er i tillegg nokre mindre avvik på inntektssida slik at det netto ser ut til å gå mot eit meirforbruk på 3 mill. kr for kollektivtransporten.

Fylkesrådmannen er uroa over budsjettsvikten på inntektssida i kollektivtransporten og vil kome nærare attende til dette i 2. tertialrapport.

For båt- og ferjedrifta er det ikkje venta nemnande avvik i høve til budsjettet. Det er så langt registrert noko høgare inntekter enn budsjettet for Sunnhordlandsrutene og for ruta Kleppestø-Strandkaien.

Kultur og idrett

Kultur og idrettsbudsjettet rapporterer eit mindre overskot på knapt 1 mill. kr som prognose for året.

Fylkesrådmannen viser elles til den vedlagde rapporten for kultur- og idrettsavdelinga.

Skatt og rammetilskot

Skatteinngangen pr. mars var 8 mill. kr lågare enn budsjettet. Skattetala for april ligg først føre 19. mai. Avviket er ikkje større enn det som må reknast som normale variasjonar frå månad til månad. Om utviklinga held fram slik vi har sett dei tre første månadene, kan ein ende opp med ein svikt på om lag 30 mill. kr ved utgangen av året. Men dette er usikkert. Ein kan frykte at svikten vil bli større dersom arbeidsløysa aukar utover året.

I revidert nasjonalbudsjett varslar regjeringa ein svikt i skatteinntektene for kommunesektoren på 1,6 mrd. kr. 1,1 mrd. kr vert kompensert gjennom auka rammetilskot.

Kompensasjonen for Hordaland fylkeskommune vil utgjere om lag 19 mill. kr. Dette gjev delvis kompensasjon av venta svikt i skatteinntektene. I prognosen legg fylkesrådmannen til grunn at Hordaland etter dette vil stå igjen med ein svikt i skatt og rammetilskot på om lag 10 mill. kr.

Renter og avdrag

Ein har oppnådd lågare rentesatsar enn budsjettet for lån som har hatt renteregulering i første tertial. Det synest realistisk å oppnå ei innsparing på opp mot 15 mill. kr i 2015.

Oppsummering

Prognosen for dei ulike områda kan oppsummerast slik:

	mill. kr
Politiske organ og administrasjon	0
Fellesfunksjonar/lønsavsetjing	3
Opplæring	- 15
Tannhelse	0
Regional utvikling	0
Fylkeskommunal næringsverksemd	- 15
Samferdsel	- 29
Kultur og idrett	1
Skatt og rammetilskot	- 10
Renter og avdrag	+ 15
TOTAL	-50

Tertialrapporten etter 1. tertial viser eit meirforbruk på 50 mill. kr. Rapporten viser at det er innanfor samferdsel, opplæring, fylkeskommunal næringsverksemd det ligg an til meirforbruk. For skatteinntektene ser det ut til å verta ein mindre svikt samanlikna med budsjettet, etter at regjeringa sitt forslag om delvis kompensasjon av skattesvikten er rekna med. For rentekapitlet og lønsavsetjinga ser det ut til å gå mot

innsparing samanlikna med det som er budsjettet. Dei andre delane av budsjettet har budsjettbalanse som prognose.

Fylkesrådmannen foreslår ikkje å setja i verk tiltak på driftssida i samband med denne prognosen, men vil vurdera situasjonen fram mot rapporten etter 2. tertial som vert lagt fram for fylkestinget i oktober. Fylkesrådmannen har særleg merka seg at det så langt er ein del lågare inntekter i kollektivtransporten enn det som var budsjettet.

Sjølv om det prognosen viser meirforbruk på 50 mill. kr, er det etter 1. tertial ikkje fare for rekneskapsunderskot. I budsjettet for 2015 er det sett av 102 mill. kr til finansiering av investeringar. Deler av denne summen må i tilfelle strykast ved rekneskapsavslutninga. Prognosen er likevel urovekkjande og den økonomiske situasjonen for fylkeskommunen vert svekka om den slår til.

Risikovurdering

Gjennom den nye rapporteringsmodellen skal alle avdelingane vurdere og melde inn risikofaktorar i forhold til økonomiske avvik - kor sannsynleg er det at avvik vil oppstå og økonomiske konsekvensar. Innanfor avdelingane regional utvikling, kultur- og idrettsavdelinga, tannhelse, organisasjonsavdeling og økonomiavdelinga er det lite sannsynleg med store avvik og relativt små økonomiske konsekvensar.

Fylkesrådmannen vurderer det slik at det er størst risiko i prognosen for skatteinntekter, inntekter innanfor kollektivtransport, kostnader til drift av fylkesvegane og innanfor opplæringssektoren totalt sett. Dette er nærare omtalt i eigne avsnitt lenger framme i denne saka.

Omsetjinga innanfor kollektivtransporten og opplæringssektoren er så stor at det ikkje skal store prosentvis avvik til før det blir snakk om fleire mill. kr. Fylkesrådmannen vil følgje utviklinga nøye og kome nærare attende til dette i 2. tertialrapport. Etter 1. tertial er prognosen for opplæringssektoren ei budsjettoverskriding på 15 mill. kr, men ei endring i søkjartala til hausten og gjesteelevoppgjeret kan endre prognosen både den eine og den andre vegen.

Når det gjeld utgifter til renter har dette slått positivt ut etter 1. tertial og det er som nemnt realistisk å oppnå ei innsparing på 15 mill. kr i forhold til budsjett. Det er lite som tyder på store endringar i rentenivået resten av året, og ein stor del av låna har fastrenteavtale. Fylkesrådmannen vurderer det derfor slik at det er forholdsvis liten risiko for avvik ut over det som er meldt inn etter 1. tertial, men utforutsette hendingar som påverkar rentenivået kan endre på dette.

Det er semje i sentrale lønsforhandlingar, så på lønsbudsjettet er det liten risiko for avvik ut over innsparing på omlag 3 mill. kr som er meldt inn etter 1. tertial. Når det gjeld pensjonsutgifter er dette for tidleg å seie noko sikkert om, men fylkesrådmannen har budsjettet med prognosen frå KLP og Statens pensjonskasse. Moderat lønsvekst er ein faktor som reduserer sjansen for auke i pensjonsutgiftene ut over det som er tatt høgde for i budsjettet.

At prognosen for konsesjonskraftinntekter etter 1. tertial ligg 15 mill. kr under det som er budsjettet er meir enn venta, så her har ein i budsjettet ikkje tatt nok høgde for ytterlegare nedgang i straumprisane. Fylkesrådmannen har tidlegare år redusert risikoen gjennom langvarige fastprisavtalar, men når mange avtaler går ut midt i ein periode med svært lave straumprisar, blir inntektssvikten stor. No er det ikkje så stor risiko for ytterlegare svikt i inntektene i 2015 ut over det som er meldt i prognosen. Fylkesrådmannen vil i budsjettprosessen til hausten gå nøye gjennom kva som er realistisk å budsjettere med i konsesjonskraftinntekter i økonomiplanperioden og vurdere risiko for positive og negative avvik.

Rapportmodellar

Fylkesrådmannen har arbeidd med å laga ein rapportmodell som alle avdelingane skal nytta i økonomirapporteringa. Det er utfordrande å få til felles rapport i og med at avdelingane er ulike; både i storleik og innhald. Fokuset er ulikt når det gjeld drift og tenesteyting opp mot strategi- og planleggingsarbeid.

Rapportane gjev prognose for budsjettåret 2015, oversyn over korleis avdelinga ligg an i høve til dei oppsette budsjettmåla og ei skjematisk risikovurdering der den økonomiske konsekvensen vert vurdert. I rapportmodellen som er nytta for 2015, er det også fokusert på kostrafunksjon 420 Admininstrasjon. I 2014 vart det gjennomgått korleis Hordaland fylkeskommune rapporterer på kostrafunksjonen for administrasjon. Gjennom økonomirapporteringa i 2015 skal avdelingane følgja utviklinga på denne funksjonen samanlikna med fjoråret.

For dei største sektorane er rapportane noko for overordna til at fylkesrådmannen vil seia seg nøgd med utforminga. Det vert arbeid vidare med dette fram mot neste tertialrapport til fylkestinget i oktober. Fylkesrådmannen viser til dei vedlagde rapportane som kan verta justert litt ved rapporteringa pr. 2. tertial.

Alle avdelingane har brukt modellen og levert rapport. Som døme er det vedlagt rapportane frå 2 avdelingar:

- Tannhelse
- Kultur- og idrettsavdelinga

Budsjettmål

Som nemnt ovanfor, er rapportering i høve til vedteke budsjettmål ein del av rapportmodellen som avdelingane har brukt. Det går fram av dei vedlagde rapportane at avdelingane gjennomgåande er i rute i høve til å oppnå budsjettmålsetjingane sine for 2015.

Avdelingane sine budsjettmål er gjevne meir utfyllande i vedteke budsjett for 2015 enn i avdelingsrapportane. Avdelingane skil seg frå kvarandre når det gjeld tal og utforming på mål. Ved utarbeiding av budsjettet for 2016 bør ein vurdere utforminga av budsjettmåla.

Under oppsummerer fylkesrådmannen heilt overordna avdelingane sine målrapporteringar pr. 1 tertial:

- Opplæringssektoren har iverksatt tiltak pr. 1. tertial i høve til budsjettmåla; Læringsutbytte og fullføring, Rett næringslivskompetanse, Klasseleiing, Vurdering for læring og Bruk av IKT. Sektoren kjem tilbake til prognose for målområda for budsjettåret 2015 ved 2. tertialrapportering.
- Samferdslesektoren melder for sine overordna budsjettmål; Betre prioritering fylkesvegnettet, Bidrag mot vegforfall, Auka miljøvenleg transport og Heilskapleg finansiering av samferdsle, at arbeidet er godt i gang når det gjeld arbeidet med strekningsvise utgreiingar og meir heilskapleg finansiering av samferdsle i Hordaland/ Bergen. Når det gjeld bidrag til redusert vegforfall er arbeidet ikkje starta opp pr. 1. tertial.
- Organisasjonsavdelinga melder at dei er godt i gang i høve til sine budsjettmål, men at det er usikkerheit i høve til prognosen for nokre av dei. Det gjeld blant anna måla for auka administrativ effektivitet og for færre konfliktsaker. Når det gjeld mål om styrka e- forvaltning så er mange av delmåla allereie oppnådd; blant anna er måla for 5 % reduksjon av porto og papir allereie oppnådd pr. 1. tertial.
- Økonomiavdelinga er i rute med å oppnå budsjettmåla. Innkjøpsseksjonen er godt i gang med oppfølging og kontroll av innkjøpsavtalar og leverandørutvikling. Fylkeskassen har som mål at e-faktura sin del av fakturagrunnlaget skal utgjere minimum 65% og effektiv handtering av inngåande faktura. Pr. april er 75% av volumet e-faktura, så målsettinga er alt oppnådd. Budsjettseksjonen har som mål å betre dokumentasjon av rutinar og lukke avvik, som vart påpeika i forvaltningsrevisjonsrapporten for Økonomistyring i Hordaland fylkeskommune, og er nesten i mål med dette arbeidet. Eigedomsseksjonen har som mål å få betre oversikt over inngåtte avtalar og plan for oppfølging av desse. Ved å ta i bruk det nye kontraktsoppfølgingssystemet KSV er seksjonen i rute med arbeidet
- Regionalavdelinga melder at alle budsjettmål for 2015 har prognose som tilseier oppnåing, og at arbeidet med måla er i samsvar med plan pr. 1. tertial. Måla til avdelinga er detaljert sett opp i budsjettet for 2015, men viktige budsjettmål gjeld blant anna konkurransevna til Bergensregionen, forvaltning av sjøareal og strandsone, innovasjonsevna til fylket og samarbeid med kommunane.

- Kultur- og idrettsavdelinga melder at avdelinga er godt i gang med alle budsjettmåla, og at prognosen tilseier full måloppnåing i 2015. Fylkesrådmannen viser til vedlagde rapport frå avdelinga.

- Tannhelseavdelinga melder at dei er godt i gang med alle budsjettmåla sine, og at prognosen tilseier at alle måla vil verta oppnådd i 2015. Einaste punkt med uvisse gjeld mål om nærvær. Fylkesrådmannen viser elles til vedlagde rapport frå avdelinga.

Ved 2. tertialrapportering vil fylkesrådmannen ha ei meir omfattande gjennomgang av avdelingane sin status vedkomande dei vedtekne budsjettmåla.

Tabell som viser status pr. 1 tertial etter funksjonsgruppe (tal i heile tusen kr)

	Rekneskap		Forbruk i % av årsbud	Prognose budsj.avvik	Rekneskap apr. 2014
	apr. 2015	Årsbudsjett			
Politiske organ og adm.					
Kostnader:	109 573	305 804	35,8 %		116 839
Inntekter:	-10 152	-13 758	73,8 %		-9 478
Netto	99 421	292 046	34,0 %	0	107 361
Fellesfunksjonar					
Kostnader:	3 851	136 621	2,8 %		8 538
Inntekter:	1 391	-13 566	-10,3 %		-19 457
Netto	5 242	123 055	4,3 %	3 000	-10 919
Opplæring					
Kostnader:	1 038 971	3 143 200	33,1 %		1 111 528
Inntekter:	-148 384	-358 692	41,4 %		-133 642
Netto	890 587	2 784 508	32,0 %	-15 000	977 886
Tannhelse					
Kostnader:	109 724	292 679	37,5 %		104 587
Inntekter:	-33 440	-108 044	31,0 %		-30 688
Netto	76 284	184 635	41,3 %	0	73 899
Regional utvikling					
Kostnader:	61 497	214 430	28,7 %		50 412
Inntekter:	-48 658	-130 505	37,3 %		-49 011
Netto	12 839	83 925	15,3 %	0	1 401
Fylkeskom. næringsverksemd					
Kostnader:	17 879	50 000	35,8 %		25 092
Inntekter:	-44 125	-138 300	31,9 %		-61 521
Netto	-26 246	-88 300	29,7 %	-15 000	-36 429
Samferdsel					
Kostnader:	917 856	2 908 638	31,6 %		875 356
Inntekter:	-344 694	-1 070 696	32,2 %		-323 077
Netto	573 162	1 837 942	31,2 %	-29 000	550 279
Kultur					
Kostnader:	106 825	316 328	33,8 %		100 447
Inntekter:	-3 645	-149 297	2,4 %		-40 580
Netto	103 180	167 031	61,8 %	1 000	59 867
Skatt og rammetilskot					
Inntekter:	-2 087 446	-5 940 000	35,1 %		-2 005 124
Netto	-2 087 446	-5 940 000	35,1 %	-10 000	-2 005 124
Renter og avdrag					
Kostnader:	56 482	570 400	9,9 %		58 727
Inntekter:	-25 199	-57 250	44,0 %		-24 935
Netto	31 283	513 150	6,1 %	15 000	33 792
Interne finansieringstransaskj					

Kostnader:	0	102 000	0,0 %		0
Inntekter:	0	-60 000	0,0 %		0
Netto		42 000	0,0 %	0	
NETTO FYLKET TOTALT	-321 694	-8		-50 000	-245 987

Saksprotokoll i fylkesutvalet - 19.05.2015

Fylkesrådmannen sitt forslag vart samrøystes vedteke som innstilling til fylkestinget.

Innstilling til fylkestinget

1. Fylkestinget tek tertialrapporten til orientering.

2. Budsjettet for 2015 vert endra slik:

a) Driftsbudsjettet

Stad	Art	Tekst	Meirutg./ mindreinnt.	Mindreutg./ meirinnt.
10 400 712 00	14500	Den kulturelle spaserstokken	3 080 000	
10 600 780 00	14700	Lærlingtilskot	7 920 000	
10 700 100 00	18700	Skatt	29 400 000	
10 700 200 00	18000	Rammetilskot		40 400 000
			40 400 000	40 400 000

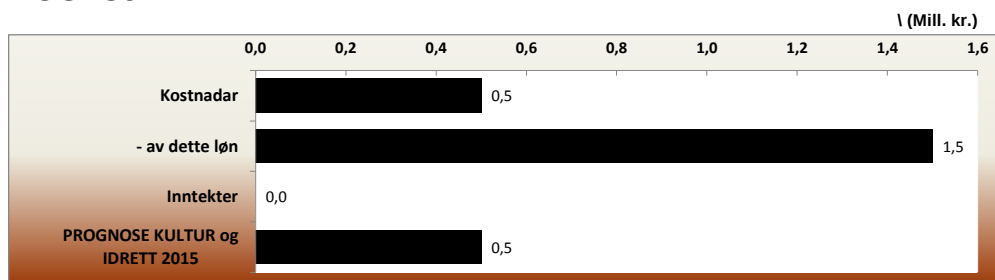
b) Investeringsbudsjettet

Stad	Art	Prosjekt	Tekst	Meirutg./ mindreinnt.	Mindreutg./ meirinnt.
10 300 270 00	02301 00	00010	Bussanlegg Sunnhordland		5 000 000
10 300 420 00	02301 00	07602	Fylkesveginvesteringar		34 600 000
10 300 420 00	07700 00	07602	Bompengar		57 500 000
10 300 420 00	08100 00	07602	Overf. frå staten	31 000 000	
10 300 420 00	08500 00	07602	Overf. frå kommunar	12 000 000	
10 310 220 00	02000 00	07813	Kjøp infrastruktur trolleybuss	19 000 000	
10 320 075 00	02301 00	07903	Bybanen byggjesteg 4	20 000 000	
10 320 075 00	07700 00	07903	Bompengar		20 000 000
10 614 020 00	02301 00	06026	Voss gymnas	30 000 000	
10 621 020 00	02301 00	06030	Bergen Katedralskole	1 000 000	
10 639 020 00	02301 00	06020	Årstad vgs.	31 000 000	
10 740 021 00	09200 00	07606	Utlån - tilbakebetaling		40 000 000
10 777 021 00	02301 00	03000	Rehab./ombygging skule		25 000 000
10 790 100 00	09100 00	09978	Bruk av lån	39 300 000	
10 790 110 00	07290 00	09978	Momskompensasjon		1 200 000
				183 300 000	183 300 000

Avdeling:

Kultur og idrett**Økonomirapport pr. april 2015**

Dato:

4. mai 2015**PROGNOSE****MOMENT OG KOMMENTARAR IFT AVDELINGSPROGNOSE**

KOSTNADAR
Moglege innsparingar adm. grunna vakans stilling Innkjøp høgare enn årsprognosen, men reknar med balanse til slutt i året. Tilskot vert utbetalt etter pol.vedtak, og fordeler seg difor ujamnt gjennom året, men ventar ballanse til slutt i året
INNTEKTER
Inntektsnivået er venta som budsjettert, men har vist seg å verte større enn budsjettert dei siste åra (spelemlidar) Eit lite negativt budsjettavvik på refusjonar p.g.a at overføring frå stat/andre ikkje kjem periodisk.
KOMMENTARFELT PROGNOSE:
Prognose pr april noko usikker, kjem attende med sikrere prognose pr juni. Positive og negative avvik på kostnads- og inntektssida; naturleg samanheng med at større tilskot/kostnader og inntekter ikkje fell saman i tid. Forventar noko mindreforbruk kostnader/løn i 2015.

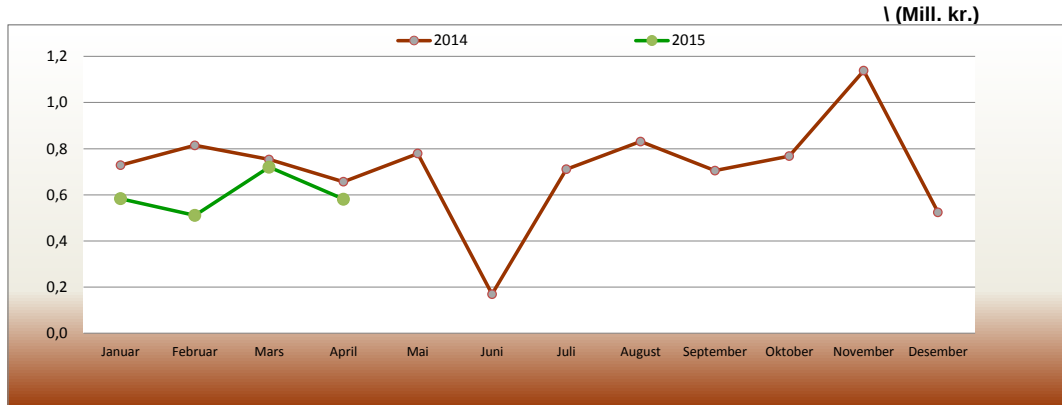
MÅLOPPNÅING

Budsjettmål 2015	Tiltak/ Indikatorar	Pr April	Prognose 2015
1 Verksam kulturplan	God og tilgjengeleg kulturplan.	Ok, godt i gang.	Ja, vil oppnå måla.
	Særstrategiar ism handlingsprogram	Ok, godt i gang.	Ja, vil oppnå måla.
	Dialogmøter	Ok, godt i gang.	Ja, vil oppnå måla.
	Tilføre eksterne resursar til sektoren	Ok, godt i gang.	Ja, vil oppnå måla.
2 Verkemiddel og støtteordningar	Effektiv sakshandsaming	Ok, godt i gang.	Ja, vil oppnå måla.
	Betre prioritering av ressursar	Ok, godt i gang.	Ja, vil oppnå måla.
3 Samarbeid med kommunane	Div. tiltak for betra samhandling	Ok, godt i gang.	Ja, vil oppnå måla.
4 Internasjonalt arbeid	Div. tiltak for betra samhandling	Ok, godt i gang.	Ja, vil oppnå måla.
5 Kontakt med kulturliv og FoU	Div. tiltak for betra samhandling	Ok, godt i gang.	Ja, vil oppnå måla.
KOMMENTARFELT BUDSJETTMÅL:			
Stort fokus på formulerte budsjettmål. Pr. april er det god prognose for å oppnå måla. Meir sikkerheit rundt dette ved neste rapportering.			

RISIKOVURDERING**Kultur og idrett**

FAKTORAR/ HENDINGAR	SANNSYNLIGHET	ØKONOMISK KONSEKVENNS
1 Kostnadsside/ Inntektsside	Moderat	Mindre budsjettavvik
2 Personalsituasjon	Liten	Vakans/ Pos. Budsjettavvik
3 Søkningar/ Utbetaling av tilskot	Liten	Ingen avvik
4 Regional kulturplan	Moderat	Mindre budsjettavvik
5		

NTO FORBRUK KOSTRAFUNKSJON 420 / 2015 vs. 2014

MERKNAD FORBRUK 420 ADM:

Reelt sett lågare forbruk/ færre ressursar på administrasjon (kf. 420).
I tillegg kan ein moglegvis få noko lågare forbruk ved ei rekneskapsomlegging.
Ikkje stort fokus på avd sitt rekneskap på funksjonen tidligare. Von om noko red i 2015.

PROGNOSE**MOMENT OG KOMMENTARAR IFT AVDELINGSPROGNOSE**

KOSTNADAR
Tannhelsetenesta har god kostnadskontroll. Normalt vert det kjøpt meir på hovudkap. 1, 2 og 3 i andre halvår samanlikna med første halvår.
INNETEKTER
Normalt er pasientinntektene høgare i 3. tertial enn i 1. tertial. Refusjon frå staten - tilskot frå Helsedirektoratet til TK Vest Hordaland og Bergen fengsel - vert overført i 2. tertial.
KOMMENTARFELT PROGNOSE:
Tannhelsetenesta styrer mot økonomisk balanse i 2015.

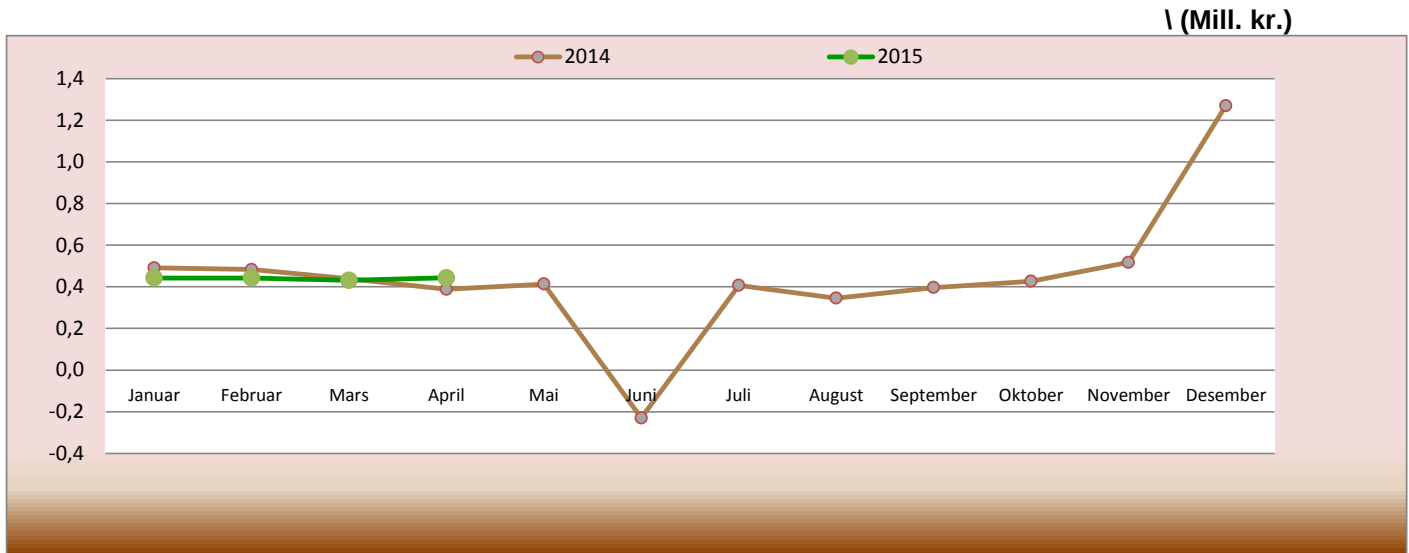
MÅLOPPNÅING

BUDSJETTMÅL 2015	TILTAK/ INDIKATORAR	PR APRIL	PROGNOSE 2015
1 Betra tannhelse	Forebyggjande folkehelsearbeid	OK, godt i gang	JA, vil oppnå mål
2 Ferdigbehandla pasientar	I tråd med årsplan 2015	OK, godt i gang	JA, vil oppnå mål
3 Økonomi	Økonomisk balanse	OK, godt i gang	JA, vil oppnå mål
	Budsjett- og rekneskapsstyring	OK, godt i gang	JA, vil oppnå mål
	Rådgeving	OK, godt i gang	JA, vil oppnå mål
4 Nærver på 92,5 % i sektoren	Revisjon av plan om nærver	OK, godt i gang	Førebels usikkert
5 Førebyggjande folkehelsearbeid	Timar utadretta verksemnd	OK, godt i gang	JA, vil oppnå mål
KOMMENTARFELT BUDSJETTMÅL:			
Tannhelsetenesta har stor fokus på budsjett- og rekneskapsstyring. Noko usikkerheit i samband med mål om nærver.			

RISIKOVURDERING Tannhelsetenesta

	FAKTORAR/ HENDINGAR	SANNSYNLIGHET	ØKONOMISK KONSEKVENS
1	Personalsituasjon	Moderat	Vakante stillingar
2	Klinikkstrukturplan	Liten	Blir ikkje iverksett i 2015
3			
4			
5			

NTO FORBRUK KOSTRAFUNKSJON 420 / 2015 vs. 2014

MERKNAD FORBRUK 420 ADM:	Noko lågare forbruk / færre ressursar på KF 420 i byrjinga av 2015 samanlikna med 2014
---------------------------------	--

Notat

Dato: 19.05.2015
Arkivsak: 2014/14567-29
Saksbehandlar: jonsmor

Til:	Kontrollutvalet v/sekr. Roald Breistein
Frå:	Fylkesdirektør økonomi

Handlingsplan - oppfølging etter selskapskontroll av Fastlandssamband Halsnøy AS og Hardangerbrua AS

Fylkesdirektør økonomi viser til sak 4 og 5 i fylkestinget 10.03.2015, der det vart vedteke at fylkesrådmannen skulle syte for følgjande (likelydande vedtak i begge sakene – for begge selskapa):

- *Sikre at styrerepresentantar og folkevalde får tilbod om tilstrekkeleg opplæring, i samsvar med KS sine tilrådingar.*
- *Stille krav til selskapsstyret om å etablera styreinstruks og instruks for dagleg leiing, rutinar for eigenevaluering, styreopplæring, styreseminar, årleg plan for styret sitt arbeid og samla utgreiing i årsrapport, i samsvar med KS sine tilrådingar.*
- *Utarbeide retningslinjer for val av styrerepresentantar og utøving av styreverv i samsvar med vedtak i fylkestinget.*
- *Lage ein handlingsplan innan 01.06.15, som syner kva tiltak som skal setjast i verk for å følgja opp tilrådingane i rapporten, når tiltaka skal setjast i verk og kven som skal ha ansvaret for iverksettinga.*

Status og handlingsplan:

I samsvar med eigarskapsmeldinga vil fylkesrådmannen etter neste val gje styrerepresentantar og folkevalde tilbod om tilstrekkeleg opplæring, i samsvar med KS sine tilrådingar.

På vegne av fylkesrådmannen har fylkesdirektør økonomi sendt brev til Fastlandssamband Halsnøy AS og Hardangerbrua AS, der dei er gjort merksam på at det er eit krav frå hovudeigar at selskapsstyra må etablera styreinstruks og instruks for dagleg leiing, rutinar for eigenevaluering, styreopplæring, styreseminar, årleg plan for styret sitt arbeid og samla utgreiing i årsrapport, i samsvar med KS sine tilrådingar.

Retningslinjer for val av styrerepresentantar og utøving av styreverv har fylkestinget vedtatt i sak 17/15 i møte 10.03.2015.

Hardangerbrua AS

5781 LOFTHUS

Dato: 19.05.2015
Vår ref.: 2014/14570-40
Saksbehandlar: jonsmor
Dykkar ref.:

Oppfølging etter selskapskontroll av Hardangerbrua AS

Fylkesdirektør økonomi viser til selskapskontroll av Hardangerbrua AS og fylkestingsvedtak i sak 5/15 i møte 10.03.2015.

I punkt 7 i vedtaket står det at fylkesrådmannen syter for å:

«Stille krav til selskapsstyret om å etablere styreinstruks og instruks for dagleg leiing, rutinar for eigenevaluering, styreopplæring, styreseminar, årleg plan for styret sitt arbeid og samla utgreiing i årsrapport, i samsvar med KS sine tilrådingar.»

Dette samsvarar i stor grad med punkt 1 i vedtaket der fylkestinget bed om at Hardangerbrua AS syter for å:

«Innføre følgjande praksisar tilrådd av KS:

- *Utarbeide styreinstruks*
- *Gjennomføre eigenevaluering for styret*
- *Tilbod om opplæring for styrerepresentantar*
- *Gjennomføre styreseminar med fokus på roller, ansvar og oppgåver*
- *Utarbeide årleg plan for styret sitt arbeid*
- *Slutte seg til KS sitt styrevervregister»*

Hordaland fylkeskommune viser til fylkestinget sitt vedtak nemnt ovanfor og ber om at selskapsstyret følgjer opp punkta.

Til orientering vil fylkesrådmannen etter neste val gje tilbod om opplæring til styrerepresentantar.

Nils Vetlesand
kst. fylkesdirektør økonomi

Jon-Rune Smørdal
Spesialrådgjevar

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Kopi til:
Roald Breistein

Fastlandssamband Halsnøy AS
postboks 49
5445 BREMNES

Dato: 19.05.2015
Vår ref.: 2014/14567-28
Saksbehandlar: jonsmor
Dykkar ref.:

Oppfølging etter selskapskontroll av Fastlandssamband Halsnøy AS

Fylkesdirektør økonomi viser til selskapskontroll av Fastlandssamband Halsnøy AS og fylkestingsvedtak i sak 4/15 i møte 10.03.2015.

I punkt 2 i vedtaket står det at fylkesrådmannen syter for å:
«Stille krav til selskapsstyret om å etablere styreinstruks og instruks for dagleg leiing, rutinar for eigenevaluering, styreopplæring, styreseminar, årleg plan for styret sitt arbeid og samla utgreiing i årsrapport, i samsvar med KS sine tilrådingar.»

Dette samsvarar i stor grad med punkt 5 i vedtaket der fylkestinget bed om at Fastlandssamband Halsnøy AS syter for å:

«Innføre følgjande praksisar tilrådd av KS:

- Utarbeide styreinstruks
- Gjennomføre eigenevaluering for styret
- Tilbod om opplæring for styrerepresentantar
- Gjennomføre styreseminar med fokus på roller, ansvar og oppgåver
- Utarbeide årleg plan for styret sitt arbeid
- Slutte seg til KS sitt styrevervregister»

Hordaland fylkeskommune viser til fylkestinget sitt vedtak nemnt ovanfor og ber om at selskapsstyret følgjer opp punkta.

Til orientering vil fylkesrådmannen etter neste val gje tilbod om opplæring for styrerepresentantar.

Nils Vetlesand
kst. fylkesdirektør økonomi

Jon-Rune Smørdal
Spesialrådgjevar

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Kopi til:
Roald Breistein

Fra: Halsnøysambandet (post@halsnoysambandet.no)

Sendt: 28.05.2015 11:27:40

Til: Hordaland Fylkeskommune - Postmottak; Stord kommune; Kvinnherad kommune

Kopi: Roald Breistein; hogne.haktorsen@hfk.no; Liv Kari Eskeland ; Ole Torbjørn Holmedal ; Svein Røyrvik ; Synnøve Handeland; Øyvind Hardeland

Emne: Handlingsplan - tiltak for å følge opp tilrådingar etter selskapskontroll av Fastlandssamband Halsnøy AS

Vedlegg: Handlingsplan.pdf

Oppfølging av tilrådingar etter Deloitte AS sin selskapskontroll av Fastlandssamband Halsnøy AS

Etter bestilling frå Kontrollutvalet i Hordaland fylkeskommune vart det i 2014 gjennomført selskapskontroll av Fastlandssamband Halsnøy AS.

Revisjonsrapporten vart handsama i fylkestinget i Hordaland 10. mars 2015. Fylkestinget gjorde vedtak om 5 punkter som Fastlandssamband Halsnøy AS må følge opp.

Siste punkt gjeld å utarbeida ein handlingsplan innan 1. juni 2015 som skal syne tiltak som skal setjast i verk for å følgja opp tilrådingane i rapporten, når tiltaka skal setjast i verk og kven som skal ha ansvaret for iverksettinga.

Styret i Fastlandssamband Halsnøy AS har i styremøte 22. mai 2015 handsama tilrådingane i revisjonsrapporten og punkter som fylkestinget ber selskapet følge opp.

Selskapet sin handlingsplan ligg vedlagt. Handlingsplanen vert samtidig sendt dei to andre offentlege aksjonærane i selskapet, kommunane Stord og Kvinnherad.

Ta kontakt med underteikna eller dagleg leiar/styreleiar Ole Torbjørn Holmedal (e-post: ole.torbjorn@holmedal.com – tlf. 930 27 493) dersom spørsmål til saka!

Med venleg helsing
Marlen Hellen

Fastlandssamband Halsnøy AS
Postboks 49 - 5445 Bremnes
Tlf. 53 42 97 06 - Mobil 906 35 383
www.halsnoysambandet.no

HANDLINGSPLAN FOR FASTLANDSSAMBAND HALSNØY AS - ETTER SELSKAPSKONTROLL AV DELOITTE AS

Tilrådingar	Tiltak	Tidspunkt	Ansvarleg
1. Innføre følgjande praksisar tilrådd av KS :			
a) utarbeide styreinstruks	Dagleg leiar og adm. utarbeidar forslag til styreinstruks. Vedtas på neste styremøte.	11. sept. 2015 - neste styremøte	Styret
b) gjennomføre eigenevaluering for styret	Gjennomføres i samband med styreseminar, første styremøte etter ferien.	11. sept. 2015 - neste styremøte	Styret
c) tilbod om opplæring for styrerepresentantar	Fortløpande vurdering etter behov. Styret deltar på relevante bransjesamlingar og styret vil ha særskilt fokus på dette for nye styremedlemmar etter generalforsamling i 2016.	Fortløpande	Styret
d) gjennomføre styreseminar med fokus på roller, ansvar og oppgåver	Gjennomfører styreseminar i samband med neste styremøte.	11. sept. 2015 - neste styremøte	Styret
e) utarbeide årleg plan for styret sitt arbeid	Vert utarbeida og vedtas på siste styremøte før jul. Dagleg leiar og adm. lagar utkast.	20. nov. 2015	Styret
f) slutte seg til KS sitt styrevervregister	Iverksatt (alle styremedlemmar er registrert). Dagleg leiar kontaktperson.	1. juni 2015	Styret
2. Gjennomgå selskapet sine system og rutiner for innkjøp og sikre at innkjøp blir gjennomført i samsvar med regelverket om offentlege anskaffingar.			
	Iverksatt. Selskapet nyttar fagkompetanse ved større innkjøp.	1. juni 2015	Styret
3. Legge arkivforskrifta til grunn for føring av selskapet sin postjournal.			
	Iverksatt.	1. juni 2015	Styret
4. Utarbeide skritlege rutinar for budsjettering og oppfølging av budsjett, som inkluderer retningslinjer for rapportering av avvik frå budsjett.			
	Vert utarbeida og vedtas på siste styremøte før jul. Dagleg leiar og adm. lagar innstilling.	20. nov. 2015	Styret

Notat

Dato: 28.05.2015
Arkivsak: 2014/15006-3
Saksbehandlar: fromann

Til:	Kontrollutvalet
Frå:	Fylkesrådmannen

Status handlingsplan etter forvaltningsrevisjon sjukefråvær

Det vert vist til notat frå Sekretariat for kontrollutvalet, datert 17.12.2014, arkivsak 2014/16413-2.

Fylkesrådmannen har hatt ein ny gjennomgang av status for den handlingsplanen som tidlegare er lagt fram for kontrollutvalet, jf. sak RS 85/14. Ved førre gjennomgang var 13 av 19 tiltak ferdig gjennomført.

Som vedlagte handlingsplan med status pr. 28.05.2015 viser, så er no ytterlegare to tiltak sjekka ut, jf. nr. 14 og 17. Arbeidet med refusjon av sjukeløn frå NAV, jf. hovudpunkt 2 og 3 i planen, har vist tydelege forbetringar. Motteke refusjon frå NAV auka med 6 millionar kronar frå 2013 til 2014. Personalseksjonen v/Servicesenter løn er no ajour med sjukelønsoppfølging/purring overfor NAV. Forbetringa skuldast dels at det er oppretta eit eige team som følgjer opp refusjonen frå NAV, dels at ein har fått eit betre verktøy i nytt lønssystem. Meirinntekta kan dermed sjåast som ei gevinstrealisering ved det nye lønssystemet.

Når det gjeld vitjing av einingar (tiltak nr. 14) så har dette vist seg svært nyttig for både Personalseksjonen og lokal leiing. Ein tar sikte på å halde fram med slike besøk, men frekvensen må avpassast med andre prioriterte oppgåver.

Fire tiltak er ikkje utført, og er merka med gult i statusfeltet pr. 28. mai 2015.

Tiltak nr. 3 – utarbeiding av manual til oppfølgingsmodulen: Arbeidet er i gang, men det er ikkje ferdigstilt. Det er sett av tid og kapasitet slik at arbeidet skal vere ferdig innan 31. juli 2014.

Tiltak nr 4, 7 og 8 – feilretting og implementering av fråværsrapportar og modulen «HR Analyse», er ikkje utført. Dette skuldast at leverandøren ikkje har greidd å rette opp dei feila vi har peika på. Personalseksjonen har ved fleire høve, seinast i møte 12.04.15, tatt opp alvoret med mangelfull fråværsstatistikk med leverandøren. Denne har på si side sagt seg lei for situasjonen, og har no sett i gang eit ekstraordinært prosjekt for å få analysemodulen på rett kjøl, ev. finne ei ny teknisk løysing.

Fylkesrådmannen ser svært alvorleg på at vi enda ikkje har fått levert eit tilfredsstillande verktøy for statistikk og analysar på HR-feltet, inklusive fråværsstatistikk. Ein vil med det første ta kontakt på leiarnivå med leverandøren.

Fylkesrådmannen tar sikte på ei ny orientering til Sekretariat for kontrollutvalet når det gjeld oppfølging av leverandør og implementering av statistikkverktøyet, innan 31.12.15.

Vedlegg:

Handlingsplan vedr. forvaltningsrevisjon av sjukefråvær, med status pr. 28. mai 2015.

Handlingsplan vedr. tilrådingar i forvaltningsrevisjonsrapport «Sjukefråvær i Hordaland fylkeskommune» - status pr. 28.05.15

Planen er en oppfølging av vedtak i Fylkestinget av 12.12.12, sak 84/12:

«På bakgrunn av forvaltningsrevisjonsrapport «Sjukefråvær i Hordaland fylkeskommune» ber fylkestinget fylkesrådmannen syte for å:

1. Betre kompetansen til leiarane slik at dei kan hente ut føremålstenlege statistikkar frå personalportalen ut frå egne behov.
2. Sikre korrekt innrapportering av sjukefråvær i personalportalen.
3. Systematisere og analysere dokumentasjon knytt til avslag på refusjonskrav for å sikre utvikling og læring.
4. Lage ein handlingsplan innan 01.02.2013 som viser kva tiltak som skal setjast i verk for å følgje opp tilrådingane i rapporten, når tiltaka skal setjast i verk og kven som skal ha ansvaret for iverksetjinga.»

Tilrådingane i forvaltningsrapporten er identisk med punkta 1-3 i vedtaket over.

Hovudpunkt	Nr	Tiltak	Ansvar	Når	Status pr. 28. mai 2015
1. Betre kompetansen til leiarane	1	Informasjon om forvaltnings-rapporten og kursplan i rektormøte	Personaldir.	10. jan.13	Utført
	2	Obligatorisk leiarkurs i oppfølging av sjukmeldte, inkl. bruk av personalportalen. Dagskurs: Bergen 5. februar Stord 20. februar Bergen 4. mars Voss 5. mars Tannklinikksjefar 19. mars	Personaldir.	Feb-mars 2013	Utført: - 6 samlingar 2013. - Sjukmeldingsreglar og oppfølging i portalen tema i all leiaropplæring 2014. - Temadag fråvær 11.09.14
	3	Utarbeiding av manual til modulen for oppfølging av sjukmeldte	Personaldir.	Feb-mai 2013	Påbegynt, planlagt ferdig juli 2015.
	4	Oppfølging av sak om meir brukarvenlege fråværsrapportar i personalportalen	Personaldir.	Feb-mai 2013	Leverandør purra på nytt april 2015. Forbetring ikkje utført.
	5	Introkurs personalportalen for nye leiarar Dagskurs.	Personaldir.	Jan, sep 2013	Utført 22. januar og 17. sept. 2013
	6	Implementering av pilotversjon av analysemodul i personalportalen («HR Analyse»)	Org.dir.	Feb 2013	Pilotversjon erstatta av ny versjon på Oracle-plattform
	7	Utvikling/testing/feilretting og godkjenning av leveranse analysemodul	Org.dir	Feb – juni 2013	Pågår, men leverandøren har ikkje greidd å rette opp viktige feil.
	8	Leiaropplæring i analysemodul	Org.dir	Mars-april 2013	Utsett, jf. tiltak 7

Hovudpunkt	Nr	Tiltak	Ansvar	Når	Status pr. 28. mai 2015
	9	Arbeidsgivarkonferanse for einingsleiarar, to dagar.	Personaldir.	11.-12. sep 2013	Utført. Gjennomført to samlingar i 2014, april og oktober for ca. 300 leiarar
2. Sikre korrekt innrapportering av sjukefråvær i personalportalen	10	Utarbeide årshjul for lønsarbeidet	Leiar servicesenter løn	Jan-feb 2013	Utført
	11	Utarbeide månadshjul for lønsarbeidet	Leiar servicesenter løn	Feb 13	Utført
	12	Revidering av rutine for refusjonsarbeidet i servicesenter løn	Leiar servicesenter løn	Nov 2013	Utført
	13	Revidere rutinstøtte for lokal registrering av sjukefråvær i personalportalen	Prosjektleiar HR 2012	Feb 13	Utført
	14	Vitjing av ca 10 einingar (stikkprøver) for sjekk av innrapportering sjukefråvær	Leiar servicesenter løn	Feb – juni 2013	Utført (delvis). 3 einingar vitja. Held fram med nye einingar 2. halvår 2015. Ansvar: ME
3. Systematisere og analysere dokumentasjon knytt til avslag på refusjonskrav	15	Utvikle verktøy og rutine for registrering av avslag på refusjonskrav	Leiar servicesenter løn	Feb-juni 2013	Utført
	16	Utvikle rutine for analyse og rapportering av manglande sjukelønsrefusjon	Leiar servicesenter løn	Mai-juli 2013	Utført
	17	Avtale møte med NAV Forvaltning vedr. manglande refusjon av sjukeløn	Personaldir.	Mars + oktober 2013	Ikkje lenger aktuelt, kontakt og oppfølging utført pr. telefon.
	18	Kurs i sjukefråværsrapportering og rekneskapsoppfølging for kontorstøttefunksjonen i einingane	Personaldir.	Okt. 2013	Utført Nytt kurs gj.ført okt. 2014
	19	Overvaking av faktisk sjukelønsrefusjon frå NAV	Leiar servicesenter løn	Jan-des 2013	Skjer månadleg i tråd med rutine

Notat

Dato: 28.05.2015
Arkivsak: 2014/10536-38
Saksbehandlar: helhaav

Til:	Sekretariatet for kontrollutvalet
Frå:	Fylkesrådmannen

Forvaltningsrevisjon innan "Prosjektstyring". Handlingsplan

Fylkestinget handsama i møte 10.03.2015 forvaltningsrevisjon innan «Prosjektstyring» og gjorde følgjande vedtak:

På bakgrunn av forvaltningsrevisjonsrapport innan «Prosjektstyring», ber fylkestinget fylkesrådmannen syta for å:

1. *Bidra til at eigedomsseksjonen får etablert eit heilskapleg og oppdatert prosjektstyringssystem, som er tilpassa behov i bygge- og rehabiliteringsprosjekt, og som mellom anna inneheld:*
  - a) *Rutinar for å gjennomføre risikovurderingar og overvake risiko i heile prosjektperioden, samt at dette blir registrert og kommunisert til rett instans.*
  - b) *Rutinar og ansvar for kvalitetssikring av planlegging og gjennomføring av investeringsprosjekt, og vurdere å utarbeide sjekklister for kvalitetssikring av prosjektgjennomføring.*
  - c) *Retningslinjer for oppfølging av dei ulike fasane i prosjekta, og prosedyrar, rutinar og sjekklister for å sikre at aktiviteter blir gjennomført som føresett.*
  - d) *Systematisk prosjektevaluering for å bidra til kontinuerleg forbetring av prosjektstyring og organisasjonslæring.*
  - e) *Rutinar for oppfølging av kontraktar.*
2. *Etablere internkontroll som sikrar at krava i prosjektstyringssystema blir følgd i praksis.*
3. *Sikre at det ved oppstart av alle prosjekt blir etablert ei formalisert prosjektorganisering med klare ansvarsforhold og rapporteringslinjer, samt at prosjektorganiseringa blir vurdert og eventuelt endra ved behov undervegs i prosjektet.*
4. *Etablere ei styringsgruppe for større bygge- og rehabiliteringsprosjekt.*
5. *Etablere ein strategi for å sikre naudsynt kapasitet og kompetanse til gjennomføring av bygge- og rehabiliteringsprosjekt.*

6. *Lage ein handlingsplan innan 01.06.2015 som viser kva tiltak som skal setjast i verk for å følgje opp tilrådingane i rapporten. Og når tiltaka skal setjast i verk og kven som skal ha ansvaret for iverksetjinga.*

I rapporten frå forvaltningsrevisjonen om prosjektstyring er systemet som vart utarbeid i 1997 omtala. Systemet er ikkje komplett og vert mest nytta for overordna aktivitet knytt til politisk og /eller administrativ handsaming. Mange kapittel er ikkje utarbeid og somme er ikkje i samsvar med nye modellar for gjennomføring av prosjekta. Det er difor trong for å utarbeide eit nytt prosjektstyringssystem for eigedomsseksjonen.

Fylkeskommunalt eigedomsforum som er eit fellesorgan for fylkeskommunane, har utarbeid et prosjektstyringssystem som er omhandla i rapporten. Dette har vorte nytta på ein skilde prosjekt i HFK og er godt utgangspunkt for eit nytt prosjektstyringssystem for eigedomsseksjonen. Dette skal sikre at det vert utarbeid rutinar for pkt. 1,2 og 3 i vedtaket frå fylkestinget.

Til no har det ikkje vore nytta styringsgrupper for store bygge- og rehabiliteringsprosjekt. Dette må utgreiast i lys av fullmaksreglementet som gjeld i dag.

Over lang tid har investeringsnivået på eigedomssida i HFK vore svært høgt. Dette skjer samstundes med at aktiviteten i samfunnet elles er på høg gir. Det har difor vist seg vanskeleg å rekruttere røynde prosjektleiarar til prosjekta våre. Belastninga på prosjektleiarane våre har over lang tid vore stor, og framover må aktivitetsnivået avstemmas med den kapasitet og kompetanse ein rår over og kan få tak i.

Det er no tilsett ny eigedomsdirektør som startar i stillinga 1. august 2015. Det er naturleg at han får uttale seg om arbeidet som skal setjast i gang etter vedtaket i fylkestinget.

Arbeidet med eit revidert prosjektstyringssystem som omhandlar pkt. 1, 2 og 3 er starta opp og ein vonar å ha eit revidert system operativt i første halvår 2016. Pkt. 4 og 5 ber ein å komme attende til etter at ny eigedomsdirektør er på plass.

Notat

Dato: 26.05.2015
Arkivsak: 2015/5417-1
Saksbehandlar: rangjer

Forvaltningsrevisjon HMT og internkontroll 2014

Deloitte gjennomførte hausten 2014 ein forvaltningsrevisjon av internkontroll og HMT på oppdrag frå kontrollutvalet. Rapporten frå revisjonen vart handsama i Fylkestinget 10.03.15, sak 7/2015.

Det vart vedteke at fylkesrådmannen på bakgrunn av forvaltningsrevisjonsrapporten skulle syte for å:

1. Setje i verk naudsynte tiltak i høve dei 15 tilrådingane som går fram av punkt 6 i rapporten.
2. Lage ein handlingsplan innan 1.6.2015 som viser kva tiltak som skal setjast i verk for å følgje opp tilrådingane i rapporten, når tiltaka skal setjast i verk og kven som skal ha ansvaret for iverksettinga.

Vedlagt ligg ein gjennomgang av dei 15 tilrådingane, samt handlingsplan for tiltaka.

Vedlegg

- 1 Forvaltningsrevisjon HMT og internkontroll 2014 - gjennomgang av tilrådingar
- 2 Forvaltningsrevisjon HMT og internkontroll 2014 - handlingsplan oppdatert

Notat

Dato:
Arkivsak: -
Saksbehandlar: rangjer

Til: Kontrollutvalet

Frå: Fylkesrådmannen

Forvaltningsrevisjon HMT og internkontroll

Deloitte gjennomførte hausten 2014 ein forvaltningsrevisjon av internkontroll og HMT på oppdrag frå kontrollutvalet. Dette dokumentet beskriv dei tiltaka som er eller vil bli utført i samband med dei tilrådingane revisjonen gjev. Tilrådingane med føreslegne tiltak er attgjevne i nummerert rekkjefølgje.

1. *Gjere tydeleg at fylkesrådmannen har eit overordna ansvar for arbeidet med kvalitet, HMT og informasjonstryggleik.*

Hausten 2014 og våren 2015 er alle styrande dokument innom kvalitetsarbeid, HMT og informasjonstryggleik revidert. Det same gjeld styrande dokument for IA. Det går no klart fram i styringsdokumenta at fylkesrådmannen har formelt ansvar. Fylkesdirektør organisasjon har i dei fleste tilfella dagleg praktisk ansvar.

Ansvarsfordeling i linja og fullmaktsreglement har vore og vil halde fram med å vere tema på leiarsamlingar og i leiaropplæring i 2014 og 2015.

2. *Vurdere å innføre årlege oppdragsbrev eller tilsvarende systematisering av måltal og krav til dei enkelte leiarar, og forsikre seg om at alle leiarar kjenner til kva fullmakter dei har.*

Det vart frå 2015 innført årlege oppdragsbrev frå fylkesrådmannen til fylkesdirektørane, slik at arbeidsmål og pliktar knytt til leiaransvaret er klart definert og kommunisert. Desse oppdragsbrev vil mellom anna dekke budsjett, sentrale arbeidsmål, HMT, IA og andre relevante områder.

Fullmaktsdelegasjon var òg tema i forvaltningsrevisjon personal som vart gjennomført i 2013. Dette har difor vore eitt av temaa som har vore handsama på dei to store leiarsamlingane som vart arrangert i 2014. HFK planlegg å halde fram med faste leiarsamlingar med tilbod om opplæring i aktuelle tema. Fullmaktsreglementet er under revisjon og vert lagt fram for handsaming i administrasjonsutvalet medio juni 2015.

Det er planar om å skaffe eit system for e-læring i 2015/2016. Opplæring i fullmaktsreglane er eit av områda der dette er aktuelt å ta i bruk for leiaropplæring.

3. *Utvikle styrande dokument slik at det går fram meir konkrete krav til internkontrollen og korleis dei ulike prosessane/aktivitetane i internkontrollen er meint å fungere, under dette:*
  - a. *Setje tydelegare krav til korleis einingsleiarar og fylkesdirektørar skal følgje opp internkontrollen i eigne einingar.*

- b. *Setje tydelegare krav til risikovurderingar og kva rolle desse skal spele i kvalitetsarbeidet i fylkeskommunen (ikkje berre innanfor HMT og informasjonstryggleik, men på alle område der det er fastsett mål, reglar og krav til rapportering).*

Eit fungerande internkontrollsystem avheng av eit godt kontrollmiljø, der medarbeidarane sine haldningar, verdiar og kompetanse er sentralt. Det har det siste året vore auka satsing på utvikling av leiarane i HFK. Mellom anna har internkontroll og avvikshandsaming vore tema, der det er vektlagt at leiarane må vidareføre gode haldningar inn i eigen organisasjon, til alle tilsette.

Alle styringsdokumenta innom kvalitetsarbeid, HMT og informasjonstryggleik gjer no leiarane ansvarlege for internkontroll. Det vert stilt krav om å ta opp vedtekne planar i einingsmøter, og å rapportere jamleg om framdrift i leiargruppene. Dette gjeld mellom anna HMT-plan, IT-plan og oppfølgingsplan etter medarbeidarundersøking. I tillegg skal framdrift etter planen vere tema i jamlege leiar- og personalmøter.

I den årlege eigenkontrollen er eitt av spørsmåla om einingane har utarbeidd mål for HMT-arbeidet. Det vil i løpet av 2015 verte gjennomført ein stikkprøvekontroll for å følgje opp resultatet her. For HMT-området er det dessutan laga ei sjekklister for internkontroll til hjelp i arbeidet.

Hausten 2014 gjennomførte alle avdelingane i HFK ei risikovurdering av beredskapen i eininga. I tillegg til dei eksisterande krav til risikovurderingar innom områda HMT og informasjonstryggleik, vil HFK stille krav til risikovurdering av mellom anna budsjettoppfølging, sjukefråvær, innkjøp og prosjekt. I tillegg kan det vere aktuelt å sette krav til risikovurderingar innom opplæringsområdet, på særskilte tema i opplæringslova og i skulebruksplanane. Ei risikovurdering medfører ikkje automatisk at det må gjerast tiltak på områda, men skal gjere avdelingane/einingane merksame på dei risikoane som eksisterer. Berre på denne måten kan einingsleiarane vere medvitne om risikoen og kva som er *akseptabelt risikonivå*. Det skal på overordna nivå etablerast retningslinjer for kva som er akseptabel risiko, men einingane skal tilpasse desse til eiga verksemd.

4. *Syte for at alle einingar og avdelingar tar i bruk risikovurderingar som eit verktøy i kvalitets- og internkontrollarbeidet for å kartlegge risiko for svakheiter knytt til måloppnåing, regeletterleving og rapportering.*

Framover vil det bli stilt krav til risikovurdering innom nye område. Frå 2016 vil dette bli del av oppdragsbrevet som vart innført for avdelingane frå 2015. Med dette sikrar ein at avdelingane må rapportere i fylkesrådmannen på dei risikovurderingane som er gjennomført.

I tillegg må det påleggast dei enkelte einingar, spesielt skulane, å ta i bruk malane for risikovurderingar innanfor enkelte områder. Sannsynlegvis vert det i mange tilfelle gjennomført uformelle risikovurderingar i einingane. Desse må settast i system slik at alle risikovurderingar vert dokumentert. Linjeleiarane må gjerast ansvarlege for oppfølginga, slik at HFK sikrar at risikovurderingane vert gjennomført.

Einingane vil i løpet av 2015 få tilbod om opplæring i korleis risikovurdering kan nyttast som eit verktøy i kvalitetsarbeidet, og korleis malane kan hjelpe i gjennomføringa. HFKs malar for risikovurdering er oppdatert i januar 2015.

5. *Sikre at alle einingar og avdelingar set i verk risikoreduserande tiltak basert på gjennomførte risikovurderingar, og at dei utarbeider tilstrekkeleg med kontrollerande rutinar.*

Det vert frå 2016 del av oppdragsbrevet at risikovurderingar skal nyttast som verktøy i planarbeidet. Det skal settast i verk risikoreduserande tiltak basert på risikovurderingane der det vert identifisert risiko som er høgare enn *akseptabelt nivå*. I tilfelle der det vert identifisert høg risiko utan at det vert sett inn tiltak, skal det grunngjevast kvifor ein ikkje ser det som naudsynt gjere tiltak. Avdelingsleiarane skal rapportere identifiserte risikoar og tiltak som er utførte.

6. *Vurdere korleis ein kan bruke innspel frå brukarar og tilsette på ein meir systematisk måte for å forbetre tenestene.*

Allereie i 2014 vart spørjeundersøkingar tatt i bruk som verktøy i HFK. For fyrste gong vart det gjennomført ei medarbeidarundersøking, og avdelingane vert no følgt opp tett for å sikre at alle einingar følgjer opp det som kom fram i undersøkinga.

Våren 2015 vert det gjennomført ei større brukarundersøking for organisasjons- og økonomiavdelinga. Alle leiarar i HFK vil få moglegheit til å svare på undersøkinga. Basert på denne undersøkinga vil ein også gjennomføre brukarundersøkingar for enkelteiningar, til dømes IT, der også medarbeidarar, særskilt systemansvarlege, skal svare. Målet med desse undersøkingane er å få informasjon om korleis organisasjonen elles oppfatar tenestene frå organisasjonsavdelinga, og innspel til korleis ein kan betre tenestane.

I samband med at HFK no utviklar nye internettsider, vil det bli aktuelt å sjå på løysingar for forslagskasser for publikum. Spesielt for dei fagavdelingane som ikkje har dagleg direktekontakt med innbyggjarane (kultur-, samferdsels- og regionalavdelinga) kan dette vere ein god måte å få innspel på. Det er våren 2015 gjennomført ei brukarundersøking for nettsidene til hordaland.no. Samstundes er det viktig at alle fagavdelingane gjennomfører jamlege brukarundersøkingar. Skulane gjer jamleg undervisningsevaluering.

Det nye meldingsskjemaet for *ros & ris* som vart gjort tilgjengeleg i Kvalitetsportalen våren 2014 er i aukande bruk. For å auke bruken av skjemaet ytterlegare må ein sjå på om det er mogleg å knytte det til intranett. Ein er usikre på i kva grad meldingar som kjem inn vert handsama og eventuelt vidareformidla. Det er difor stor fokus på haldningsendring, slik at organisasjonen ser nytten av å ta i mot informasjon som kjem i desse meldingane. Verneomboda i einingane har tilgang til å sjå på kva skjema som er sendt inn, og korleis dei er handsama.

I samband med eigenkontrollen vil det frå 2015 settast krav til at alle avdelingsdirektørane melder om kor mange avviksmeldingar som er komne inn, og kor mange som er handsama. Verneomboda har i 2015 fått ny opplæring i oppfølging av avviksmeldingar.

7. *Få på plass system for dokumentstyring med rutinar for godkjenning og oppdatering av prosedyrar.*

Dokumentarkivet i Kvalitetsportalen skal saman med ePhorte utgjere HFK sitt system for dokumentstyring. Alle dokumenta i dokumentarkivet skal gjennomgåast og eventuelt reviderast årleg, for å sikre at rutine framleis er rette. Dei einskilde einingane som har lagt ut dokumenta er ansvarlege for at dette vert gjort.

Det har hittil ikkje vore sett av tilstrekkeleg ressursar for å sikre at dokumenta er revidert. Sjølv om det vart vedteke i toppleiargruppa i august 2014 at alle dokumenta skulle kvalitetssikrast innan utgangen av 2014, står det framleis mange dokument att å revidere. Ein må i løpet av 2015 etablere rutinar for å sikre at alle dokumenta i dokumentarkivet til ei kvar tid er oppdatert, og at ePhorte vert nytta i samband med godkjenning av dokumenta.

8. *Sikre at alle leiarar og tilsette set seg inn i fylkeskommunen sine etiske retningslinjer, og gjere tiltak for å setje rette merksemd mot førebygging av korrupsjon og misleghald.*

Våren 2015 vert det sett i gong forsøk med e-læring i HFK. Om forsøket lukkast, vert det gjennomført opplæring i etiske retningslinjer som fyrste e-læring. Opplæringa vert gjennomført med eit avgrensa tal informasjonsbilete, og nokre obligatoriske spørsmål til slutt. Dette skal sikre at alle har forstått innhaldet i opplæringa. Ved å nytte eit system som gjev god informasjon om gjennomføring, og anledning til å purre på dei tilsette, sikrar ein at alle tilsette gjennomfører programmet.

Dokumentet «Beskytt kommunen» frå Kommunenes sentralforbund skal gjennomgåast i alle leiargruppene i løpet av våren 2015.

HFK ønskjer å ta i bruk eit e-læringssystem som vi kan nytte til alle slike områder der viktig informasjon skal ut til alle tilsette. Dette gjeld til dømes nye varslingsrutinar og opplæring i informasjonstryggleik og teoretisk brannvern.

Førebygging av korrupsjon og misleghald vil bli tema på ei leiarsamling i 2015. Varsling og etikk vil vere tema på samling for hovudtillitsvalde og verneombod juni 2015.

9. *Gi tilstrekkeleg opplæring til leiarar og tilsette i kvalitetsarbeid og bruk av kvalitetssystemet, og som ein del av dette gi alle tilsette tilstrekkeleg informasjon om målet med avvikshandsaminga og korleis ein registrerer og følgjer opp avvik.*

I mai og juni 2015 får leiarar, kvalitetsansvarlege og verneombod i fylkesadministrasjonen tilbod om opplæring i kvalitetsarbeid og bruk av kvalitetsportalen. Det vil for hausten 2015 bli utarbeidd ein plan for heile opplæringsavdelinga, slik at alle skulane får tilbod om tilsvarande kurs. Tilsvarande vil bli utarbeidd for tannhelseavdelinga.

Kvalitetsarbeid og avvikshandsaming har vore tema for jamlege artikkelar på intranett hausten 2014 og våren 2015. Det har og vore tema i leiaropplæringa og i leiarnytt. Det er planlagt e-læring for leiarar hausten 2015, med spesielt fokus på avvikshandsaming/forbetningsarbeid.

I april 2015 er det publisert ein brukarmanual for Kvalitetsportalen for tilsette. Det same gjeld brukarmanual for leiarar, kvalitetsansvarlege og verneombod.

10. *Vurdere å omtale varslingsrutinane i modulen for avviksregistrering i det elektroniske kvalitetssystemet, slik at det vert lettare for dei tilsette å forstå skilnaden mellom dei to typane meldingar.*

Sjølv om det lenge har eksistert gode rutinar for varsling i HFK, har det ikkje vore tilstrekkeleg kjend og forankra i organisasjonen. Det vart i 2014 arbeid med ny varslingsrutine, som vart vedtekte av fylkesutvalget i mars 2015. Dei tillitsvalde og verneomboda var sentrale i utarbeiding av den nye rutinen, som vart publisert i Kvalitetsportalen og gjort gjeldande frå 26. mars 2015. Det vart samstundes lagt ut eit skjema for skriftleg varsling, som kan nyttast dersom ein ønskjer det. Det er samstundes oppretta eit nytt varslingsutvalg.

I den grad det er mogleg er det lagt til informasjon om varslingar i avviksmodulen i Kvalitetsportalen. Det vil i tillegg i løpet av 2015 verte gjennomført e-læring i varslingsrutinar for alle tilsette. Saman med dei nye rutinane, håper ein at dette vil gjere det lettare for dei tilsette å forstå skilnaden mellom varsling og avvik.

11. *Fastsette tydelegare krav til korleis leiarar skal gjennomføre oppfølging av internkontrollen i si verksemd, og som ein del av dette korleis dei skal følgje opp resultatata frå eigenkontrollen.*

Eigenkontrollen vert kvart år handsama i toppleiargruppa og i HAMU. Det vert etter dette laga ein handlingsplan som skal følgjast opp jamleg både i toppleiargruppa og i HAMU. Avdelingsdirektørane stiller krav til sine einingsleiarar om korleis dei skal rapportere om oppfølging av handlingsplanen i dei einkilde einingane.

Det har våren 2015 vore gjennomført møter med avdelingsdirektørane for å følgje opp framdrifta i etterarbeidet etter medarbeidarundersøkinga 2014. I tråd med teorien om eit godt kontrollmiljø vert dette rekna som del av internkontrollen i HFK, og det må sikrast at dei planane som vart utarbeidde i einingane vert følgde opp med tiltak.

Hausten 2015 vil det bli gjennomført stikkprøver for å validere resultatene fra eigenkontrollen. Mellom anna vil ein sjå på om HMT-planane eksisterer i alle einingar, og at dei er gjort tilgjengelege i Kvalitetsportalen.

12. *Setje krav til at alle underliggende einingar (til dømes Skyss) rapporterer om arbeidet med HMT og internkontroll.*

I oppfølginga av eigenkontrollen rapporterer større underliggende einingar (t.d. Skyss og skulane) for seg sjølve. På denne måten vert det synleg i kva grad dei arbeider med internkontroll og HMT.

Det vil frå 2016 bli innført krav til *tilstandsrapport* frå underliggende einingar som Skyss og Bybanen utbygging, etter modell av skulane si årlege rapport. Her skal mellom anna talet på AMU-møter og avviksmeldingar, og kommentarar til kvalitetsarbeid, økonomi, sjukefråvær og store prosjekt inngå.

Det vert frå våren 2015 innført krav om at møtereferata frå AMU skal leggjast under lokale dokument i Kvalitetsportalen, slik at desse kan følgjast opp.

13. *Sikre at alle einingar har system og rutinar på plass i samsvar med krav til internkontroll i arbeidsmiljølova § 3-1 (2). Spesielt må fylkeskommunen sjå til:*

- a. *At dei einingane som ikkje har fastsett eigne mål for HMT i eininga gjer det.*
- b. *At alle einingar gjennomfører HMT-kartlegging, t.d. vernerundar, vernemøte mv. og utarbeider handlingsplanar med bakgrunn i funn frå desse kartleggingane.*
- c. *At einingsleiarar systematiske følgjer opp internkontrollen i eiga eining*

Alle avdelingar og einingar som får førespurnad om det skal gjennom eigenkontroll rapportere om oppfølging av HMT-arbeidet, som grunnlag for toppleiinga sin årlege gjennomgang. Det vil våren 2015 verte gjennomført stikkprøvekontroll for å sikre at dei einingane som rapporterer at dei har fastsett mål for HMT-arbeidet faktisk har gjort dette, og har gjort tilgjengeleg måla i Kvalitetsportalen.

Alle einingar har krav om rutinar i samsvar med Internkontroll i si verksemd. Her kan einingane nytte ein eigen sjekkliste for Internkontroll, som tar føre seg alle dei lovpålagte områda i HMT-arbeidet. Rapporteringa om HMT-arbeid og internkontroll skjer i linja, og fylkesdirektørane har ansvar for å følgje opp at alle einingane arbeider rett med HMT og internkontroll elles.

Ved tilsyn frå Arbeidstilsynet skal det kunne leggjast fram naudsynt dokumentasjon for HMT-arbeidet. Her kan einingane òg nytte sjekklista for Internkontroll

Medarbeidarar og leiarar er ansvarleg for å melde om og følgje opp avvik og uønskte hendingar. Avvikssystemet i Kvalitetsportalen skal brukast til dette. Linjeleiinga har ansvar for å sikre at forbetringstiltak vert sett i verk.

14. *Vurderer om verneområda på nokre av skulane er for store til at verneombodet har full oversikt og kan ivareta sine oppgåver på ein forsvarleg måte.*

Det er arbeidsmiljøutvala i fylkeskommunen som har definert omfanget på dei einskilde verneområda på einingsnivå. HAMU har fått i oppdrag å sjå på organiseringa og kompleksiteten av dei største verneområda på nytt. Dette gjeld ikkje berre skulane, men òg fylkesadministrasjonen. HAMU har oppgåva med å følgje opp vurderinga, og skal levere ei innstilling innan 1. oktober 2015.

Det skal i løpet av 2015 leggjast fram ei ny rutine for AMU-arbeid, tilpassa organisasjonen i HFK.

15. *Syte for at det kjem på plass tilstrekkeleg internkontroll knytt til elektronisk behandling av personopplysningar (jf. krav i personopplysningsforskrifta). Under dette m.a.*

- a. *At avdelingar og einingar får oversyn over behandlingar av personopplysningar i systema dei arbeider med, og at dette vert samla i ei oversikt for fylkeskommunen.*
- b. *At det vert gjennomført risikovurderingar knytt til system som behandlar personopplysningar.*

Det vart hausten 2014 sett ny fokus på informasjonstryggleik i fylkeskommunen. Som del av dette vart det samla inn oversikt over system som handsamar personopplysningar frå alle avdelingane, slik at oversikten no er rett. Oversikten vert fortløpande oppdatert av rådgjevar informasjonstryggleik. Fylkesdirektørane er gjort ansvarlege for å vite kva system som til ei kvar tid vert nytta i underliggande einingar.

Frå 15. april 2015 er det oppretta ordning med Personvernombod i HFK. Dette stiller auka krav til oppfølging av system med personopplysningar.

Det har vore krav til systemansvarlege om å gjennomføre risikovurderingar etter personopplysningsloven. Rolla til dei systemansvarlege har ikkje vore klart definert, og det har difor ikkje vore arbeidd godt nok med risikovurderingar og anna systemoppfølging i dei einskilde einingane. I samband med fornya fokus på rolla som systemansvarleg, vert det òg gjennomført opplæring i risikovurdering av system.

Handlingsplan

jf tilrådingar i forvaltningsrevisjon HMT og internkontroll, Deloitte 2014

Planen er ei oppfølging av vedtak i Fylkestinget av 10.03.15, sak 7/2015

Kategori	Nr	Tiltak	Ansvar	Frist	Tilr. nr	Status
Styringssystem	1	Styrande dokument informasjonstryggleik revidert	Informasjons-tryggleiksrådgevar	01.06.2015	1	Godkjent i fylkesutvalet 19.05.2015 og publisert i Kvalitetsportalen.
	2	Styrande dokument kvalitetsarbeid revidert	Kvalitetskoordinator	01.06.2015	1	OK. Publisert i Kvalitetsportalen.
	3	Styrande dokument HMT revidert	HMT-sjef	01.06.2015	1, 13	Ny HMT-plan godkjent og publisert hausten 2014.
	4	Fullmaktsreglement revidert	Fylkesrådmannen	30.06.2015		Vert handsama i administrasjonsutvalet 17.06.2015
	5	Etablere rutine for å sikre kontinuerleg oppdatering og årleg revidering av dokumenta i Kvalitetsportalen	Kvalitetskoordinator	30.09.2015	7	
Målstyring	5	Oppdragsbrev til fylkesdirektørane	Fylkesdirektør organisasjon	01.03.2015	2	OK
	6	Innføre risikovurderingar på definerte områder som krav i oppdragsbrev 2016	Fylkesrådmannen	31.01.2016	4	Sjå tiltak 9 for rapportering.
	7	Følgje opp at vedtekne planar ligg til grunn for utvikling, og at det vert rapportert på framdrift i leiargruppene	Fylkesrådmannen	31.12.2015	3	
Rapportering	8	Innføre krav til rapportering frå større einingar (Skyss, Bybanen utbygging, OT/PPT, Tannhelse).	Fylkesrådmannen	31.03.2016	12	Vert løyst gjennom krav til risikovurdering på definerte områder (tiltak nr 6).
	9	Innføre rapportering på identifiserte risikoområder i toppleiargruppa	Fylkesrådmannen	31.03.2016	5	Sjå tiltak 6 for krav.
	10	Innføre gjennomgang av statistikk for avviksmeldingar i toppleiargruppa	Fylkesrådmannen	31.03.2016	6	
	11	Innføre krav om at referat frå AMU-møter skal gjerast tilgjengelege i Kvalitetsportalen	Fylkesrådmannen	30.06.2015	14	
Internkontroll	12	Sette oppfølging av Eigenkontroll 2014 på møteplanen for toppleiargruppa og HAMU kvart kvartal	Fylkesdirektør organisasjon	01.10.2015	11	

Kategori	Nr	Tiltak	Ansvar	Frist	Tilr. nr	Status
	13	Følgje opp at fylkesdirektørane har oppfølging av eigenkontrollen som tema i sine leiargrupper	Fylkesrådmannen	30.09.2015	11	
	14	Stikkprøvekontroll for å kvalitetssikre resultatet i eigenkontroll 2014	Kvalitetskoordinator	31.08.2015	3, 13	Vert del av årshjulet
Leiarutvikling	15	Etablere jamlege leiarsamlingar med opplæring i aktuelle tema	Fylkesdirektør organisasjon	01.04.2015	2	OK, overført til løpande aktivitet
	16	Lage plan for leiaropplæring for å sikre at leiarfullmaktene og fylkesrådmannen sitt ansvar er klart for alle	Personaldirektør	31.08.2015	1	Jf. pkt 17.
	17	Gjennomføre e-læring om avvikshandsaming for leiarar	Kvalitetskoordinator	31.03.2016	9	
	18	Ha førebygging av korrupsjon og misleghald som tema på ei leiarsamling	Personaldirektør	31.12.2015	8	
	19	Dokumentet «Beskytt kommunen» frå Kommunenes sentralforbund skal gjennomgåast i alle leiargruppene i løpet av våren 2015	Fylkesrådmannen	30.06.2015	8	I arbeid.
Medarbeidar-opplæring	20	Lansere brukarmanualar for Kvalitetsportalen	Kvalitetskoordinator	31.05.2015	9	Siste høringsrunde pågår.
	21	Gjennomføre opplæring i kvalitetsarbeid og bruk av kvalitetsportalen for leiarar og kvalitetsansvarlege i fylkesadministrasjonen	Kvalitetskoordinator	30.06.2015	9	Kurs er sett opp i byrjinga av juni. Nye kurs vil bli sett opp med jamne mellomrom.
	22	Lage plan for opplæring i kvalitetsarbeid og kvalitetsportalen for skulane	Kvalitetskoordinator	31.08.2015	9	
	23	Lage plan for opplæring i kvalitetsarbeid og kvalitetsportalen for tannklinikkane	Kvalitetskoordinator	31.08.2015	9	
	24	Gjennomføre e-læring i etiske retningsliner for alle tilsette	Fylkesdirektør organisasjon	30.09.2015	8	
	25	Gjennomføre e-læring i varslingsrutinar for alle tilsette	Fylkesdirektør organisasjon	31.12.2015	10	
Forankring og medvirkning	26	Sikre at einingane utfører tiltaka som vart identifisert etter MU2014	Fylkesrådmannen	31.10.2015	6	Rapportering på status seinast 01.06.2015.
	27	Gjennomføre brukarundersøking for IT-seksjonen, med leiarar, medarbeidarar og systemansvarlege som respondentar	Fylkesdirektør organisasjon	31.05.2015	6	OK. Analyse pågår.
	28	Utrede eventuelle løysingar for forslagskasser for publikum	Kommunikasjonsdirektør	30.06.2016	6	Må sjåast i samband med nye nettsider.

Kategori	Nr	Tiltak	Ansvar	Frist	Tilr. nr	Status
	29	Følgje opp at avviksmeldingar og ros&ris-meldingar vert handsama på ein god måte	Fylkesdirektør organisasjon	31.12.2015	6	
	30	Gjennomføre brukarundersøking for organisasjonsavdelinga	Fylkesdirektør organisasjon	31.05.2015	6	OK. Analyse pågår
	31	Gjennomføre brukarundersøking for økonomiavdelinga	Fylkesdirektør økonomi	31.05.2015	6	OK. Analyse pågår
Etterleving av lovkrav	32	Sikre at det vert gjennomført risikovurdering av alle system med personopplysningar i løpet av 2015	Fylkesrådmannen	31.12.2015	15	Påbegynt.
	33	Gjennomføre haldningskampanje for å sikre at varslingar og avviksmeldingar vert handsama rett i organisasjonen	Fylkesrådmannen	31.12.2015	10	I arbeid. Omtale i leiarnytt og på intranett. Kurs for hovudtillitsvalde i juni 2015.
	34	Få på plass informasjon om varsling i avviksmodulen i Kvalitetsportalen	Kvalitetskoordinator	31.08.2015	10	
	35	Vurdering av størrelse og omfang på verneområda, med skriftleg innstilling frå HAMU	Fylkesdirektør organisasjon	30.09.2015	14	Påbegynt.
	36	Ny rutine for AMU-arbeid i HFK	BHT-sjef	31.12.2015	14	Under arbeid.
Risikovurdering som verktøy	37	Etablere krav til risikovurdering på definerte områder, og definere retningsliner for akseptabel risiko	Fylkesrådmannen	31.12.2015	4	I den nye malen for tertialrapportering økonomi er det tatt inn krav om risikovurdering.
	38	Sikre at uformelle risikovurderingar vert sett i system og nyttar eksisterande malar	Fylkesrådmannen	30.06.2016	4	
	39	Opplæring i risikovurdering som verktøy i drifta	Informasjons-tryggleiksrådgjevar	31.12.2015	4	
	40	Følgje opp at det ligg risikovurderingar til grunn for dei tiltaka som vert gjennomført i einingane	Fylkesrådmannen	30.06.2016	5	

OVERSYN OVER SKATTEINNGANG

2015	INNBET 2012	%	INNBET 2013	%	INNBET 2014	%	BUDSJETT 2015	%	INNBET 2015	%	
JANUAR	314 395 595	12,1	337 210 254	12,2	353 366 700	12,3	367 412 000	12,4	362 489 275	12,2	-4 922 725
FEBRUAR	31 070 833	1,2	24 597 719	0,9	28 729 000	1,0	26 667 000	0,9	21 363 785	0,7	-5 303 215
MARS	418 441 666	16,1	453 207 423	16,3	468 282 700	16,3	488 895 000	16,5	490 550 789	16,6	1 655 789
APRIL	26 456 436	1,0	31 167 695	1,1	31 601 900	1,1	29 630 000	1,0	30 947 374	1,0	1 317 374
	790 364 530	30,4	846 183 091	30,5	881 980 300	30,7	912 604 000	30,8	905 351 223	30,5	-7 252 777
MAI	491 337 943	19,0	526 702 424	19,0	545 851 000	19,0	562 970 000	19,0			
JUNI	16 552 712	0,6	12 652 385	0,5	17 237 400	0,6	20 741 000	0,7			
JULI	298 312 443	11,5	323 825 375	11,7	333 256 400	11,6	346 671 000	11,7			
AUGUST	28 970 283	1,1	29 757 971	1,1	28 729 000	1,0	29 630 000	1,0			
SEPTEMBER	435 350 956	16,8	473 207 732	17,1	488 393 000	17,0	509 636 000	17,2			
OKTOBER	17 511 050	0,7	25 510 389	0,9	20 110 300	0,7	23 704 000	0,8			
NOVEMBER	497 141 294	19,2	516 303 602	18,6	534 359 400	18,6	536 303 000	18,1			
DESEMBER	18 814 740	0,7	17 627 023	0,6	22 983 200	0,8	20 741 000	0,7			
	#####	100,0	2 771 769 992	100,0	2 771 769 992	100,0	2 963 000 000	100,0			

Fylkestinget i Hordaland Fylkeskommune

Revisjonsuttale – Årsregnskap for kontrollutval, sekretariat og ekstern revisor Hordaland Fylkeskommune

Vi har gjennomført dei kontrollhandlingane som er avtalt med dykk, og som er lista opp nedanfor. Vårt oppdrag er utført i samsvar med ISRS 4400 – Avtalte kontrollhandlingar. Handlingane er utført som ein hjelp for de som skal vurdere om den økonomiske rapporteringa er riktig. Formålet med gjennomgangen av årsregnskapet er å bekrefte at regnskapet ikkje inneheld vesentlege avvik eller feil.

Årsrekneskapen viser følgjande beløp i netto driftskostnad (avrunda nærmaste tusen):

Ansvar 110200 Kontrollutval	kr	494 000
Ansvar 110150 Sekretariat	kr	1 417 000
Ansvar 110250 Ekstern revisor	kr	1 975 000

Vi har gjennomført følgjande kontrollhandlingar:

1. at utgiftene er dokumentert, vedkjem ansvaret, riktig periodisert og bokført
2. at inntektene er dokumentert, riktig periodisert og bokført

Vi rapporterer våre funn nedanfor:

- a) Med omsyn til pkt.1 har vi funne at utgiftene er dokumentert, vedkjem ansvara, er ført i rett periode og korrekt bokført.
- b) Med omsyn til pkt.2 har vi funne at inntektene er dokumentert, er ført i rett periode og korrekt bokført.

Sidan ovanfor nemnte kontrollhandlingar verken utgjer revisjon eller avgrensa revisjon i samsvar med revisjonsstandardane, gir vi ikkje uttrykk for nokon tryggleik for at informasjonen ikkje inneheld vesentlege feil.

Dersom vi hadde utført tilleggshandlingar eller hadde gjennomført revisjon eller avgrensa revisjon i samsvar med revisjonsstandardane, kunne andre forhold ha kome til vår kunnskap og blitt rapportert til dykk.

Vår uttale er berre utarbeidd for det formålet som er skildra i første avsnitt i denne rapporten, og skal ikkje nyttast til noko anna formål. Uttalen er berre meint å skulle distribuerast til dei som ansvarsstaden i Hordaland fylkeskommunen rapporterer til.

Molde, 22.05.2015

Ronny Rishaug
Spesialrevisor, reg.revisor

FYLKESREVISJONEN
Møre og Romsdal
fylkeskommune

Fra: Ronny Rishaug (Ronny.Rishaug@mrfylke.no)
Sendt: 22.05.2015 11:23:10
Til: Roald Breistein
Kopi:

Emne: Revisoruttale
Vedlegg: Hordaland uttale.pdf
Hei

Her er vår uttale.

Original og faktura kommer i posten. God helg.

Mvh

Ronny Rishaug
reg. revisor, spesialrevisor

Fylkesrevisjonen i Møre og Romsdal
Tlf: 71 25 86 10 Fax: 71 25 86 12
Email: ronny.rishaug@mrfylke.no
www.mrfylke.no

Notat

 Dato: 04.05.2015
 Arkivsak: 2014/1527-20
 Saksbehandlar: hanrun

Til:	Fylkesutvalet
Frå:	Fylkesrådmannen

Oversikt over større saker til politisk behandling våren 2015 - pr mai

Tabellen under viser saker som administrasjonen arbeider med og som det er planen å leggja fram for politisk behandling i løpet av halvåret. Oversikten vert ajourført til kvart møte i fylkesutvalet, slik at saker som er ferdig behandla vert tatt ut av lista og nye kan koma til. For nokre saker er det så langt ikkje fastsett dato for når dei kjem til behandling.

Saker	Kultur- og ressurs-utvalet	Opplærings- og helse-utvalet	Samferdsels-utvalet	Fylkesutvalet	Fylkestinget	Sist endra	Merknader
Organisasjonsavdelinga							
Informasjonstryggleik – mål og strategi 2015-2019				19.05.			
Løypemelding – Førebudd på framtida				18.06.			Adm.utval 17.06.
Årsmelding 2014					9.-10.06.		
Økonomiavdelinga							
Rekneskap 2014				19.05.	9.-10.06.		
Tertialrapport 1. tertial 2015				19.05.	9.-10.06.		
Finansrapport 1.tertial 2015				19.05.	9.-10.06.		
Nye Voss gymnas - forprosjekt		12.05.		19.05.	9.-10.06.		
Opplæringsavdelinga							
Organisering av Vaksenopplæringa		12.05.					
Disponering av fellesfond		12.05.		19.05.			
Skulebygg som pedagogisk arkitektur		18.08.		27.08.			
Oppfølging Skulebruksplanen		02.06.		18.06.			
Lærlingplan og lærlingprognose		12.05.		19.05.	9.-10.06.		

Saker	Kultur- og ressurs-utvalet	Opplærings- og helse-utvalet	Samferdsels-utvalet	Fylkes-utvalet	Fylkes-tinget	Sist endra	Merknader
Regionalavdelinga							
Regional kystsoneplan for Sunnhordland og ytre Hardanger – vedtak om høyring	13.05.	12.05.	12.05.	19.05.		15.01.15	
Regional areal- og transportplan for Bergensområdet – vedtak om høyring	04.06.	02.06.	03.06.	18.06.		15.01.15	
Mulighetsstudiet på Hjeltnes		10.11.15		18-19.11.15	8.-9.12.15	30.04.15	
Sluttrapport LUK				29.10.			
Referatsak: Inspirasjonskonferansane				18.06.			
Forvaltningsplan for vatn Vassregion Hordaland – 2.gongs høyring av miljømål, tiltak verknad for vasskraft				19.05.		24.04.15	
Forvaltningsplan for vatn – Vassregion Hordaland med tiltaksprogram – endeleg vedtak	12.11.15			18.-19.11.15	8.-9.12.15	24.04.15	
Referatsak: Leverandørindustriens framtid; status og moglegheiter				19.05			
Medfinansiering av forskningsprosjekt Vestlandet – fremarbeiding av datagrunnlag bærekraftig cruiseutvikling				19.05.			
Søknad om løyve til bygging av 6 kraftverk i Masfjorden kommune - fråsegn	13.05.			19.05.			
Søknad med konsekvensutgreiing for Fjellhaugen kraftverk, Kvinherad og Etne - fråsegn	13.05.			19.05.			
Søknad om Skeie kraftverk i Kvam herad - fråsegn	13.05			19.05			
Vassforvaltningsplan for Vassregion Vest-Viken – 2. gongs høyring				19.05.		29.04.	
Samferdselsavdelinga							
Kollektivmeldinga				19.05	09.06.		
El-bil på ferjer			03.06	18.06			
NTP 2018-27 – analyse og strategifase			03.06	18.06			
Nordhordlandspakken			03.06	09.06	09.06		
RTP – utlegging av planprogram til høyring			03.06	18.06			
Årsmelding for fylkesvegane			12.05	19.05	09.06		
Årsmelding for Bergensprogrammet			12.05	19.05	09.06		
Vegstandard – gjennomgang av regelverk og retningslinjer			03.06	18.06			

Kultur- og idrettsavdelinga							
Tilskot til vern og vøl av kulturminne	13.05						
Tilskot til fartøyvern 2015	13.05						
Tilskot til tiltak for barn og unge våren 2015	16.04.						
Tilskot til ålmenne kulturføremål våren 2015	16.04.						
Tilskot til kulturverntiltak	16.04.						
Investeringsstilskot til idrettsanlegg med regional verdi	13.05.			19.05.			
Tilskot til fysisk aktivitet og idrett for barn og unge	16.04						
Spelemidlar til idrett og fysisk aktivitet	13.05						
Revidering av programområde – KUP	13.05						
Fordeling av museumsplanmidlar 2015							
Disposisjon av tilskot til Sykkel VM-prosjekt folkehelse/sykkelvanar	13.05						
Tilskot til friluftslivsaktivitet (kap 1420 post 78	16.04.						
Tilskot til lokale friluftstiltak 2015	16.04.						
Tilskot til kartlegging og verdsetting av friluftslivsområde	13.05.						
Driftstilskot til barne- og ungdomsorganisasjonar	04.06.						
Tilrettelegging av statleg sikra friluftsområder – post 78	16.04.						

Notat

Dato: 04.05.2015
Arkivsak: 2014/356-16
Saksbehandlar: hanrun

Til:	Fylkesutvalet
Frå:	Fylkesrådmannen

Status for spørsmål/oversendingsforslag i fylkesutvalet pr mai 2015

Frå oversikten gitt 23.04.15

Møte-dato	Sakark.nr.	Spørsmål	Oversendt	Svar innan	Svart på
26.03.15	2015/1851	Busstilbod til Sotra vidaregåande skule avdeling Sund – oppdatert informasjon (Aud Karin Oen, SV)	Fylkesrådmannen	19.05.	19.05.
26.03.15	2015/2972	Tilpassing av ferjetilbodet i Hardanger som følgje av endring i reisemønster (Astrid F. Selsvold, A)	Fylkesrådmannen	19.05.	19.05.
26.03.15	2014/11484	Vidareutdanning av lærarar (Mona Røsvik Strømme på vegner av H, Frp og V)	Fylkesrådmannen	19.05.	19.05.
26.03.15	2014/19439	Ledige stillingar ved Masfjorden tannklinikk (Mona Røsvik Strømme på vegne av H, Frp, V, KrF, SV, Sp og A)	Fylkesrådmannen	19.05.	19.05.
26.03.15	2015/1553	Kontroll av køyresetlar for drosjenæringa i Bergen køyreområde (Nils-Olav Nøss, A)	Fylkesrådmannen	19.05.	19.05

Spørsmål/oversendingsforslag april 2015

23.04.15	2014/11042	Utsending av planforslag på høyring før formell behandling i fylkesutvalet (Inge Reidar Kallevåg, H)	Fylkesrådmannen		Planforslaget sendt kommunane 06.05.
23.04.15	2015/85	Ei-bilar i kollektivfelt og samkjøringsfelt (Silje Hjemdal, Frp)	Fylkesrådmannen	Svar i SAMU 03.06.	
23.04.15	2015/85	Vaktberedskap i forbindelse med ras (Mona Røsvik Strømme, H)	Fylkesrådmannen	18.06.	

23.04.15	2015/85	Ladestruktur for taxinæringa (Inge Reidar Kallevåg, H)	Fylkesrådmannen	19.05	19.05
23.04.15	2015/85	Sviktande inntekter for bompengeselskapa i Hordaland (Inge Reidar Kallevåg, H)	Fylkesrådmannen	18.06.	
23.04.15	2014/11630	Delegasjon av midlertidig myndighet i visse saker etter kulturminneloven	Fylkesrådmannen	19.05.	19.05
23.04.15	2015/85	Anbudsfristane i samband med trafikkplanen / rutestrukturen i Sunnhordland	Fylkesrådmannen	19.05.	19.05

Kontrollutvalet

Dato: 01.06.2015
Vår ref.: 2014/10499-45
Saksbehandlar: karvike
Dykkar ref.:

Partsbrev til kontrollutvalet vedk. vedtak - godkjenning av 5 prosjektrekneskapar

Vedlagt følgjer sak og vedtak i fylkesutvalet for PS 108/15 Her vart 5 prosjektrekneskapar godkjende.

Nils Egil Vetlesand
Leiar

Karl Viken
spesialrådgjevar

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Kopi til:
Roald Breistein
Nils Egil Vetlesand

Arkivnr: 2014/10499-43

Saksbehandlar: Karl Viken

Saksframlegg**Saksgang**

Utval	Saknr.	Møtedato
Fylkesutvalet	108/15	19.05.2015

Godkjenning av 5 prosjektrekneskapar

Kontrollutvalet skal i samsvar med gjeldande budsjett- og økonomiforskrifter uttala seg om årsrekneskapane. Det er lagt til grunn at prosjektrekneskapar følgjer same prosedyre. I samband med dette gjorde Fylkestinget slikt vedtak i sak 49/13 i møte 15.10.13:

«Fylkestinget vedtek at prosjektrekneskapar:

1. På 10 millionar kroner eller høgare skal reviderast av ekstern revisor og handsamast i kontrollutvalet før dei går vidare til politisk handsaming.
2. Der avviket i høve opphavleg budsjett er meir enn 10 % skal same rutine følgjast.»

Uttalen frå kontrollutvalet ligg ved denne saka frå fylkesrådmannen til fylkesutvalet, som gjer vedtak i saka.

Saka omhandlar 5 prosjektrekneskap: Prosjekt 6132 ved Odda vgs – inneklimatiltak.
 Prosjekt 6017 ved BHG – tilbygg.
 Prosjekt 3166 ved Slåtthaug vgs – brannsikring.
 Prosjekt 4100 ved Langhaugen vgs – enøktiltak.
 Prosjekt 1071 ved Ågotnes Tannklinikk

Brev om avslutning av prosjekta, revisjonsuttalar og kontrollutvalssak ligg ved. I tillegg også ei oversikt over dei 5 prosjekta. I revisjonsmeldingar dagsett 12.3.2015, har Deloitte stadfesta at prosjektrekneskapane gjev eit rettvise bilete av prosjekta og at dei er i samsvar med god kommunal rekneskapsskikk.

Kontrollutvalet har merka seg at det har teke lang tid frå siste løyving blei gitt for 4 av prosjekta, til endeleg rekneskap ligg føre. Vidare har utvalet merka seg at fleire av prosjekta har store avvik i høve opphavleg budsjett, og at det difor kan vera grunn for å spørja om kalkylane, eller grunnlagsmaterialet for kalkylane, har vore gode nok.

Fylkesrådmannen syner til at det er sett i verk tiltak som skal kunne korte ned på tida som går frå siste prosjektløyving er vedteke til rekneskapen vert politisk handsama.

Forslag til innstilling

Fylkesutvalet godkjenner rekneskapen for 5 prosjekt.

Saksprotokoll i fylkesutvalet - 19.05.2015

Fylkesrådmannen sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

Fylkesutvalet godkjenner rekneskapen for 5 prosjekt.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Nils Egil Vetlesand
Konst fylkesdirektør økonomi

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 11.05.2015

Fylkestinget gjorde slikt vedtak i sak 49/13 i møte 15.10.13:

«Fylkestinget vedtek at prosjektrekneskapar:

1. På 10 millionar kroner eller høgare skal reviderast av ekstern revisor og handsamast i kontrollutvalet før dei går vidare til politisk handsaming.
2. Der avviket i høve opphavleg budsjett er meir enn 10 % skal same rutine følgjast.»

Uttalen frå kontrollutvalet skal for desse prosjektrekneskapane leggjast ved sak frå fylkesrådmannen til fylkesutvalet, som gjer vedtak i denne saka.

Saksutgreiinga til kontrollutvalet går fram nedanfor:

Vedk. prosjektrekneskapane:

Prosjekt 1071 Ågotnes tannklinikk vart ikkje realisert då planlagd arbeid vart utført av huseigar. Dette medførte naturleg nok eit mindreforbruk på 100 %. Når det gjeld prosjekt 3162 Odda vidaregåande skule, er tala som går fram av rekneskapsavslutninga vanskeleg tilgjengelege. Dette fordi tala er ein kombinasjon av overskridingar og løyving av midlar til nye delprosjekt. Det vert difor vanskeleg å finne ut den reelle overskridinga i høve opphavleg budsjett. Vi viser også til ein tilsvarande kommentar i samband med handsaming av prosjekt 03189 Stend vidaregåande skule i sak 51/14 i møte 18.6.2014. Sekretariatet vil på bakgrunn av dette på nytt kommenter at det vil vera ei føremon om ein kan unngå dette i framtidige prosjekt. Når det gjeld dei 3 siste prosjekta, 3166 Slåtthaug vgs, 6017 Bergen handelsgym og 4100 Langhaugen vgs., viser dei alle monalege mindreforbruk i høve opphavleg budsjett.

Ut frå det som går fram er det grunn for å spørja om kalkylane, eller grunnlagsmaterialet for kalkylane, har vore gode nok.

Tidspunkt for avslutning av rekneskapane

Det går fram av desse 4 prosjektrekneskapane at det har teke lang tid frå siste løyving vart gjeve til rekneskapsavslutning låg føre:

- 1071 Ågotnes tannklinikk FUV 309/07
- 3162 Odda vidaregåande FUV 113/06 til FUV 219/10
- 3166 Slåtthaug vidaregåande FUV 49/07
- 6017 Bergen handelsgym 2000/2003

Sekretariatet stiller igjen spørsmål ved om det er naudsynt å vente så lenge før prosjektrekneskapane vert avslutta. Det vert også vist til at kontrollutvalet i fleire tidlegare uttalar for prosjektrekneskapar har kommentert det same, seinast i samband med sak 78/14 i møte 19.09.2014, der det i punkt 3 står:

«Kontrollutvalet har merka seg at det har teke 8 år frå siste løyving blei gitt for nybygg av Olsvikåsen vgs, til endeleg rekneskap ligg føre. Det vil vera ei føremon om ein i framtida kan finne fram til rutinar som gjer at ein kan avslutte slike prosjektrekneskapar tidligare.»

Sekretariatet vil igjen framheve at det på bakgrunn av dette vil vera ei føremon om ein i framtida kan finne fram til rutinar som gjer at ein kan avslutte slike prosjektrekneskapar tidligare enn det som har vore tilfelle her.

Utover det som går fram over er handsaming og revisjon av prosjektrekneskapen utført i tråd med regelverket ved at dei vert revidert etter kvart, ved at dei vert send vidare til sekretariatet for handsaming i kontrollutvalet og at det er lagt ved notat med forklaring på avvik for alle prosjekta.

Konklusjon:

Sekretariatet tilrår at kontrollutvalet i sin uttale igjen kommenterer at det for fleire av desse prosjekta har teke lang tid før prosjektrekneskapen er avslutta og at det vil vera ei føremon om ein i framtida kan finne fram til rutinar som gjer at ein kan avslutte slike prosjektrekneskapar tidligare enn det som har vore tilfelle her. Vidare bør det fokuserast på at prosjekta har store avvik i høve opphavleg budsjett og at det difor kan vera grunn for å spørja om kalkylane, eller grunnlagsmaterialet for kalkylane, har vore gode nok.

Utvalet bør vidare vurdere om dei skal be fylkesrådmannen om å møte i kontrollutvalet for å gjera greie for kva som er/vil verta gjort for å betre desse rutinane. Sekretariatet tilrår elles at kontrollutvalet tar konklusjonane frå Deloitte til etterretning.

Kontrollutvalet 23.03.2015 – sak nr. 21/15 - vedtok følgjande framlegg til uttale samrøystes:

1. Kontrollutvalet viser til konklusjon frå Deloitte, der det går fram at prosjektrekneskapane gjev eit rettvise bilete av at prosjekta er i samsvar med god kommunal rekneskapsskikk.
2. Utvalet tar konklusjonen frå Deloitte til etterretning.
3. Kontrollutvalet har merka seg at det har teke lang tid frå siste løyving blei gitt for 4 av prosjekta, til endeleg rekneskap ligg føre. Vidare har utvalet merka seg at fleire av prosjekta har store avvik i høve opphavleg budsjett og at det difor kan vera grunn for å spørja om kalkylane, eller grunnlagsmaterialet for kalkylane, har vore gode nok.

Kontrollutvalet ber fylkesrådmannen om å møte i kontrollutvalet 17.6.15 for å gjera greie for kva som er/vil verta gjort for å betre rutinane som er omtala i punkt 3 i uttalen.

Fylkesrådmannen sine merknader

Fylkesrådmannen tilrår at prosjektrekneskapa vert godkjend, og syner til at det er gjort tiltak som skal gjere at prosjektrekneskapane for framtida skal avsluttast og kome til politisk handsaming så tidlig som mogleg. Fylkesrådmannen vil elles koma nærare attende til dette i kontrollutvalet sitt møte 17. juni 2015.

OVERSYN OVER SKATTEINNGANG

2015	INNBET 2012	%	INNBET 2013	%	INNBET 2014	%	BUDSJETT 2015	%	INNBET 2015	%	
JANUAR	314 395 595	12,1	337 210 254	12,2	353 366 700	12,3	367 412 000	12,4	362 489 275	12,2	-4 922 725
FEBRUAR	31 070 833	1,2	24 597 719	0,9	28 729 000	1,0	26 667 000	0,9	21 363 785	0,7	-5 303 215
MARS	418 441 666	16,1	453 207 423	16,3	468 282 700	16,3	488 895 000	16,5	490 550 789	16,6	1 655 789
APRIL	26 456 436	1,0	31 167 695	1,1	31 601 900	1,1	29 630 000	1,0	30 947 374	1,0	1 317 374
MAI	491 337 943	19,0	526 702 424	19,0	545 851 000	19,0	562 970 000	19,0	544 536 381	18,4	-18 433 619
	#####	49,4	1 372 885 515	49,5	1 427 831 300	49,7	1 475 574 000	49,8	1 449 887 604	48,9	-25 686 396
JUNI	16 552 712	0,6	12 652 385	0,5	17 237 400	0,6	20 741 000	0,7			
JULI	298 312 443	11,5	323 825 375	11,7	333 256 400	11,6	346 671 000	11,7			
AUGUST	28 970 283	1,1	29 757 971	1,1	28 729 000	1,0	29 630 000	1,0			
SEPTEMBER	435 350 956	16,8	473 207 732	17,1	488 393 000	17,0	509 636 000	17,2			
OKTOBER	17 511 050	0,7	25 510 389	0,9	20 110 300	0,7	23 704 000	0,8			
NOVEMBER	497 141 294	19,2	516 303 602	18,6	534 359 400	18,6	536 303 000	18,1			
DESEMBER	18 814 740	0,7	17 627 023	0,6	22 983 200	0,8	20 741 000	0,7			
	#####	100,0	2 771 769 992	100,0	2 771 769 992	100,0	2 963 000 000	100,0			

KPMG AS
Postboks 4 1
Kanalveien 11
N-5822 Bergen

Telephone +47 04063
Fax +47 55 32 71 20
Internet www.kpmg.no
Enterprise 935 174 627 MVA

11/6-15
Ordf.

Leiar for kontrollutvalet v/ Magne Ivar Fauskanger

Tysnes kommune
Uggdalsvegen 301
5685 Uggdal

28. mai 2015

Anbudskonkurranse på revisjonstenester - habilitetsinnvending

Viser til kommande anbudskonkurranse for revisjonstenester i kommunen.

Som ein av dei dominerande aktørane i dette markedet, er dette ein konkurranse KPMG har sett fram imot og som vi ynskjer å prioritera svært høgt.

Etter kva vi forstår, er kontrollutvalets eksterne sekretariat – Hordaland fylkeskommune sitt sekretariat - valt til å førestå anbudsprosessen, herunder å gjennomføra tilbodsinnhenting og tilbodsevaluering.

Dersom dette syner seg å vera rett, ynskjer KPMG å retta ein habilitetsinnvending mot det eksterne sekretariatet. Etter vår vurdering er sekretariatet ikkje habilt til å gjennomføra tilbodsevalueringa.

Ei tilbodsevaluering inneber å tilrettelegje grunnlaget for ei avgjersle , jfr. forvaltningsloven § 6,1:

"En offentlig tjenestemann er ugild til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller til å treffe avgjørelse i en forvaltningssak...."

KPMG oppfatar ikkje det eksterne sekretariatet som habilt då vi ikkje har tillit til at sekretariatet opptre upartisk, jfr forvaltningsloven § 6,2:

"Likeså er han ugild når andre særegne forhold foreligger som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet; blant annet skal legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til. Det skal også legges vekt på om ugildhetsinnsigelse er reist av en part."

Offices in:

Oslo	Haugesund	Stavanger
Alta	Knarvik	Stord
Arendal	Kristiansand	Straume
Bergen	Larvik	Tromsø
Bodø	Mo i Rana	Trondheim
Elverum	Molde	Tynset
Finnsnes	Narvik	Tønsberg
Grimstad	Sandefjord	Ålesund
Hamar	Sandnessjøen	

KPMG AS, a Norwegian member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity.

Statsautoriserte revisorer - medlemmer av Den norske Revisorforening.

Vår vurdering av sekretariatets manglande habilitet er tidlegare meddelt sekretariatet.

Vurderinga byggjer blant anna på:

- Sekretariatet har hatt eit tett fagleg og kommersielt samarbeid med Deloitte i gjennomføring av kurs/konferanse. KPMG har gjentatte gonger opplevd at det eksterne sekretariatet promoterar sitt eige og Deloitte sitt felles opplæringskurs.

Dette felleskurset er gratis for kommunar som reviderast av Deloitte, mens øvrige kommunar må betale avgift. I forbindelse med promoteringa av kurset har sekretariatet opplyst til kontrollutvalet i "KPMG reviderte kommunar" at kommunar som blir revidert av Deloitte får dette kurset gratis. I tillegg er det opplyst at Deloitte blir friteke for 0,5 kursdag av sin kontraktsforpliktelse overfor den aktuelle kommunen når kommunar Deloitte reviderer deltek på dette kurset. At sekretariatet bistår i å utføra Deloitte's kontraktsforpliktelse medfører at sekretariatet ikkje er habilt til å gjennomføra evalueringar av revisjonsselskap der Deloitte er ein av tilbydarane.

Forøvrig opplyses at KPMG tilbyr gratis opplæringskurs for kommunar vi reviderar. Dette har vi – av habilitetsårsaker – valgt å køyra i eigen regi og ikkje i samarbeid med eit eller fleire sekretariat for kontrollutvala.

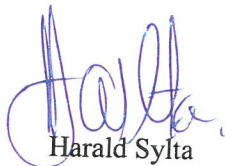
- KPMG har opplevd eksempel på tidlegare tilbodsvurdering der det eksterne sekretariatet ikkje har skjønnsvurdert KPMG og Deloitte på ein felles måte, eksempelvis at KPMG sin tilbodsbeskrivelse på tildelingskriteriar ikkje blir teke omsyn til.

I denne sammenheng finn vi det også rett å nevna at sekretariatet, så langt vi kjenner til, fram til idag ikkje har tildelt revisjonskontrakt til andre selskap enn til Deloitte. For landet for øvrig er KPMG og Deloitte tildelt omtrent likt antall kontraktar.

Oppsummert så har ikkje KPMG tillit til at det eksterne sekretariatet er upartiske/habile i skjønsmessige vurderingar knytt til fagleg kompetanse og kapasitet/leveringsdyktigheit når dei har/hatt eit så tett samarbeid med ein annan leverandør av revisjonstenester, Deloitte. Vi oppfattar det som problematisk at det eksterne sekretariatet skal førestå vurdering av tilbod og innstilling på leverandør der Deloitte er ein av tilbydarane. Vi har likevel inga innvending til at sekretariatet bistår i prosessen fram til evaluering skal gjennomførast.

På denne bakgrunn ber vi om at kommunen innhentar andre ressursar, eksterne eller interne, for tilbudsevalueringa i kommande konkurranse for revisjonstenester. Dersom sekretariatet likevel blir valt til å gjennomføra evalueringa ynkjer vi å orientera dykk om at vil vi vurderer å klage på tilbodsprosessen.

Beste helsing
for KPMG AS

Harald Sylta
Statsautorisert revisor / Partner

cc:

Kjetil Hestad, Ordførar
Steinar Dalland, Rådmann

NOTAT

Til Sekretariat for kontrollutvalget i Hordaland fylkeskommune v/Roald Breistein

Fra Advokatfirmaet Thommessen v/Karl O Wallevik

Dato 12. juni 2015

Ansvarlig advokat: Karl O Wallevik

SEKRETARIAT FOR KONTROLLUTVALGET I HORDALAND FYLKESKOMMUNE - HABILITETSVURDERING

1 INNLEDNING

Vi er av sekretariatet for kontrollutvalget i Hordaland fylkeskommune ("**Sekretariatet**") anmodet om å vurdere hvorvidt Sekretariatet er inhabile til å bistå i anbudsprosesser knyttet til anskaffelse av revisjonstjenester for Hordaland fylkeskommune, samt for andre kommuner Sekretariatet har avtale med.

Kontrollutvalget for Hordaland fylkeskommunene, samt kontrollutvalgene i de øvrige kommuner Sekretariatet bistår, omtales i det følgende under fellesbetegnelsen "**Kontrollutvalgene**".

Bakgrunnen for henvendelsen er at revisjonsfirmaet KPMG ved flere anledninger, senest i brev av 28. mai 2015 til Tysnes kommune, har anført at Sekretariatet har for tette bindinger til revisjonsfirmaet Deloitte.

2 KONKLUSJON

På bakgrunn av de opplysninger vi har mottatt fra Sekretariatet i sakens anledning, foreligger det etter vår vurdering ikke "særegne forhold" som er "egnet til å svekke tilliten" til medlemmene av Sekretariatets "upartiskhet".

Det er dermed vår **konklusjon** at medlemmene av Sekretariatet ikke er inhabile til å bistå Kontrollutvalgene med gjennomføring av anbudskonkurranser for revisjonstjenester.

I det følgende vil vi redegjøre nærmere for vår vurdering av de habilitetsinnsigelser som er reist fra KPMGs side.

3 SAKENS BAKGRUNN

Det følger av forskrift om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner § 20 at Hordaland fylkeskommunes kontrollutvalg skal ha et sekretariat, som blant annet skal påse at saker som behandles av kontrollutvalget "er forsvarlig utredet".

Sekretariatet for kontrollutvalget Hordaland fylkeskommune har fem ansatte, og er også sekretariat for kontrollutvalgene i Austevoll, Bømlo, Eidfjord, Fitjar, Fusa, Kvam, Kvinnherad, Odda, Os, Samnanger, Stord, Sund, Tysnes, Ullensvang, Ulvik, Voss og Øygarden.

Ett av ansvarsområdene for Sekretariatet er å bistå kontrollutvalgene ved gjennomføring av anbudskonkurranser for anskaffelse av revisjonstjenester, herunder bistå ved evaluering og rangering av tilbudene.

Slik vi oppfatter saken har Sekretariatet på to unntak nær anbefalt å tildele kontrakt til Deloitte i samtlige anbudskonkurranser hvor Sekretariatet har bistått med evalueringen av tilbudene. De to konkurransene hvor Sekretariatet har anbefalt et annet revisjonsselskap enn Deloitte er etter det vi forstår:

- (1) Anskaffelse av revisjonstjenester for Austevoll kommune i 2013, hvor KPMG ble tildelt kontrakt. Ved første gjennomføringen av konkurransen anbefalte Sekretariatet at kontrakt ble tildelt Deloitte, men Austevoll valgte KPMG. Tildelingen ble klaget inn for KOFA, hvor Austevoll kommune ble felt for brudd på anskaffelsesreglene. I samsvar med anbefaling fra Sekretariatet ble det gjennomført ny konkurranse. Vi forstår det slik at Sekretariatet denne gang endte opp med å rangere tilbudet fra KPMG på topp.
- (2) Anskaffelse av revisjonstjenester for Bergen kommune i 2012, hvor Sekretariatet etter det vi forstår vurderte det slik at BDO hadde det beste tilbudet på regnskapsrevisjon, mens Deloitte hadde det beste tilbudet på forvaltningsrevisjon.

Videre forstår vi det slik at Sekretariatet i 2012 og 2014 arrangerte kurs over to dager for medlemmer av kommunale kontrollutvalg i samarbeid med Deloitte. Bakgrunnen for at det ble gjort på denne måten var at dette – ut fra betingelsene i fastprisavtalene 10 av kommunene hadde med Deloitte – ble ansett for kostnadseffektivt.

I 2012 var målgruppen for kurset kontrollutvalgene i de 17 kommunene Sekretariat bistår, og deltakelse var gratis for samtlige deltakere.

I 2014 var målgruppen utvidet til kontrollutvalgene i samtlige kommuner i Hordaland. For kommuner Deloitte ikke har avtale med, tok Deloitte en kursavgift på kr 900,- pr deltaker.

I januar 2016 er det etter det vi forstår planlagt gjennomført et tilsvarende kurs, men denne gang har Sekretariatet besluttet å stå som arrangør av kurset alene.

4 RETTSLIG VURDERING

Innledningsvis presiseres at Sekretariatet *som sådan* ikke kan bli ansett for å være et inhabilt organ. Inhabilitsreglene i forvaltningsloven regulerer inhabilitet for *tjenestemenn personlig*, ikke for forvaltningsorganer.

Det kan riktignok tenkes at det ut fra ulovfestede prinsipper i helt spesielle tilfeller kan være grunn til å stille krav om at en sak skal overføres til et annet organ av habilitetshensyn. Etter vår oppfatning er det imidlertid klart at terskelen for at en slik – eventuell – ulovfestet unntaksregel skulle komme til anvendelse ikke er oppfylt i dette tilfellet.

Det rettslige grunnlaget for eventuell inhabilitet i herværende sak er derfor forvaltningsloven § 6 andre ledd, som KPMG også viser til i sitt brev til Tysnes kommune av 28. mai 2015.

Den rettslige hovedproblemstillingen blir dermed om det foreligger "særegne forhold" som er "egnet til å svekke tilliten" til ett eller flere medlemmer av Sekretariatet sin "upartiskhet", jf forvaltningsloven § 6 andre ledd.

Hvorvidt terskelen for inhabilitet etter forvaltningsloven § 6 andre ledd er oppfylt vil bero på en helhetsvurdering, hvor det blant annet skal legges vekt på om avgjørelse i saken kan innebære "særlig fordel, tap eller ulempe" for Sekretariatsmedlemmene, eller for noen som Sekretariatsmedlemmene "har en nær personlig tilknytning til".

Sentrale hensyn ved anvendelsen og fortolkningen av forvaltningsloven § 6 andre ledd er på den ene side *hvordan tilknytningsforholdet som påstås å medføre inhabilitet fremstår utad*, og på den annen side *hensynet til effektive og praktikable habilitetsregler*.

På anskaffelsesområdet må det i tillegg hensyntas at det generelt kan være grunn til noe strengere praktisering av habilitetsreglene, samtidig som reglene ikke må praktiseres så strengt at de er til hinder for at det offentlige får tilgang til kvalifisert bistand i forbindelse med gjennomføring av anbudsprosesser.

Momentene som kan *anføres* å tale for at det forligger inhabilitet i dette tilfellet er følgende:

- (1) *Rent statistisk* er det holdepunkter for å hevde at Deloitte i større utstrekning enn ellers i landet har vunnet anbudskonkurranser for revisjonstjenester i kommuner hvor Sekretariatet har forberedt saken for kontrollutvalget.
- (2) Deloitte og Sekretariatet arrangerte og promoterte i 2012 og 2014 i fellesskap et kursopplegg for medlemmer av kommunale kontrollutvalg som kan hevdes å gi inntrykk av "bindinger" mellom Deloitte og Sekretariatsmedlemmene.
- (3) Inhabilitetsinnsigelse er reist av KPMG, jf. forvaltningsloven § 6 tredje ledd hvor det fremgår at det skal legges vekt på "om ugildhetsinnsigelse er reist av en part". Det har også blitt stilt spørsmål ved Sekretariatets uavhengighet fra leder i kontrollutvalget i en kommune som i dag benytter KPMG som revisor.

Etter vår vurdering gir ikke disse momentene, verken isolert eller samlet sett, grunnlag for å konkludere med at en eller flere av Sekretariatsmedlemmene er inhabile.

Når det gjelder moment nr (1) er utgangspunktet at den statistiske fordeling av utfallet av de konkurranser hvor Sekretariatet har vært involvert er irrelevant for habilitetsvurderingen. Det er tilknytningsforholdet *i seg selv* som må begrunne en eventuell inhabilitet, ikke utfallet av de saker hvor Sekretariatet har vært involvert.

I forlengelsen av dette bemerkes at det heller ikke ville vært et argument mot inhabilitet om KPMG hadde kommet påfallende godt ut av konkurranser hvor Sekretariatet har bistått i prosessen. Av samme grunn er det heller ikke relevant for inhabilitetsvurderingen at kommuner hvor Sekretariatet ikke har forberedt saken også har valgt Deloitte som leverandør av revisjonstjenester.

Saken vil naturligvis stille seg annerledes om det finnes *objektive holdepunkter* for at Sekretariatet i en eller flere anbudsprosesser har favorisert Deloitte. På bakgrunn av de opplysninger vi har mottatt kan vi ikke se at det er noen holdepunkter for dette.

Dersom KPMG hadde hatt noe å utsette på de konkrete vurderinger Sekretariatet har foretatt ved tidligere tildelinger, hadde det også vært grunn til å forvente at KPMG ville påklaget disse. Slik vi har forstått det har imidlertid ikke KPMG påklaget tidligere tildelingsbeslutninger hvor Sekretariatet har utredet/forberedt saken, heller ikke tildelingen for revisjonstjenester for Kvam kommune som

KPMG konkret har trukket frem som et påstått eksempel på at Sekretariatet ikke har foretatt en uholdt vurdering.

Oppsummert kan vi ikke se at det er forhold knyttet til *utfallet* av de anbudsprosesser hvor Sekretariatet har bistått som tilsier at Sekretariatsmedlemmene er inhabile.

For så vidt angår moment nr (2) kan felleskursene som ble arrangert i 2012 og 2014 etter vårt syn ikke anses for å være et "særegent forhold" som er "egnet til å svekke tilliten" til Sekretariatsmedlemmenes "upartiskhet".

For det første medførte ikke felleskursene etter det vi kjenner til noen personlige fordeler for medlemmene av Sekretariatet.

For det andre må det generelt nærmest være utelukket at et rent profesjonelt samarbeid i forbindelse med gjennomføringen av et kursopplegg *i seg selv* skal kunne medføre inhabilitet.

For det tredje hadde finansieringen og organiseringen av felleskursene en rasjonell og rimelig begrunnelse i hensynet til kostnadseffektiv ressursutnyttelse.

I realiteten må eventuell inhabilitet knyttet til felleskursene forankres i at samarbeidet indikerer "en sterk personlig tilknytning" mellom en eller flere av Sekretariatsmedlemmene og en eller flere personer i Deloitte.

Etter vårt syn er det klart at gjennomføringen av disse to kursene ikke alene er tilstrekkelig til å sannsynliggjøre personlige relasjoner mellom ansatte i Deloitte og Sekretariatsmedlemmene av en slik karakter.

Når det gjelder moment nr (3) kan dette bli utslagsgivende i tilfeller hvor inhabilitetsvurderingen ellers byr på tvil. I dette tilfellet fremstår ikke habilitetsspørsmålet som spesielt tvilsomt. At inhabilitetsinnsigelse er reist av en part kan derfor etter vår oppfatning ikke tillegges avgjørende betydning.

Det må også hensyntas at det er meget utbredt, og i utgangspunktet helt uproblematisk, at oppdragsgiver har hatt tidligere erfaringer og/eller kontakt med en eller flere tilbydere i en anbudskonkurranse. Den terskel for inhabilitet som KPMG synes å basere sin inhabilitetsinnsigelse på, vil i praksis kunne gjøre det unødvendig krevende å anvende samme personell til å bistå ved suksessive anbudskonkurranser. Dette taler også mot at terskelen for inhabilitet legges så lavt som KPMG anfører.

Samlet sett kan vi ikke se at det er holdepunkter for at noen av Sekretariatsmedlemmene er inhabile til å bistå Kontrollutvalgene ved fremtidige anbudskonkurranser for revisjonstjenester.

Vi understreker for ordens skyld at vår vurdering er basert på at det ikke foreligger sterke venns- eller motsetningsforhold mellom medlemmer av Sekretariatet og ansatte i Deloitte og/eller KPMG. I den grad det skulle foreligge personlige forbindelser av en slik karakter vil dette nødvendigvis gjøre en mer nyansert habilitetsvurdering.

Helt avslutningsvis bemerkes at det fremstår som litt uheldig at Sekretariatet og Deloitte i fellesskap stod som arrangør for – og promoterte – kursene som ble avholdt i 2012 og 2014, jf. forskrift om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner § 20 tredje ledd første punktum hvor det fremgår at Sekretariatet "skal være uavhengig av ... den eller de som utfører revisjon for kommunen eller fylkeskommunen".

Selv om et slikt avgrenset kurssamarbeid som det her var tale om etter vår vurdering ikke medfører inhabilitet, og heller ikke var i strid med forskrift om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner § 20 tredje ledd, kan slik felles opptreden utad gi (unødvendig) grobunn for spekulasjoner hos andre aktører. Sekretariatet bør generelt utvise stor varsomhet når det gjelder å inngå samarbeid med aktuelle eller potensielle tilbydere i konkurranser hvor Sekretariatet vil være involvert. At Sekretariatet alene står ansvarlig for kurset som planlegges gjennomført i januar 2016, fremstår således som en klok beslutning.

Med vennlig hilsen

Advokatfirmaet Thommessen AS

Karl O Wallevik
Advokat

PS 54/15 Eventuelt